دخوشحال ۲۸۶ تلین

دستار نامه

د

خوشحال ختک

پښتو ټولنه

www.sikaraam.com

www.sikaraam.com

پرله پسې لمبر (۱۸۲)

AFGHANISTAN CENTRE AT KABUL UNIVERSITY
3 ACKU 00033263 4

دستار نامه

مصنف :

خوشحال خټک

د پښتوټولني له خوا

شمېر : (۲۵۰۰)

۱۳۴۵ ش ، ه

www.sikaraam.com

PROPERTY OF
ACKU
00033263

په جهان د ننګيالي دي دا دوه کاره
يا به وخوري ککرۍ يا به کامراني شي

✿ ✿ ✿

ښه ځوانان به خپل هوډ پرې نږدي له لاسه
که يې سر شي د خوني زمري ترزامه

www.sikaraam.com

لو مړنـــی خبـرې

د۱۳٤٥ کال دسرطان پــه ۱٥ نیټهدپښتو ټولنې په غوښتنه ، دپوهنی دوزارت په مننه دپوهانودیوې غونډې لهخوانــه داسی فیصله وشوه چــه دخوشحال‌دمړینی‌د(۲۸٦) کال‌نمانځنه‌دې په کابل کښی وشی .

وخت لږؤ اوکار ډیر ـ خومــونږ ملاوتړله اوپه دغه درو ندکار مولاس پورې کړ . دخوشحال‌دنمانځنی دوړځی‌دپاره ددستارنامی دچاپولو پریکړه‌هم وشوه . په لږو ورځو کښی له چاپی‌نسخی څخه نقل شوه‌اوبیاپه ډیرزیار صحیح کړی شوه .چه دادی او س‌دپښتو ادب دتاریخ مینانوته وړاندې کیږی .

داهم باید ووایو چه دستارنامه په‌لومړی ځل دپیښور دموزیم دمهتمم ښاغلی عبدالشکور پــه اهتمام پــه۱۹٥۲ ع کال په پیښورکښی چاپ شوې ده .

مګر هر کله چه په دغه‌چاپ‌کښی‌دلیك دود داړولوخیال نه دی‌شوی‌او دخټکو په پخوانی لیك دوددچاپ‌ډګرته را وتلی ده ، چه لوستنه یې دهرچا دپاره ګرانه ده، نوځکه مونیت‌وکړچه دلوستونکو د آسانۍ دپاره یــې په‌اوسنی رواجی‌لیك دود پــه‌ښــه‌روښانه تورو چاپ کړو چه خلــك ورځنی فایده واخلی .

دپیښور په چاپ کښی ډیرې غــلتی‌هم پاتی شو ې وې، چه هغه تــر ډیر ې اندازی پوری سمی اوصحیح‌کړی شوې .

مونږ ددې کتاب په آخــر کښی‌دښاغلی دوست محمد کامل دلغاتو په‌ تحلیل سربیره ،ځینی پا تی لغا ت هــم وپلــټــل او ضرور ی معنی‌ګانی موورته پیداکړی .ددغې‌چاپی دستار نامی پــه سر کښې دوه کوچنۍ سر یزې لیکل شو ی دی،چه یوه دښاغلی سمنــدر پــه قلم او بله دښاغلی عبدالشکورپه قلم ده. مونږ په داسی حال کښی چه‌ددغو دواړو ښاغلو ددې لوی علمی او آدبی خــد مــت نما نــځــنه کوو ، غــواړو چــه له دغــو د و اړ وسریزو څخه یو څوخبری دلته‌راوړو.

www.sikaraam.com

ښاغلی سمندر وايی :

خوشحال سياست دان ؤ،سيلا نیؤ ،جرنيل ؤ ، تورځن ؤ،دوخت په هرګوټ پير، ځوړ اوستـغ پوهؤ .عالم ، فاضل ،شا عر ،اديب، حکيم فيلسوف ، منجم ، مصنف ، متقی‌ا وپر هيز ګار ؤ . څـه‌نـه ؤ ؟ هرڅه ؤ.

دخوشحال دستار نامه په‌حقيقت‌کښې يوه درنه پګړۍ ده، دعز ت، حرمت آوسرېتوب پګـړۍ ده . که‌څوك ددستار نامې په معيار دغه شل هنره اوشل خصلته نه‌لری نو دقام‌دمشرۍ د دستار تـړ لو قـا بـل نه دی .

ښاغلی سمندر وايی چه‌دستا رنامه په (۱۰۷٦) ﻫ کال کښې تاليف شوی‌ده .

ښاغلی عبدالشکور په‌څپله سريزه‌کښی ليکی :

« د پښتو دقلمی کتابو نو دښوونی‌په سلسله کښې ددستار نـا مـې يوه قلمی نسخه‌دخان‌بهادرمحمدرفيق‌خان له‌کتا بخانی څخه زمالا س ته راغله اومايې دمحمد اعظم خان ا ومحمد سجاول خان په مالی مرسته‌په چاپولو پيل وکړ .دستار نـا مـه‌خوشحا ل‌په‌بنديخانه کښی ليکلی‌ده چه څه خاصه مطالعه يې نه و ه‌کړی.

خوشحال بابا که له‌يو ې خوالوی‌عالم‌ؤ، نوله بلی خوادهر فن استا د اودموسيقی له علم نه هم خبر ؤپه‌دی کتاب‌کښی‌ځينې‌داسی‌تاريخی‌خبرې شته چه سړی ورته حيرا ن پا تی‌شی .دکتاب جامعيت دهغـه د لـو ړ شخصيت ثبوت دی .»

له دې‌يادونوڅخه‌ددستارنامی‌اهميت‌په‌ښه‌شان څر ګنديږی .مو نږ په‌دې خبره ډير خوشحال يوچه دغه درونداثر په لړو خت کښی په‌ښه چا پ دخپرونی ميدان ته راووت .اميد دی‌چه ټو ل پښتانه به ورځنی پوره ګټه واخلی .

رشتين

دپښتو ټولنی مشر

دژمری ۲۰ـ۱۳٤٥

www.sikaraam.com

بسم الله الرحمن الرحیم

حمدو ثنای ایـزد دا دار آسمان
پروردگار بی زنو فرزند لامکان

عرش آفریدولوحو قلم راونه‌فلك
اندر حساب او همه ذرات تاسمك

آدم زخاك تیره ازویافته وجـود
خیل‌ملك به‌پیش‌وی آورده‌درسجود

گنجینهٔ محبت‌و گنجینـهٔ و داد
اندر درون سینهٔ این خاکیان‌نهاد

پیغمبران پاك سرشت آفرید او
واندر میان جمله محمد ستوده‌خو

پیغمبران ستاره و احمدچوماهتاب
یاران احمد از همه بگزیده‌کامیاب

بوبکر هست‌و عمرو عثمان‌مرتضی
ایشان میان جملـهٔ اصحاب مقتدا

در آل احمد از همه بهتر دوازده
مائیم خاك پای کف هـر دوازده

مذهب‌چهارو چار امامند درجهان
مائیم این عقیده واین‌حمدواین‌بیان

پس د خدای د حمدو د ثنا درود په مصطفی او دده په آل او په اصحاب او په جمیع اهل هداو زمرهٔاتقیا ـ وایم زه پیرو دنفس و دهوا، محبوس د عنا ، گرفتار ددام بلا ،بانی ددې انشا ، مولف ددې املاچه باعث ددې تصنیف دی دا :

بیت :

چـه دستار تـړی هـزار دی
ددستار سړی پـه شمار دی

دابیت په فقرا نامه (۱) کښې‌وارد شوی دی په طریق دواردات ، دوه بحره دوه قافیه لری ذوالقافیتین‌واقع شوی دی ، تفسیر وتفصیل‌ډېر لری ـ په خاطر فاتر ورسېدل چـه‌یوه موجزه مختصره رساله پښتوکوم انشأ ؛ چه عبارت یې روان وی ،قریب الفهم وی .

« دستار نامه نام کړم » هرچه‌معنی ددې بیت دی ؛ پاره پکښې‌درج کړم ـ خپل فکر په دا مشغله کښې‌خه خو خرڅ کوم ـ چه هم می په‌دا فکر کښې بالفعل دلگیری پرې دفع‌وی ـ هم په دا التیام کښې گوندی دچا نفع وی ، په دا سبب مـی داعزیمت مصمم کړ ـ ددستار په سر کول چه تعلق په قابلیت لری شرایطې ډېر دی ، تر حساب تر شماره تېر دی ، واړه موقوف په قابلیت‌دی‌د قابلیت اسبابونه هم بلا احصا او بلا انتهـا دی ـ لکـه هنرونـه اوخصلتونه چه په تحصیل او په‌تدخیل یې سړی قابل باله شی ، په عدم‌او په خلاف یې ناقابل باله شی . په واړو کښې ما شل هنرونه ، شل‌خصلتونه اختیار کړل ؛ چه په دا

---

(۱) په چاپی نسخه کښې فقرانامه لوستل کېږی، مگر دخوشحال مشهور اثر فراقنامه ده .

www.sikaraam.com

رساله کښې راوړم ، که دا هنرونه‌خصلتونه چا ونیول قابل به باله شی د کتاب په مقدمه کښې به مفصل‌یادشی ، بیان به یې په خپل خپل ځای کېږی . که سړی په حلیه دقابلیت متحلی شی ، دا استعداد حاصل کا ، ددستار تړلو حق به په‌ځای کا او که نه دا هومره هم‌پکښې نه‌وی ، د دستار حق په ځای نه‌شو تردا هسی دستار ځادر به دی درسم ددستار څه حال نه وی .

بیت :

یابروهمچون‌زنان‌رنگی‌وبوی‌پیش‌گیر یاچومردان‌اندرآی‌وگوی‌درمیدان‌فگن

درست کتاب په مقدمه ، پـه‌دوه باب ، په یوه خاتمه ترتیب‌شوی دی . په مقدمه کښې ذکر ددستار اوجوهر ذاتی چه مبده د قابـلیت ده فهرست د هنر و نو د خصلتونو .اول باب د هنرونو مشتمل په شل هنره ـ دویم د خصلتونو مشحون په‌شل خصلته ـخاتمه دحماقت‌علامتونه والله ولی‌التوفیق .

مقدمه د کتاب مقرره پـه دوه‌فصله ـ د اول فصل ذکر د دستار او ددستار د قابـلیت ـ دوم فصل‌مذکور د ولایت او اسباب سیاست او ریاست ـ هنرونه خصلتونه پـه‌طریق د فهرست او بیان دقابلیت.

فصل اول ددستار په حقیقت

خبر شه چه دستار په سر کول‌دښیوې او د نمای دپاره نـه دی . دستار د مرد شرم او عـزت دی ـتمامی شرم د مرد په دستار کښې دی ـ هرچه په حکم د حدیث ددستاردباب ما څه نیدلی دی هغه به هـم درته ووایم . ولی په عرف په عادت‌کښې هم نظر وکړه چه هر کله چه بادشاه یا امیر په ابتدا په تخت یاپه‌مسند د لویی کښېني د باد شاه په سر تاج‌دامیر په‌سردستارکښېښودشی‌هرچه قابل او لایق دی دا کار په هغه پسنده په نا قابل پسنده نه‌شی‌هرچه په اتفاق دستار د هغه په سر کښېږدی ، هغه اطاعت اختیار کا ،ددستار شرم په‌دواړه لوریه‌لازم‌شی، اول په هغو چه دستار د هغه شخص‌په سر کښېږدی بیا په هغه چه‌دستار د لویی په سر کا د بل پـه ځـای‌کښېني . که قابل وی ثنا تعریف یې شی که ناقابل وی پورې ریشخندکېږی ـ پس ددستار کار سهل او آسان نه دی .

د دستار د تړلو شرم منحصرد ملوکانو دی چه دستار تړل هـم ددوی دی ـ پس اسباب د قابلیت‌په دوی کښې موجود دی او که نه ددستار تړل به پرې عیب عار وی .تر اسلام پخوا د دستار وضـع له بادشاهانو شوې ده ـ دستار به نورچانه په سر کاوه بې له ملو کانو یا

www.sikaraam.com

به هغو تاړه چه ملو ته‌نو بــه وروباخښه ، که نه قدرت دنور چانه‌ؤ
چه دستار به یې سر تاړه . شمله‌به ددستار هغه پرېښووه‌چه‌مړنی به‌ؤ
نمایان توره به یې وهله . د بدر په‌جنګ کښې ددستار شمله په مومنانو
حکم شوه ـ شملــه ددستار دهغــه‌جنګ را په هیسې سنت مؤکدشوه،
نه یونمونځ په شمله‌نه ډېر لمونځونه‌بې شملې توره چه څنګ ددستار تر
کومه لاړه ـ د شملې دپرې ښو پــه‌باب حدیث نبوی په دا شان ناطق
دی چه په جنګ د بدر واړه اهــل‌اسلام تیره سو دیار لس کسه وو ،
د هجرت په دریم کال د بدر جنګ‌ؤ؛د همه خلقو افضل هم هغه اصحاب
دی ـ پنځه زره ملایکې په ابلق‌اسونوسورې په مدد مومنانو راغلی وې
واړو سپین دستارونه شملې پرېښې‌په دا باب دی : هذا یمددکم ربکــم
بخمسة آلاف من الملئکة مسومین ه ای معلمین عما مهم بان ارخوا اذنابها
بین‌اکتافهم ـ ملایکو ځکه داعلامتونه‌ددستارو نو دشملو وکړل چه بله
اصحاب دې هم د جنګ په ورځ داروش واخلی ـ په ځینو روایتو نو
درسالت پناه درې دستاره یاد شوی‌دی .

یو اتلس ګزی ، شمــله یــې‌نیم ګز شر عی .
دویم‌دوازده‌ګزی. شمله‌یې‌یوګزهغه د جنګ ده .
دریم شپاړس ګزی ، هغه به یې‌په‌اخترپه‌جمعه په‌سرتاړه ـ ددستار
تړل په ولاړ بویه . درود دې لــولی‌دستار دې تړی .

حدیث دی : « لیس منا من‌تشبه‌بغیرنا » هم په دین کښې هم په‌آئین
کښې‌ددستار کارترداډېر ډېری‌دی‌چه‌تحریر وتقریرشو. لکه‌حق‌ددستاردی
هغه هسی په ځای کول مشکل دی‌اما په حدیث نبوی واضح دی چه
رسالت پناه فرمایلی دی چه ما په‌امت کښې به لکه‌ابابکر صدیق(رض)
هسی سړی پیدا کېږی ترقیات‌پوری‌شك نشته چه دا امت مرحوم به په
هیڅ وخت د ښو مردانو خالی نه وی.په هره زمانه کښــې به امیــران ،
عالمان ، درویشان پیدا کېږی ، چه‌قابلیت به ددین ددستار لری .

لکه حق ددې دستارؤ خلفای‌اربعه په ځای کړېؤ . چه په ولایت
ظاهری وباطنی کښې یې تصرف ؤمامور په دا سیاست وو .

بیا هغه امیران او سلاطین چه‌ددوی په سیرت وو ، یا دی یا به
شی . هرچه مشایخان او عالمان‌دی‌هغه مامور دی په ولایت باطن لکه
سیاست و تهذیب اخلاق باطنی ـهرچه امیران او بادشاهان دی هغه
مامور دی په سیاست ظاهری لکــه‌بندو بست و انتظام ملك و مهــام

www.sikaraam.com

هرچه ظاهري او باطني دواړه لري‌هغه په سيرت دی د خلفای اربعه رضوان‌الله عليهم اجمعين .

لکه په خلفای بني اميه کښې‌عمر عبدالعزيز ، په بني عباس کښې هارون رشيد ، په آل رسول کښې‌دوازده امام چه تمام حق به دوی ددستار په ځايوی ـ امام مهدی به‌وی‌چه حق او باطل به سره جدا کا ـ د اسلام په باد شاهانو کښې هم په‌حينو طبقو کښې‌ښه ځوانان تېرشوی دی په سامانيو کښې سلطان سنجر (۱) ماضی ، په غزنويو کښې سلطان محمود سبکتکين ، په هند کښې هم يو څو ښه‌ځوانان تېرشوی دی ، سلطان سکندر لودی ، بابرمغل لکه چه ياد شول .

په اسلام کښې به څو داهسی‌سلاطين او اميران تېروی ، ترقيامته به پيدا کېږی چه رواج ددين متين‌محمدی پری‌کېږی . سلطان السلاطين وی که نايب د سلطان السلاطين وی‌که ځان لره سلطان او محتشم دخپل د يار وی چه دا حال پکښې وی هغه‌دواړه قابل ددې دستار دی .

احوال به يې په خپل محل‌ووايه شی . که کار يې په خلاف وی که بادشاه ددرست جهان وی په داحساب داخل نه دی د دستار لايقت ورځخه نشته . بادشاهان‌ظلل‌الله‌دی،خليفه سايه د سبحان دی . چه مخالف دی خطا درومی هغه خليفه‌د شيطان دی ـ دا می چه درته‌شمار کړل ، څه هسی نه چه خو په تخت‌کښېنی سلطنت دولت يې ډېر حاصل شی .

هم هغه سړی لايق ددې دستاردی . بادشاه وی که امراوی که سردار د خپل قوم قبيلې وی چه‌لايقت او قابليت يې حاصل کړی دی هغه واړه سزاوار ددستار دی .واړه اصحاب لايق ددې دستار وو د خالد بن وليد په کور کښې هيڅ‌نه‌وو ، نه په تخت باندی ناست‌دی؛ خليفه د عهد اميرالمومنين ابو بکرصديق (رض) و ، دی دده په امر سردار دروم د لښکرؤ ، بهترافضل‌تر سنجر تر محمود ؤ ، امير چوپان په خراسان کښې چه امرا بوميه دخپل ولايت ؤ ، چه استعداد قابليت پکښې ددې دستار ؤ ، ددين په کاراستوار ؤ ، بهتر تر چنگيز خان ؤ ډېر ځوانان ځان لره ناست دی چه‌قابليت او استعداد حاصل‌لری ، که په تخت ناست وای به به تر سنجروتر محمود ؤ . اما د تخت نصيب نه لری .

---

(۱) په دغه عبارت کښې هم يوځه‌غلتی شته ولی چه سلطان سنجر ساماني نه دی بلکی سلجوقی دی .(۵۲٤ ـ ه)

www.sikaraam.com

بیت :

بخت‌و دولت به کار دانی نیست جز به تئـید آسمانـی نیست

دوی هم هسی پخپل استعداداو قابلیت پوهېږی چه مونږ قابـل دسلطنت یو اما د ایمان سره (۱) چه‌کا . لکه توره چه په صندوق کښې فولادی د ښه استاذ د لاسه روغـه‌کړی باڼ کړې پرته وی چه څښتن‌یې دصندوقه نه وباسی توره چه کا ،بلکه هغه ښه توره ساتلی په‌صندوق کښې یوه بله کینه ترملاکړی (۲).

هرگاه چه اقتضا د قضا داووینی هغه چه قابل دی هم په هغه خپله بخره کښې بادشاهان د خپل‌وخت ناست دی ، هم هغه خپل‌فطرت او قابلیت ددوی بادشاهی وی .

بیت :

بادشاهی ذوق معـنی کـردنست نی بزورو ظلم دنیا خـوردنست

ما چه خلفای اربعه ، اصحاب‌و اما مان بنی امیه بنی عباس درته یادکړل مقصود می داعلی مرتبی‌ۇ .سنجر و محمود می چه درته یادکړل مطلب دوسط او ادنی څه هسی نه‌چه خو هم دا دوه تېر شوی دی . نه تېر شوی ډېر دی ، دامـی خـومقصود تمثیل ۇ ، په بنی امیه کښې یزید پلید هم تېر شوی دی ، مگرقابل او لایق ددې دستاروۀ ، هرچه په اوصاف حمیده موصوف‌اواستعدادیې حاصل دی د دستار لایق هغه دی ډېر دنیا پرست په نام مسلمانان په‌عمل کافران د دنیا د بادشاهی‌دپاره خوار حیران مصاحب او امرایان ،هند وان او را فضیان او فاسقان او فاجران داهسی که ناست په تخت‌دی هم کم بخت دی ، لایقت یې‌ددین او د مردانو ددستار نشته . نوشیروان عادل چه آتش‌پرست‌ۇ په کمال صفت د عدالت آراسته ۇرسالت پناه په سبب د عدل ستایلی دی .

مثنوی :

پیغمبر(ص) که‌درعهد نوشیروان برخ گشت چشم‌و چراغ جـهان
بگفتا که از ظلم ازان ساده ام که در عهـد نوشیروان زاده ام
دی به لایق ددې دستار نه بولم که مومن مسلمان دی په جـهاد

(۱) دغه عبارت له چاپی نسخی‌نه کټ مټ نقل شو خو غالباً اصل یې داسی دی : (اما داسمان سره‌څه کا)

(۲) کټ مټ نقل شو مگربنایی‌داسی وی (یوه بل‌کمینه تر ملاکړې)

www.sikaraam.com

پەغـزا ولاړ دی ، د متابـعتقابلیت یې د سلطنت د قابلیت سره جوړ دی هاله به لایق ددې دستارؤ .تا به اروېدلی وی چـه پښتانـه د کـوهستان ، راجګان د هندوستانچه ډېر نام و ناموس لری ، تهورو بسالت په افراط لری هر کله چه دابنای جنس غلیم دلوری هزیمت بیا مومی ، شرم ورو رسېږی ، دستارله سره واچوی سر تور ګرځی . وایې چه اوس زما څه دستار په سرکول دی . که چیری می شرم پەخای شو ، انتقام می را نیو ، هاله بـەدستار په سر کړم .

پس په عرف په عادت هـم دامعلوم شول چه نام ناموس ، شرم ننګ هر څه چه شته واړه په دستارکښې دی ـ پس چه دا ثابت شول چه دستار دا هسی څیز دی چه ددیندنیا بزرګی لویی په ده کښېدەڅوك چه دستار تړی ددستار په حقیقتدې وپوهېږی ددستار حق دې وپېژنی. قابلیت او لایقت دې حاصل کا . کەقابلیت او لایقت یې حاصل نه کا ، دستار په سر کا ، برند ګرځیـدیداهسی دستار دستار بانه نه شی څه شو که زر زری مندیل په سر کالویه شمله پرېږدی یا بادله څیره کړه وتړی داهسی دستارونه د مخنثانودکودکانو وی ، نه دمردانو. والسلام

دویم فصل

دقابلیت اواستعداد دخصلتونود هنرونو په طریق د فهرست چـه منحصر ددستار دقابلیت دی .

ددستار لایقت موقوف په هغوخصلتونو هنرو نو دی . نقصان یې په عدم محصول کښې دی . هنرونەکسبونه ، فنونه ، حـر فتـونـه ، صنعتونه ، خصلتونه ، خویونه ډېردی تر شماره تېر دی ـ که په واړو پسی څوك زغلی عمر د نوح بویه چەپه تعلیم یې حاصل کا اما څو چه په تحصیل د هغو قابل باله شی هغـەهومره لازم لابد دی چه حاصل یې کا او که نه په عدم د هغو به قابل بالەنه شی ، ددستار لایق به وایه نەشی شل هنره شل خصلته چه اختـیارشوی دی په دوه باب کښې بەواضح شی .

اول پکښې هنر د ځان پېژنـدګلی دی .

بیت :

چون تو در نفس خود زبونباشی عارف کرد گار چـون بـا شـی

بیا ورپسی هنر د علم دی چەکسب کمال باله شی ـ بیا ورپسی نور کسبونه فنونه حرفتونه وغیرەدا می چه یاد په هنر کړل مراد می دا دی چه هر چه له چانه زده کېږیاو په تعلیم حاصلېږی ، یا هنر دی

www.sikaraam.com

یا کسب یا فن یا حرفت یا صنعت ،دواړه ځبله مخلوط دی ــ هنر پـه کسب کښې کسب په هنر کښې فن‌هنر سره یو معنی ، صنعت حرفت همدا هسی .

پس په اصطلاح کښې د هنــرقرار ورکړ شو ، واړه هنرونه دی دا شل هنره می چه په واړو کښې‌منتخب‌کړل‌هم‌خپله خپله‌مرتبه‌لری‌لکه فرض ، واجب ، سنت ، مستحب چه‌اول پکښې یاددی هغه لکه فــرض ورپسی واجب ، ورپسی سنت پـه‌شل هنره کښې آخر هنر د نسب ، دنرد د شطرنج د تصویر تحقیق(۱)دی دا لکه مستحب .

په دا هنرو نو کښې نقص وکمال هم په مراتب د دوی دی. واړه شل هنره چه اختیار دی هم نـورهنرونه ډیر دی ، ولی واړه په منزله د نوافل دی که یې حاصل کا رشدیې زیاده پرې وشی او که نه نقص نه واقع کیږی اما په نه پوهه به‌یې‌نقص په قابلیت کښې واقــع شی . مثلا لکه هنر د تر صیع چه زرگرجواهر په زر کښې جوړوی دا لوی هنر دی .

که زده شی رشد یې زیادت‌شو او که نه نقصان واقع نه شو اما که پرې پوهه حاصل نه‌کا تمام‌نقص‌د ملوك دی .

چه د جواهرو ترصیع وقوف‌یې نه وی د قیمت وقوف به یې څه وی .

یه دا شان هنر د آهن گری چه‌توره ، نیزه ، چاړه ، زغره چه آلات د محاربات دی تعلق په دوی لری که‌د آهن گری هنر یې زده زیاتی هنرؤ بلکه په کارؤ ، او که زده یې نه شونقص واقع نه شو .

اما که د توری دزغری د نیکی‌د بدی وقوف نه لری نقصان واقــع شو . لکه هنر د جولادی زده کول‌یې‌هنر دی که زده شی څه بدی که د ټوکی درخت وقوف‌یې نه وی‌قباحت،دا غستو په قــدر به یې څه پوهیږی د ېیرو دو په حساب به‌یې څه‌رسیږی‌په دا شان ډیر هنرونه دی چه پـه نه زده کول نقص په قابلیت کښې‌نه‌واقع کیږی اما په بې وقوفی کښې یې نقص واقع کیږی . غرض چــه‌مرد هغه دی چه په هر کسب کښې داخل دی اوکه نه په دازوایدکسبونوکښې دی غشی رغول ، دستنی درز وهل ، بهله دوزی د زرگیر سازول دا خو دې زده وی ــ راغلم په تعداد په شماره د هنرونو دخصلتونودادی:

(۱) کټ مټ نقل شوخوښاییچه د تحقیق په ځای (دنقاش) وی .

www.sikaraam.com

باب اول مشتمل په شل هنره

اول هنر د ځان د معرفت .
دویم د علم چه کسب کمال بالهشي .
دریم هنر د خط چه لازم ملزومد کسب کمال دی .
څلورم هنر د شعر چه پیرود علم دی .
پنځم هنر د تیر اندازۍ دی .
شپږم هنر د آب بازۍ دی .
اووم هنر د اسپ تازۍ دی .
اتم هنر د ښکار دی .
نهم هنر د شجاعت دی .
لسم هنر د سخاوت دی .
یوولسمهنر دازدواج د معاشرتدی .
دولسم هنر د اولاد د تربیتدی .
دیار لسم هنر د تادیب خدم وحشم دی .
څوارلسمهنر داسباب معشیتدی .
پنځلسم هنر د زراعت ددهقانیت دی .
شپاړسم هنر د تجارت دی .
اولسم هنر د تحقیق دنسبدی .
اتلسم هنر د علم موسیقی دی.
نولسم هنر د نردد شطرنجدی .
شلم هنر د تصویر د نقاشدی .

باب دویم د خصلتونو دی

اول ـ خصلت د مشورت .
دویم ـ خصلت د عزیمت .
دریم ـ خصلت د خا موشی.
څلورم ـ خصلت د راستی .
پنځم ـ خصلت د شرم و حیا.
شپږم ـ خصلت د خلق نیکواو خلقت وخوشخویی .
اووم ـ خصلت د مروت .
اتم ـ خصلت د عفو او کرم .
نهم ـ خصلت د تمیز .
لسم ـ خصلت د عدل د انصاف .
یوولسم ـ خصلت د توکل .

www.sikaraam.com

دیار لسم ـ خصلت د خوف ودرجا .
خوارلسم ـ خصلت د ملك دانتظام .
پنځلسم ـ خصلت د همت .
شپاړسم ـ خصلت د حلم .
اولسم ـ خصلت د غیرت .
اتلسم ـ خصلت د حزم واحتیاط .
نولسم ـ خصلت د طاعت دورع .
شلم ـ خصلت د استغفار .

خصال حمیده ډیر دی ، کـه‌داهومره چه وکښل شول واړه‌ونیسی لکه ستر ګی چه د چا د سواد وشی‌نور هر کتاب پخپله لونـی پـه دا خصایل به هغه وفور خصلتونه هـم‌بیا مومی ـ نمړی په مقدار د خولې ښه وی که د مزری نمړی پیشووته‌روغه کړې دا عقل نه دی .

قطعه :

لکه خولـه هسی نـمړی　　لکه قـد هسـی جـا مـه
که کمېړی یا زیاتـېـړی　　نـا پـوهـی ده دا هـمـه

تکلم‌الناس علی قدر عقو لهم.دا خصلتونه به هم په تفصیل هـم هسی‌وویل‌شی.چه‌خوکې‌پوهه‌حاصله‌کاپه‌عمل‌دې وروتوانېړی دعام ورع د خاص فتوی (۱) وی چه عام یې‌طاعت‌ګنی خاص ته معصیت وی ـ ترکی اس په نادار عراقی وی ، وبادشاه‌وته‌عراقی تر سهل ترکی بدتر وی ـ په فقیر شړی لکه اطلس ده په دولت‌منواطلس شړی وی ـ په دادوه باب پسی به خاتمه د کتاب وی په خپل‌خپل ځای به انشأالله تعالـی واړه وکښل شی .

اول هنر د ځان د پیژندګلی

من عرف نفسه فقد عرف ربـه‌یعنی د هر چا چه د ځان شناخـت وشو پس په تحقیق چه هغو خپل‌پرور دګار وپېژاند .
معرفت ، شناخت ، پېژنـدون‌داواړه یو معنی لری .

ابیات :

که دې شناخـت وشـو د ځـان　شناخـت دې وشو د سبحـان
که دې شناخت نشتـه د ځـان　شناخت دې نـشتـه د سبحـان

---

(۱) په متن کښې فتوی ده‌مګر د تقوی کلمه ورسره ښه لګیږی .

www.sikaraam.com

شناخت د ځان په دوه رنګه‌دی ، یو په ظاهر بل په باطن ظاهردا چه په ظاهر نعمتونه چه وتاته یې‌درکړی دی نظر وکړې – چه له عدمه‌یې‌موجود کړې. نه‌وې، وشوی‌نیست وې ، هست شوې ، که ډېر وایم کتاب اوږ دېږی داهومره زده‌کړه چه د نر ښځې ترمیان چه مینه محبت کېږی ، مقصود دهغه‌محبت واړه دادی چه مقصود ته یې دتولد د تناسل لار مسدود نه شی.داخراب جهان په دا محبت سره ودان دی. که دغه‌محبت نه‌وی‌چه‌لکه‌محصل چه‌په‌چاتعیین‌وی‌په‌داهسی‌دخندا‌په‌کار به څوك راضی شول چه شرم حیایکباره له منځه واخلی ، دواړه لوریه نر ښځه بې حجاب او بې پردې‌شی‌یو دلاندی ورته پرېوزی ، بل د پاسه پر غېږ نیولې ښو زېږی . بیایوه قطره منی بې نمازه بدرنګی اوبه یو ځاځکی د مرد د آلت جدا شی‌د ښځی ورحم وته پرېوزی ، دواړه لوریه سره محظوظ شی . په رحم‌کښې هغه نطفه ځای کا . پس له څلویښتو ورځو وینه بیا مضغه شی.غوښی اورګ ودلی استخوان‌پکښې جوړ کا ، سر ، پښې ، لاس تمام‌وجود سترګې ، پوزه ، خوله ، غوږ مخ ، ورونځی بانه درست یې سره‌مرتب کا ، لویوی یې تر څلورو میاشتو پوری بیا روح پکښې ننه‌باسی – غذایې هغه د حیض مرداری وینی کا ، چه تنو مند شی تر شپږ‌می‌میاشتی پوری قابل دزوولو کا ، په نهم میاشت وزېږی هم په هغه لارچه‌هغه قطره ځاځکی ننه وتلی وی یو هسی ځیز ورځنی را وباسی چه په‌حسن د ماهتاب سره برابری کا . خو چه راووځی طلب د خوراك وکا.مور ورته تی ونیسی ، تی په هسی شان په خوله ونیسی پر حواله شی،چه وایی کنه .

همېشه یې تی رودلی ؤ . د مورمینه‌تر هسی حده پر پیدا کا چه ورځو شپه ورته په سیخ شی ، ساتی یې‌لویوی یې خپل ځان خوری فرزندپرور دوی . تر هغه پورې چه دطعام په‌خوراك داخل شی د روټی دغوښو وخوړل و ته ، هم په داوخت مصالح‌ددې کار ورکا . غابن چه کلك ځیز پر ژویی ، قوت قدرت چه تر حلق‌یې کارته کړای شی – سبحان‌الله ترکومه به یې حساب کتاب کړم .

ته خولا سړی یې که مور ،پلار دې په ساتنه محنت مشقت کا ګوندی ستا د ګټهنی یاد تورو دځینونورو چارو امید کا . لیوه ګان بازان ګوره ، مزری شمهندان ګوره چه په‌خپل فرزند څو مینه تپاك لری دنورو غوښی راوړی او خپلو فرزندانو ته‌یې‌ورکوی‌ساتی‌یې – خوچه لوی‌شی نو تار په تاز و بله درومی – مرغونه،مارونه ، ماهی وغیره تر مور تر ملخ

www.sikaraam.com

په خپل نتاج داحال لري . دامینه چه‌تر مینځ پرېوته واړه په قدرت او په حکمت دقادر پر کمال د حکیم علي‌الا طلاق چه وبله سر رشته دتوالدو تناسل د مخلو قات په ځايـوی داچه دي واروېدل د خروار مشت هم نه دي . تر دا پوری قیاس د نورووکړه . نور آئینه په لاس واخله‌دخپل دیدار تماشا کوه چه څه گلرنـگ‌ښایسته څېره يې درکـړه . یو د سترگو نعمت وگوره که یوه سترگه‌دي ړنده شي جهان به درباندي‌تنگ تاریك شي .

که د درست جهان خزانې ستاپه لاس وی ، څوك پیدا شي ،درتـه ووایی چه ستا د سترگی علاج بـه‌وکړم چه روغه شي احتمال دی چه واړه خزانې به د هغې یوې سترگـي‌په رغولو ورکړې – داهومره ددنیا خزانې ستا دیوې سترگی بها شوې‌او تا ته يې داهسی سترگی بې منته وړیا در کړی پاسه يې په توروورځیوښایسته کړې .

بیا تور بانه چاپېر شپول شوه‌چه لاله ورایه خس و خاشاك زیـان ضرر ستا له ستر گونه اړوی.یو دسترگو نعمت دادی چه څه خو می درته ووې ، د سترگو رغول چه‌څو پردې لري . واز دي ترې چاپېر په کونکونو کښې تور سپین پاسه‌کولکو نه گلك د هډونو د ستر گو د محافظت دپاره . که هم د سترگوحقیقت چه په حکمت موندلې شوی که درته وایه شی تمام به نه شی.ظاهر باطن نعمتونه چه واړه دوجود دی تعریف به يې په دفترونو کښې‌ځای نه شی ، چه نمری په خولـه کړې لذت د خوږو د تر خو ترې‌وگوره چه پسویی بیا مومی چه تر حلق يې کښته کړې تر لړمانه ورشی‌بیا تر رودې ورشی .

ځای په ځای چه ستا صورت‌وته قوت رسوی . تر دماغ تراحشا چه د طعام بخار رسېږی چېرته وازده شي چېرته وینه شي چېرته مني شي هغه فهم وکړه خبر دار شـه‌بیا په څه رنگ تر دوه لارو هغـه کثافات‌وباسی اوبه د مثانې په لار ، نجاست د دبر تر لار که دا کثافات ونباسی ځـای پـه ځـای پـا تـه‌شي ستا به څه حال وی او که یك لخته يې پرانزی هاله به دې څـه‌احوال وی ؟

پس دا دواړه لارې ستا د ژوندډپاره په خپل حکمت سره کله رواني کا ،کله يې بند کا .

مثنوی :

گر به بندد چنانکـه نـکشایـد گر دل از عمر بـر کند-شایـد

ورکشاید چنانکـه نتـوان بست گـو بشنو از حیات دنـیا دست

www.sikaraam.com

چه خاندی چه ژاړی چه هواهوس دا نعمتونه گوره چه جاه‌وجلال درکا، ملك و اموال درکا چه اغوندې‌چه تېزې چه پر کښېنې‌چه‌ښی عورت زویه ښې لونه، خدم حشم در کا .داگوره ددې‌نعمتونو دشمارو دیادول وکښىل د توان کار نشته چه په دابه‌تا څوك پوهوی مگر په خپل کرم ستا سترگی بینا کا چه ننداره ددې‌نعمتونو کړې ، هرزمان شکر وکاږې شکر وکښىل ستا دا دی چه که ترمشرق تر مغرب واړه ملك دولت و تاته درکا ته ووایې چه الحمدلله‌رب‌العلمین په‌داهومره کلمه‌واړه‌شکر په ځای‌نه‌شی ـ نه‌تانه خوهم داهومره‌غواړی‌چه ته یې وپیژنې ، ثنایې ووایې ، دا نمونځ روژه نور طاعت‌عبادت چه په تا فرض شه هم په داسبب چه ما نعمتونه د ظاهر دباطن‌وتاته در کړل تا می حمدو ثنا ووې، له تا راضی شوم . عبادت می په دافرض کړ ، که په د احمد ثنا ربنتینی یې زما عبادت کوه چه زما خاص‌بنده‌شې ، ددنیا نعمتونه فانی د آخرت باقی . نعمتونه د جنت د حوروقصورتر هر څه به دیدار به درکړم . که په خوله می حمدو ثنا وایې طاعت‌عبادت می نه په ځایوی ، دروغژن‌یې طاغی یې ، عاصی یې دنعمتونو قدرمی نه لرې نامرد نسناس مه شه وارخطا او ناسپاس مه شه .

داهومره نعمتونه یې چه درکړی یا یې وعده کړی نه تا نه خو امرو نهی غواړی .

مصراع :

از امر خدا مگذر از نهی‌بپرهیز

حلال حلال گڼه حرام حرام‌شماره ، پنځه وخته نمونځ چه‌فریضه دی مه یې قضا کوه ـ زکوة د مال‌ورکوه ، دپرش روژې د رمضان د میاشتی لره ـ که لار نه خوفه لـه‌خطره پاکه وی ـ زادو را حله لرې حج لره رو‌ان شه ! والسلام علی من‌التبع‌الهدای.

دویم هنر د علم چه کسب کمال باله شی

علم په لغت کښې زده کولوته‌وایی هر چه وی . اوس په اصطلاح کښې تحصیل د علم عربی ، فارسی‌وغیره وته چه شهرت د څورلس‌علوم لری علم وایی . هرچه‌داعلوم تحصیل‌کا واړه ولولی هغه دانشمند ، فقیه فاضل عالم ملا باله شی ـ هغه چه‌پخپله زمانه کښې په دا علوم کښې د ځواب څوك نه لری هغه عالم‌العلماباله شی . مخدوم‌الملك باله شی.

www.sikaraam.com

علم دا دالهی‌دی‌فیض نامتناهی‌ددوارو جهانو نو لویی بزرگی پــه علم کېښې ده ، د خدای شناخت چه‌سر مایه دواړه سعادت دی په علم کېښې دی .

بیت :

چو شمع از پی علم باید گداخت   که بی علم نتوان خدارا شناخت

د پیغمبرانو متابعت په علــم‌کېښې دی هرچه علم بیا مومی میراث بیا مومی د پیغامبرانو . العلماء ورثــةالانبیآء یعنی پــه ځای کېښېنی د پیغمبرانو دا شرف بزرگی د علم‌فکرکړي بویه چه تر کومه حده ده . چه د علم څښتن ځا نشین دپیغمبرانوشی دا خو ددین لویی ده . ددنیــا لویی هم په علم کېښې ده . که نداف‌اوجولاوی چه‌دانشمندشی بادشاهان یې تعظیم او تکریم کا ، عالم واړه‌دده خدمت کاو شی .

که کیمیا ده که سیمیا ده کـه‌ریمیا که نجوم دی که طب دی کـه حکمت دی داواړه په علم کېښې دی. څورلس علوم دانشمندانو د تحصیل شمارلی دی . اما تر دا ډېر دی ،دواړو په کار خدای خبر دار دی ، د موسی (ع) د خضر (ع) شاگردی‌استادی خو به دې اروېدلی وی ، چه د علم لدنی څښتن دی هغو ته إکثرمعلوم دی . ظاهری علوم چه پــه تحصیل سره ممکن چه څــوك یــې‌مومی په تحفةالغیاثی کتاب کېښــې تر څلوېښتو پوری شمارلی دی .

دا خو د ظاهری علم حال دی.دباطنی علم چه د مشایخانو دی لکه علم ظاهری په تحصیل مونده شــی‌هم علم باطنی په تحصیل په زده‌کول مونده شی ، د باطنی علم څښتن‌پیرشیخ ، مرشد ، خلیفه مقتدا امــام بالـه‌شی_ لکه داعلم ظاهری‌چه‌په‌درجه‌درجه پایه په پایه زده کېږی هسی علم باطنی په تزکیه په تصفیه پــه‌تلقین په ارشاد زده کېږی .

چه علم ظاهری وکا لارې وباطنی‌وته هم وجوړېږی . غرض چه ددواړو کونو مراد مقصود کامرانی کامیابی‌په علم کېښې ده _ ذره حبه له علم بیرونه نه ده _ خدای دې توفیق وهرچاته ورکا چه تمام عمر په‌تحصیل دعلم صرف کا _ او که نه هومره‌خو دې وی چه محروم پاتی نه شی چه دسړیو له حسابه ووځی دخارویوپه حساب باله شی _ عام کالانعام شی بل اضل _ د قابلیت له دایرې‌نه بیرون پریوزی که بادشاه زاده‌وی چه په نقصان کېښې پاتی شی ددین‌ددنیا له دولت ناامیــد شی . کــه روستا زاده وی چه دعلم له حکمت‌یې‌بخره وشی ددین ددنیا سعــادت ، لویی بزرگی وگټی .

www.sikaraam.com

مثنوی :

وقتی افتاد فتنـۀ در شام　　هر کسی کو شۀ فرا رفتند
پسران وزیـر ناقص عقـل　　بـگدایی بـروستا رفتـند
روستا زا دگان دانشمنـد　　بوزیری بپاد شاه رفتـند

ددین ددنیا دولت دقابل دی ناقابل ځنی محروم دی .

فرد :

تو قابل آی که ستارۀ سعادتمند　زبهرمردم . قابل‌همیشه‌درسیراست

هغه چه وایي چــه د هر چــامدار په بخت دی . السعید فی بطن امه والشقی فی بطن امه په داکښې‌هیڅ شك نشته اما تفاوت په پو هه کښې دی . دانا بویه چه په دار موزوپوهېږی . رسالت پناه دا ویـل واصحاب وته کړی وو اصحاب پهعمل کښې سست شول بیا به چه وخت د نمانځه د عمل شو نا قراربه شول آبدست نمونځ به يې‌اداکړ پیغامبر لره راغلل التماس به یـې‌وکړ چه یا رسول‌الله تا فرمایلی وو چه د بهشت موندل د هرڅه موندل‌په عمل نه دی په بخت دی موږ په عمل کښې سست شو ، ولی چه‌وخت د عمل راشی ناقرار شوهرگاه چه عمل وکړوهاله قرارشو . رسالت‌پناه ورته ووې چه همدغه علامـت دبخت دی : هرڅه له ازله بختور دی‌له موره بختور زوولی دی ؛ د هغو فهم به په ښه وی ، هرڅه بدبخت‌دی فهم به یې په بدوی . هر څوك چه علم قابلیت حاصل کا . همدغه‌نخښنه د بخت د سعادت ده ، چه په خلاف وی نخښنه د بدبختۍ د نکبت‌ده ، هر چېرته بخت تابع د هنر دی هیڅ هنرمند چا ذلیل لیدلی نه دی‌هیڅ بې هنره چا عزیز لیدلی نه دی.

فـرد

وجود مردم دا نا بسان زر طلااست بهر کجا که رود قدروقیمتش‌دانند

بې هنر که هرڅو بخت پەسرگرزوی اعتبار نه لری .

فـرد

که‌ناستی دناقابل پەسرپرپاس‌وی　پەمعنی‌کښې‌خندان‌خان‌شاه‌عباس‌دی

www.sikaraam.com

قطعه

چه هنر د بزرگی در څخه نه وی
طالع څه کاتا په سر ؤاخلی مگر
چه په آس کښېنی څه هنر وی هاله ښه وی
او که نه ورځنی ښه وی لاښه خر

که طالع او هنر دواړه سره کښېږدی
زه خوشحال به پکښې و نیسم هنر
بې هنر مې که بادشاه د درست جهان شی
هیڅوك نه پسندی په ده دلویی چر

هنرمند مې که گدای شي کندول واخلی
په لیده به یې هر څوك ښوروی سر

منتې په علم په فضیلت بویه. فضیلت او دولت سره توامان دی دعلم دفضیلت د څښتنو محتاج بادشاهان وی. هر څیز نقصان و کمال لری ـ د سړی کمال په علم په فضیلت کښې، که یې حاصل کا کمال یې حاصل شو او که نه په نقصان کښې پاتی شو. مثلا اوسپنه پیداده چه توره شی که د استاد تر لاسه ورغله توره ورځنی سازه شوه، په صیقل شوه، تېره شوه، موتی میان یې مرتب شول، ترملا شوه، غزاپرو شوه، د کافر ترورمین پریوته، کمال یی حاصل شو. او که نه داهیڅ نه وی هم پونده پاتی شی، په نقصان کښې پاتې شوه ـ نا بوده شمارلی بویه ـ په داشان د هرشی کمال و نقصان شته. لکه شاهین چه له جالې را وورشی که ښه میرښکاروی، تربیت یی ښه وشی، آموخته یی کا ـ باوله یی ورکا ـ پایه په پایه یې په ښکارگیرا کا ـ زانی چه دده د کمال پایه ده و نیسی، کمال یې حاصل شو او که نه هم هسی پاتی شی په نقصان کښې پاتی شو، دونی نهالؤ، د مېوو یادگلونو د پاره په باغ کښې کښېږدی که میوه یې وشوه یا گل پری پوری شول، دباغ څښتن په کار شول، کمال یی حاصل شو او که نه په نقصان کښې پاتې ـ هم په دا رنگ د هر څیز قیاس په زړه راوړه چه هرڅیزه داحال لری، تر کانی تربوتی پوری بیا په دا کښې هم تفاوت په جوهر په فطرت کښې پیداوی «خلق الانسان من تفاوت» خلقت دسړیو په تفاوت واقع شوی دی ـ لکه اوسپنه څوك فولاد څوك دانه څوك څوږه څوك ترخه بلکه دسړیو لاتفاوت تر دا زیات په معنی ، دسړی صورت لکه او مه خر من د خیگ هسی مثال لری بلکه تری بتر، په خیگ کښې وابنه وی یا په تش باد ډك وی یا پکښې

غله وی. یا غوړی یــا شهدیا الوان میوه په رنګارنګ لذتونه هرچه‌پکښی پراته وی دهغی اومې خرمنی حرمت هم په هغه وی په هر څیګ کښی چه له ازله څه اجولی شوی دی تر لم‌یزله به هم هغه ورځنی ظاهر کېږی.

بیت

دخوشحال ختټك له عشق ګفتګوی شی
چه په لوښی کښی څه وی هغه‌ترې‌توی‌شی

په داسبب په خوی په خصلت پوښتنه کیږی ــ مدار واړه په اصلی فطرت په ذاتی جوهر په حلیت دی ــ که فولاد نه‌وی ښه توره‌له کومه آهن‌ګرزغوی که‌په شاګردکښی فطرت‌نه وی‌استاد څه‌کا علم وچاوته ښیی که شاګرد عالی فطرت وی د استاد خواشارت ورلره کافی دی څکه څوك ژرتر مراد ورسېږی څوك پس څوك‌محروم پاتــی شی ــ علم څه منحصر په‌خبری کښی‌نه‌دی، څه خو یك لحظه دملا دداشمند په لوستل‌زده‌کیږی نه‌هرچه عالی فطرت وی څویی‌کند ذهن په‌ډیر مښود دملانه زده‌کوی.دده په تاثیر د صحبت د چانه په لیده په اروېده حاصل شی ــ اما لکه‌بېړی چه په ګودر ګرځی ګودریې دغه دی‌چه د ملا د استاد نه چه زده‌کوی په داسبب ویلی شوی دی چه اول‌دولت‌مادرزادیادل دانا یا چشم بینا یا ګوش شنوا ، که دواړه نه وی مرګ مفاجات، که اوسپنه هم ښه فولاد وی آهنګر هم ښه او ستاد وی دهغی اوسپنی‌به ښه توره روغه شی کــه آهنګــر ښه نه وی اوسپنه که ښه وی هم هغه هسی توره لکه د اوسپنی کمال‌دی خود بـه‌ورځنی روغه نه شی په دا واسطه ښه عالی فطرت لره هم ښه استاد په کار شو بلکه که بده اوسپنه وی هم چه د ښه استاد آهنګر تر لاسه ورشی البته توره به ورځنی سازه کا، مګر هرګوره نا لا یــق اوسپنه وی شاید چه هغه هسی او سپنه‌به دانا آهنګر په لاس هم‌نه‌اخلی چه محنت‌پوری ضایع کیږی څکه چه بدجوهر وی هیڅ دانشمند ورتــه توجه نه کا .

بیت

هیــچ صیــقل نیــکو نخواهد کــرد
آهنی را کــه بد ګــوهــر باشــد

ونی ډیری دی لرګی ډیردی، ولی هسی غښی لکه د خدنګ وی یا د آغزین وی د نورو ونونه وی ــ توره لکه د فولاد د دانــی وی د نـورو

www.sikaraam.com

اوسپنو نه وی ـ مرغونه ډېر دئ د باز د شاهین غوندی چه اموخته کېږی، انس الفت نیسی، هنر اخلی نور نه دی ـ پس د باز د شاهین کمال په دا کښی دی چه په خپل هنر په خپل ښکار کښی هر چه ډیولره‌امکان لری په هغو واړو کښی آراسته شی ـ پس د سړی کمال هم په داکښی دی چه په واړو هنرونو، کسبونو، خصلتونو کښی وجوړیږی. ولی‌چه‌دی پیدا دیو کارونو لره دی ، د ده په وجود کښی د زده‌کولو فطرت جوهر شته‌لکه په باز په شاهین کښی چه هغه د ښکار د هنر فطرت شته چه په زاغ په زغن کښی هغه فطرت نشته، ولی ورځنی د باز د شاهین هنرونه څوك نه غواړی هر ګاه چه په سړی کښی ځای شته څکه ورځنی طمع دواړو هنرونو شی ، چه په هنرونو،خصلتونو کښې ډېر داخل وی.هومره شرف منزلت ډېروی، تر هغه حده چه تر کمال ورسېږی چه کمال یې حاصل شو دا ځای بیا یوه زوروره‌دعوی پرته ده چه هغه نشاء دجبلیت د جوهر ذاتی ده . فطرت‌یې ؤ چه د فطرت په زور تر کمال مرتبه‌ورسېده لکه ځینی حکماء دفلاسفه چه هم علم ددوی رهزن شی .

بیت

علم که از وی دو جهان روشن است
طرفه که هم رهبر و هم رهزن است

لکه ځینی عالمان دنیا پرست جاه طلب چه دو آویه مذهب هم د دوی په طفیل پیدا دی .

بیت

در اصل مذهب همه صاحبدلان یکی است
از ناقلان بد سخن اینجا رسیده‌است

علم هغه دی چه سړی ودین وته راځکوی د دنیا مینه په زړه کښی سردوی، د طاعت عبادت محبت عرفان یې زیاتوی. قاضی نه شی، مفتی نه شی، زکوة خور، سرسایه خور نه شی، نفسانی نه وی عالم‌ربانی‌وی.
نه چه نفسانی شیطانی دیوانی چه دملوکانو خوشامد ګوی‌وی ـ ددنیا د علم په وسیله تقرب د امیرانو حاصل وی، دین په دنیا وپلوری داعالمان نه دی طفلان دی .

فرد

قاضی ومفتی و صوفی همه طفلان رهند
مرد گر هست بجز عالم ربانی‌نیست

www.sikaraam.com

هرچه باوجود استکمال دمیردوزیر تر خنګ دی عالم ولیده‌مشابهت دی په عطار ، لون لون خو شبویي ورځخه ولی ناست دکناس په‌کور کښی لاپه تیره قباحت داچه قلم په لاس واخلی دامیرانو خدمت قبول په‌کفایت په توقیر دامیر مشغول شی . ګویاچه دې کناسه کاری اختیار کړه هغه کښلی نافی خو شبویي چه دعلم دحکمت دی‌دنجاست سره خلطی کړی تو به له هسی کاره !

مصرع

درنجاست مشك بوي زان چه سود

هسی احوال که‌دم دعلم ددانشمند ی‌وهی څه سود .

فرد

څه بد ذات به په دانش‌په علم‌نورشی

حبشی چه‌په‌مخ خال کښیږدی لاتورشی

په‌شیطان کښی فطرت دزده کو لو ډیر ؤترهسی حده چه‌هو مره علم‌یی زده‌کړ چه معلم دملایکو شو- چه په جبلیت کښې بد ذاتي‌وه هغه هسی ډیرعلم دده دغاړی طوق شو، علم‌په مثال دګبینه دی په چرکین لوښی کښی دا چولو نه دی .

بیت

علم‌معشوقه دی‌معشوقی‌لره‌کف بویه

که‌ناسیال‌وته‌واده‌شی‌خرابی‌یی‌لویه‌لویه

دریم هنر د خط چه دا خل د کسب کمال دی

علم‌او خط سره لازم ملزوم دی. علم په مثال وحشی دی ، خط یې‌لکه کمند چی وحشی پرې قیدشی .داهومره کتابو نه به‌نه وو که‌خط نه وی. په حساب، په کتاب، په سیاق به څوك پوهیدل که خط نه وی.دجهان‌کار سره ټول په‌خط دی. لوی هنردی، منزلت ،مرتبت یې‌هم‌ډیردی، قدر قیمت یې ترحساب تیردی . کی‌یې دولتمند زده کازیب وزینت دی، که‌یې درویش زده کا ددرویش دولت دی .

مثنوی

خط خوب ا ی پسر بس دلپذیر ا ست

چو روح اند رتن برنا و پیر است

اګر منعم بود آرایش ا و ست

وګر مفلس مرا وراد ستګیر است

www.sikaraam.com

مبالغه ددې فن ډېره ده .

بيت :

قلم گفتا کـه من شاه جـهانــم قلم کش را بدولـت مير سانــم

الحق څو چه څوك وايي داهنرلايق د هغه تعريف دی . کارېې پټ نه دی څرگند دی .

ولی حيف دا چه د هر چا پهمصاحبت تن ورکا ، لارنهگوری. هر څوك يېچه پهلاس واخلی، نوردهغهشی ، د هرچا يار دی.

رباعی :

درسته ښه يې ته دلــداره يوه چار دې ده بــېکــاره
چه وتــا وتــه نــژدې شــی نوره يــې د هغــه يـــاره

کور دده وران شه چی دده دمخه څه ورانی ، ودانی په جهانشی. په هرچا چه دی داتور مخ بـرابـرکا کيميا گر دی ، سيس يی زرکا. بې کامه وی هزار کامرانی ورکا .دډېرو په سر تاج کښېږدی ، دډېرو خاوری په سر کا . په داسبب چــهدوزبان دی . د جهان سرگردانــی په ده . هر زمان يې سر په تيرهتيغواهه شی . چار پڅپل سر کا ، مراد و نامردانو ورکا . ځان گداز رفيقنواز دی . جوانمردی ډېره وفايــی تر حده تيره ده .

دريغه چه د نا اهلو په لاسکښې نه وی په لاس داهلووی دده د سر بلا په بدذاتو ، په سفلهؤ پــهسهلووی .

زده کول د خط موقوف دکاتبپه تعليم دی پخپل طور چه ښه خط گوری ، کښې (۱) طبيعی باله شی .دا هم کښل زده کا اماشنيدهکیبود مانند ديده ــ چه کاتب خوش نويسورته د خط قواعد ښيی ، اصــلاح ورکوی هغه خط په قواعد زده شی اوزر زده شی خوش نويس هم هغهباله شی چه خط د استاد زده کا .

بيت :

هر آن کاری که بی استاد باشد يقين ميدان که بی بنياد باشــد

(۱) دلته کښې د کښل لــهمصدرنه د حال فعل دی يعنی ليکلی يې .

www.sikaraam.com

چه یو ځله په قواعد درست‌خط د کاتب نه په تعلیم واخلی ، قاعده د هر حرف د کښلو زده کا ، نور مې د خپلو متو دی ، څو چه مشق کا هومره به یې خط پخیږی. دخط هنر ، دغشی هنر داد واړه تـر ژوندونه ، څو سړی ژوندی وی‌مشق‌غواړی . که هر څو خوش نویس‌وی یاتیر انداز وی ؛ چه مشق پریږدی‌خوش نویسی تیر اندازی له سړی ولاړه شی . هر چه خوش نویس یاقادر انداز دغشی وی هره ورځ په ځان لازم کا چه هومره مشق د خـطهومره دغشی ، هغه وظیفه خپله نه ناغه کوی . ځینی خوش نویس یوه‌قطعه دوه دری بیته وکښي ، په مهر بها کیږی . ځینی په روپی‌ ځینی‌په‌توری (۱) تر دا پوری قیاس د خط د هنر بویه چه‌څوتفاوت لری . ځینی‌سړی هم د خط په وسیله مقرب د بادشاهانو شی . فقط هم دا د خط‌حیثیت سړی تر هسی درجه ورسوی پس دا هسی هنر چه په جهان کښې‌په معنی کیمیا بلکه تر کیمیا بهتر بویه ، چه مې د سړی حاصل شـی‌همیشه دې ساتلی لری په‌زوردمشق په دا باب تاکید ډیر دی .

بیت :

گرتو میخواهی‌که خطت‌پخته گردد ای انیس
مـی نویس و مـی نویس و مـی‌نـویس

هرچه‌عالی فطرت دی‌په هرهنرچه لاس و لګوی قصد به یی داوی چه په هغه هنر کښې د بل نه تیروی‌او که نه برابر وی‌تر چانه کوزخونه وی .

بیت :

ازهمت بلند نباشد کـه قاسمی   شهر هری گذار دوقانع‌بتون شود

حسد په هیڅ کار کښې له چاسره نه بویه ، ولی غبطه بویه ، دهنر په نقصان کښې چه څوك پاته شی‌دلالت یی د همت او د فطرت پـه نقصان کیږی . په نقصان دې راضی‌نه‌وی ، د هنر و کمال وته دې مې‌کا.

فرد :

خط که از شایبۀ حسن تهی است   بهرۀ کاغذ از ورو سیهی است

(۱) د توری پیسی په معنی .

www.sikaraam.com

خط چه حسن ، ښایست په کاغذونه کا ، خو ځکه د کاغذ سپین مخ یی تور کا ، د زیب یې ویوست .

هرچه نیك بخت وی هرگز بهٔ‌دهنر د کار فارغ نه وی عبثی چاری به نه کا . موږه استاد شاه اویس‌صدیقی مولتانی ډیر بزرگ متبرك سړی ؤ ، د علوم ظاهری او باطنی‌بهرورؤ ، اکثر به یې دابیت وایه :

بیت :

معشوقه کتاب است وکمان‌است‌وقلم   دیگرهمه‌محنت‌است‌ورنج‌است‌والم
دقلم‌سازول‌برابر دکتبی ګوتی تر بندتراش‌بویه، شګاف دې برابروی چه یو اړخ بل اړخ یې نری پېر نه وی.د مشق قلم څو پېړوی هومره ښه‌وی په محرف قلم زر خوش نویس شی.

فرد :

محرف تراش و محرف نویس   باندك نوشتن شود خوش نویس

محرف‌ونوك دار قلم وته وایی.د خط مراد په مړوند دی چه د مړوند قوت وشی ، نور ګوتی په قلم‌وجوړیږی . د مړوند قوت بی غټه قلم نه شی چه قلم لك وی ، ځینی‌حرف ورځنی ووځی قوت د مړوند کېږی . که دې مشق ووړ حرف‌وی‌هم دې کته لکه کته ګوته هسی‌وی.
مشق په تخته بدفتین بویه .که په نری قلم ډېر کښېږ خوش نویس به نه شې که په غټ قلم لږ کښېږ خوش نویس به شې . قلم چه روغ کا په نقطه دې وازمیی‌که نقطه‌ترې ښه پریوته ښه او که نه بیا دې قط کا . قلم‌تراش دقلم‌ډېر تیره بویه‌هاله به ښه روغ شی ، ښه به قط شی نقطه به ترې ښه پریوزی . داکار واړه په چاړه تعلق لری .

مثنوی :

کاتبا چون قلم تراشیدی   خاك بر پشت خامه مالیدی
اول آنرا بنقطه تجربه کن   یاد گیر این سخن زپیر کهن
از قلم نقطه چون درست‌آید   خوش‌نویسی اگرکنی شاید

دقلم د خط کار ابتدا لهٔ‌هوشنګه‌شوی دی چه لمسی د کیو مرث‌پیش دادی ؤ . د یویې په قید کړ ، واژه‌یې . د یو ورته ووې چه که می نه وژنې زه به یو هنر درته وښیم .

www.sikaraam.com

پس له عهد پیمان دا هنر هغه دیو وروبنایه ، دده جان بخشی یې وکړه . د هغه را په هیسی دا هنرګړ شو . د خط وضع په ډېر رنګه په هره زمانه کښې حکیمانو فاضلانو کړی دی .

اوه خطه چه هفت قلم یادیږی مشهور دی چه قرآن پرې کویښ شی. سواله نورو خطونو چه عبرانی - یونانی - فرنګی - هندی - خطائی دی - نستعلیق چه اوس مشهور دی دوسو تیرسو کاله وشول د میر سید علی وضع او اختراع دی . مرکبات یعنی سیاهی سازول . اول خولوګی دتیل بیا چاز مغز ، بادام پسته ،اشاړی بادام ، دګور ګوری زړی هر چه روغن غوړلری ؛ هغه دې وسیځی، لوګی دې واخلی ، یوه بخره لوګی، درې بخرې د پلوسې دکنجغری کنډسره دې ګډ کا په لړګی دې مږی ؛ څویی مږی هومره به بنه سیاهی شی خو هم دا بس .

څلورم هنر د شعر د نظم

دا هنر چه د شعر د نظم دی هم داخل د کسب کمال دی امامشتق دی له شعوره ، چه جبلی طبیعت دشعر لری شعر د هغه دی . فنونه صنعتونه یې په کسب حاصلیږی که ډېر تحصیل د علم وکا ، صنایع بدایع د شعر زده کا ، چه طبیعت د شعر جبلی نه لری خبره به نظم نه کا ، د شعر هم جبلی طبیعت بویه هم یې علم د صنایع بدایع بویه ، چه واړه زده کا ، سوای تر دا نمک شیرینی د شعر تعلق په درد په محبت لری، چه پختګی یې په استعمال . دراصل شعر په لغت کښې کلام منظوم وته وایې ، دواړه مصراع د بیت په تول تللی ، په حرفونو سره سمی ، عروض قافیه سره جوړ - په دا کښې هرچه وی که قصیده وی ، که غزل، که رباعی ، که قطعه ده که مخمس، که مسدس ، په ډېرو جه شعر وایه شی . قصیده هغه چی تر څورلس بیت زیات تر سل تېر . هرچه وایی پکښې پند یا نصیحت ، یا مدح ذمراوړی . غزل تر پنځه بیت ور په هسی ترڅورلس پوری ، هرچه وی پکښې تعریف د معشوقی د خط وخال دګل ، د ګلزار ، درد ، فراق سوزوګداز له دې حاله چه پکښې وایه شی. قطعه مطلع نه لری په دا قطعه بلله شی ، که دوه بیته که اوه اته لس شل هرچه وی - رباعی هغه چه دوه بیته وی . مخمس پنځه مصرعی ، مسدس شپږ ، بیا تر جیع بند ترکیب بند ډېر طرز لری ، چه متقد مینو د شعر قرار ورکړی دی .

که اوس د طبیعت او دفضیلت په قوت څوك خپل تصرف پکښې کا،

www.sikaraam.com

هم ځای لری . دوسو تېرسو صنعت‌لری . ابتدا د شعر د هنر د افلاطون حکیم نه شوی ده . د شعر پایه‌لویه‌ده ، د حکمت سره یاد شوی دی ، پیغامبرانو ویلـی دی ، د پیغمبـراصحابو ویلی دی . د امیرالمومنین علی کرم‌الله وجهه تمام دیوان دشعرپه عربی ژبه شته . هغه چه وایی‌چه محمد رسول‌الله (ص) طبیعت د شعرگویی نه‌ؤ . هغه نه پوهېږی چه دا هسی وایی . که دا هسی وی نقصان‌لازم کېږی . نقصان د رسالت پناه په کامل وجود روانه دی . تمام‌کمال‌په جمیع مخلوقات کښې د یوه دده دذات حاصل ؤ ، عقل کل هم یوازې‌دده نصیب شوی دی . تر ازله تر ابده پیغمبران اولیا هر څوك چه دی‌که دديو واړو پوهه عقل ټول شی ؛ دده تر پوهی تر عقل نه رسېږی .

ترو د شعر څه کار دی چه دده‌به نه ؤ ، تر هر چا نه دا حال دده زیات‌ؤ . اما ژبه یې پرې نه آلوده‌کوله په څو سببه ، یو سبب دادی چه مشر کانو کافرانو به تهمت دشاعری پرې کاوه .

دا آیت په دا باب دی . و ماعلمناه‌الشعر و ما ینبغی له .

هرگاه چه د شعر په نه ویل‌گمانونه پری کېدل ، چه د قر آن آیتونه به پری راغلل مشرکانو به‌ویل چه دا شاعری کا ، که شعریې ویلی لا به یې گمان پر زیات شه .بل دی مامور په دعوت د خلایق ؤ منتظر دوحی ؤ ، التفات یې په امثال‌دديو کارونو نه‌ؤ . بی بی عایشـه (رضی‌الله عنها) په دا کار کښې‌ماهره وه ، ډېرې قصیدې یادوې ، څوزره بیتونه یې یاد ؤ ، گاه گاه‌به یې حضرت ته ویل ، حضرت به ورته موسیده . اعشی شاعر دسرورپه خدمت حاضرؤ ، د شعر مذاکره په تمام قریش کښې مورثی وه .د شعر کار عظیم دی .

بسم‌الله‌الرحمن الرحیم هم وزن‌د نظم لری .

بیت :

بسم‌الله تاج سر قرآن است   نیز سنجیده بدین میزان‌است

ددې خانه برانداز سینه گداز څوتعریف‌توصیف‌کوم لیگدلی‌اوردی چه‌هرڅه‌سره په‌مخ‌وړی . میلمه‌زورورډی چه واړه وینې دلړ مانه خوری .

بیت :

هرکه سخن را بسخن ضم کند   قطرهٔ از خـون جگـر کم کـند

پوهه یې دشواره ده ، ویل‌یې‌گران دی ، د هر چا کار نه دی .

www.sikaraam.com

هغه دې وايې چه سخندان وی دیوه‌لفظ د آراستګۍ دپاره خوب‌په‌سړی حرام کا .

بیت :

برای پاکی لفظی شبی بروز آرم   که مرغو ماهی باشند خفته‌وبیدار

یو یو بیت یې لګه د فرزنـدزوول هسی شولی لری . خدای دې په دا رنځ څوك ګرفتار نه کا .

بیت :

نګاه کردم‌واندرجهان‌یمین ویسار   زشاعری‌بتر اندر جهان ندیدم‌کار

خوبی یې په دروغ کښېږ څودروغ پکښېږ ډېر هومره یې خوبی زیات .

بیت :

در شعر مکـوش انـدر فـن او   کـه اکـذب اوسـت احسن او

عجب دا چه په ده کښېږدروغ‌لکه رشتیا هسی لایق د تحسین وی. آرایش ، زیبایش یې واړه په دروغ،دروغ پکښېږ روغ دارنګه هنردی ، پوهه زده کول لازم دی ، ولی پـه‌اختیار نه بویه.

بیت :

شعر ګفتن ګرچه در سفتن بود   نیك فهمیدن به از ګفتن بـود

د شعر طبیعت په مثال دتوند باد دی ، لویې ونې طاقت لری چه ورته ودرېږی او که نه چه بنیادمحکم‌نه لری ، هغه ونی له ویخه ولوړوی. قوت د علم بویه چه ویخ یې پرېږمحکم وی . او که نه بې آفت مضرت به پاته نه شی . چه بې علم شعروايې څو نقصان لری .

اول خو بەیې درست ونه‌وایی،د شعر د عیب جاسوسان ډېر دی ، ځان به د خندا کا .

بل دا چه که فقط د شعرصنایع‌بدایع ، د عروض علم زده کا قوت‌یې د نور علم نه وې خطا به ور ځنی‌واقع شی ، ایمان به بای کا .

بل دا چه د شعر مستی ډېره‌ده چه تاب یې د مستۍ د علم په‌زور رانه وړی مخبط به شی . که له دې‌واړو کارونو تیر کمال یې حاصل ،

www.sikaraam.com

هغه سړی که شعر وایی هغه علم حکمت فضیلت دی ، وهغه وته که رخصت نه دی هم رخصت دی .

رباعی :

چه‌شعر دی هغه دی‌چه‌یی‌وایی‌دانا هغه‌چه‌شعر نه‌دی‌چه‌یې‌جوړ کاندی‌کانا
دواړه توکه‌ځه وی درته‌وایم‌په‌معنی یوآوازدخره دی‌بل‌آوازدی دسورنا

پنځم هنر د تیر اندازۍ دی

دغشی‌ویشتل سنت دی‌رسالت‌پناه وته چاووې چه کومه وسله بهتره ده ځواب‌یې ورکړ**الرمی الرمی**یعنی غشی ، غشی . دا حدیث په مبالغه واقع شوی دی . دتیراندازۍدعلم رساله لویه ځو جزه وه . په هغه کښې ډیرې قاعدې د تیر اندازۍ کښلی دی . قبضهٔ بهرامی چه بهرام ګور په هغه قبضه غشی ویشتــل‌غشی یې تر هاتی پریوتلی ؤ بله‌شیر جنګل وغیره ډیرې قبضی یادې‌شوی‌دی . حاجت نشته چه واړه کښې شی ، په هره قبضه چه وی خــواستعمال یې ډیر بویه ، ځو ډیرمشق دغشی کیږی هومره یـې مــټ اوشست ورته جوړیږی . که مشق یې یوه ورځ پریښی‌شی ، دلسو ورځوکمی په تیر اندازۍ کښې وشی .

بیت :

اگر خواهی که گردی قادر انداز بــیــندا زو بــیندا زو بــیــنداز

د تیر اندازۍ مشق په نرمه‌لینده بویه ، ځاك تودې و ته دې نیژدې په یوه قدم په دوه قدم دې‌دریږی ، ځو لنیده نرمه وی ؛ هومره بهتری وی ، مټ‌پکښې ښه جوړیږی، بل یې دغشی زیان نه وی ، بل یې ګورب پکښې ښه پوخ شی ، بل‌یې‌شست پکښې صاف شی . که لینده ټینګه وی ، داواړه برعکس وی .مټ یې پکښې وتر هیږی ، ګورت‌یې رنځور شی ، لکه د شوره پشت‌آس‌شا ، غشی یې ماتیږی . غرض چه دنرمی لیندې په مشق فایدی ډیرې‌دی . دابیت چا ښه ویلی دی .

بیت :

از کمان سست سخت انداختن کار هر بافندهٔ حــلاج نیست

د مشق لینده دې بیله د ښکاردجنګ لینده دې بیله‌وی . هغه‌چه‌په نرمه لینده مشق ډیر کا ، ټینګــه‌لینده د هغه دوړاندی هیڅ نه وي .

www.sikaraam.com

تعریف د ښې لیندی دادی چه هم په‌نرمه ولی هم په ټینګه ، هم په ښی ولی ، هم په کینه . لکه څوك یې په‌ټینګه لینده کا دی یې په نرمه لینده وکا ، وکمال ددې هنر دادی چـه‌غشی تر غوا تر میښه هسی آزاد پریوزی چه دغشی پر خانی په وینوککړې نه شی . هرګاه چه په دا فن کښې کامل شی نور دې سل یازیات‌یا کم غشی مقرر کا ، چه په هره‌ورځ استعمال دغشیو په خاك توده پـه‌نرمه لینده کاندې چه هیڅ چېری‌ناغه نه شی .

شپږم هنر د آب بازۍ

دا دوه هنره یاد شوی یو تیراندازی بل آب بازی نور هرڅه‌چه‌دی په کسب یاد شوی . که آب بازی‌چا نه زده وی لوی نقصان واقـع کېږی . آب بازی په دوه درې رنګه‌ده :

تش بازو ، شناز ، دکـهو ،ګړی . ښه لامبوزن هغه دی چه دایی واړه زده وی او که نه تش بازو ترواړو بهتر . که تش بازویې نه زده وی ، شناز او دا نورې زده وی ؛ داهیڅ ، کلی ضرر لری : په ځان‌خونی چه تش بازو لامبوی نه زده وی ،په شناز ، په کهو به زړه ورتوب په سپندکا ، مګر ضروروی. لامبوزن‌لره بویه که هرڅو ډېر لامبوزن وی، هم دې په دریاب ، په ګرداب دلاوری نه کا ، د اور ، د اوبو ، د مار ، د زمری سره څه دلاوری – ډېرلامبوزن‌په بی طمع ځایه کښې ډوب شوی، ډېر پاړو ګان دمار دچوټه وګور ته‌لاړدی .

قطعه :

غره مشو باینکه جهانت عزیزکرد ای بس‌عزیزراکه‌جهان‌کردزودخوار
ماراست‌این‌جهانوجهان‌بخوی‌مارګیر از مارګیر ماربرآرد ګهی دمـار

اوم هنر د اسپ تازۍ دی

د آس تعریف په قرآن کښې‌شوی دی . آسونه د ملوکانو ددولت ستنی دی ، د سریاران هم دوی دی.قدر یې ډېر ، منزلت یې تر حساب تیر دی . که نام دی په دوی کښې‌دی ، که کام دی په دوی کښې . که عربی دی ، که عراقی دی که ترکی‌دی ، که تازی دی که یابو دی واړه ښه دی .

بیت :

آسـونـــه واړه ښـــه دی بد هغه چه خار به نــه دی

www.sikaraam.com

که هر څو اصیل نجیب آس وي چه شورب نه وي پکار نه دی . کــه هر څو بد وی خو بیا شورب پکاردی. نه نور څه نه وی یخني خوبه شی. د اس رنګ هم هیڅ اغتبار نشته ،هر رنګ چه وی خو قوی هیکل بلند بالا اوږ د کټه دې وی . خوش رفتارخوش راه که وی واه واه او که نه دونده خو دې وی . که ښه ساده‌وی لاښه څو په دوند ګښې فایــق تر بل آس وی .

آس هغه دی بودری خور ، شوره‌پشت ، په یوه سترګه چغر دادې نه وی ، کم خور دې نه وی کهنه‌ننګ دی نه وی ، سر ګښې دې نه‌وی، دا دآس نګوهش دی . که هارون‌یا سیخ پای وی امکان لری چه علاج یې وشی اما سر کش په هیڅ رنګ‌ښه نه دی . دآس سر ګښې، هارونی سیخ پایې واړه د سواره دناپوهــی‌شی ، یایې بی روخه پتازیانه ووهی، یا ملونه نا موافق ور واچوی خوله‌یې خوږ کا ، یا جای بند وی ، شنه یې خوړلی وی په ځای بندی‌ ګښــې‌زغلوی ، بی ځایه حکمونه پرې کا ، آس وران کا ، کهنه آس هیڅکله بدنــه وی کــه هنر مند قرار سورمومی سوارکارهغه باله‌شی چه دا هسی‌وران شوی آسونــه ســاز نه کا ، هومره ډېر نه سورېږی .

آسونه تیارې جنازی ، یو چوګــان‌وهل بل دړی ویشتل په‌آشنامیدان چه لیدلی کتلی میدان وی ، یا پــه‌جنګ بل ځای په ملوك باندی د آس دزغلولو حکم نه دی . په دامیدان چه‌لیدلی وی په دا هسی میدان د آس زغلول ، دغشی د آس په شا ویشتل،چوګان بازی دادې ډېر کا ؛ څــویی دا استعمال ډېروی هومره ترجیح په‌نورو ملوکانو لری . د جنګ په ورځ به یې همدا استعمال په کار شی ،که هره ورځ دا استعمال نه وی په هفته ګښې خو دې یو ځل وی . نیزه‌بازی ، دار ویشتل هر چه وی پــه دا استعمال ګښې واړه ښه ، هرملوك چه په دا استعمال مشغول نه‌وی ملوك نه دی ، مفلوك دی . هر چه په‌آس ښه غشی ولی دا هسی یو سور به دې تر ډېرو نیزه بازو .

بیت :

نــه یو سور د تیر انــدازو نه ګورم د نــیزه بــا زو

په جهان ګښې چه څه دی خوښه ځوانان او ښه آسونه او ښــه غشی دی . ښه هغه ځوانان چه ښه‌تیر انــداز وی ـ ښه هغه آسو نــه چه تر دا هسی ځوانانو لاندی وی ،چه دا درې توکه سره جوړ شی په کاته یې د سړی زړه سوړ شی .

www.sikaraam.com

قطعه :

ښه درسته تر ملا تړلې   په ښه آس چه زلمی سورشی
په دیدن یې دعا کېږی   ننداره یی نور په نور شی
نیکخواهان پرې سرفخری کا   بدخواهان واړه نسکور شی

آس دې جایی بند نه وی ،راتب خور دې نه وی . آس لره ، وربشې نافی دی . په کال لس سیره غوړ ورلره ډېر دی چه د ژمی په سر د ژمی په وانه یې خوری . نور دې ښه په پوخ واښه او په وربشو مړ او شی . او ښه دې تیزه شی . مګر یوڅو ورځی خوید دې وخوری . پس له خوید دې ښه په آهستګی خنک ګانور دې په سواری کښې لری . له نوره سواری موقوف یو کروه دوه کروه خو دې حق نا حق څوك پرې سورېږی . چه خوله یې ووزی .کیزه یې هم لازمه ده حو آس ښه سوړ شی هومره ښه د کم خوری علت ، د خارښت ، د بدپشمی ، د کمزوری ، د باد خوری ، د موترودبلا بوغمی علت واړه په داسبب وی چه کیزه کرمه پرانته شی یا اوبه چه ګرم وی ورکړ شی بیا ګرم په سواری تش د آس تر کیب خودې معلوم وی چه آسونه یې تر سر تیروی پخپله د آس په ترکیب په جمال پوهېږی . د رنګ د ترکیب دا شمار د سوداګرو دی . د ترددځوانانو لره خو کار هغه دی چه مذکور و شه ، غیرت ، جرأت ، قوت،قامت بس نورې مکابرې دی . هغه چه چا ویلی .

بیت :

اسپ شاهان کمیت باید خنک   ګردن او دراز و کوته و لنګ
ګردن لنګ است اما کمیت یا   سر خنک ــ یاسمندا دا پوچ (۱)

هومره امتحان شوی دی چه بورسر پچن وی ، نازك پشت ، ژړیی شالکیږی . تور آس ساړه وته ښه دی ولی کرخت غوندی وی .

په ډېرو کښې یو نیم ښه وی.چه ښه وی خو ډېر ښه وی او که نه اکثر پکښې هسی ښه نه وی . سرنګ جرده آس واړه ښه وی مګر یو نیم بدوی . په رنګ پورې څوك نه خوښوی اما ښه دی . سنجاب هم ښه وی نور په واړو رنګو کښې نیك بد شته . د آس د ترکیب تعریف په اته حرفه چا یاد کړی دی : څلورجیمه څلور سینه ــ یو جیم چشم ، بل جیم جمال ، بل جیم جلب ، بل جیم جوان . یو سین سر ، بل سین،

(۱) کې مې نقل شو خوعبارت نیمګړی ښکاری .

www.sikaraam.com

سینه ، بل سین ساغری ، بل سین‌سم ـ یعنی خوش چشم خوش‌جمال خوش جلب جوان ـ خوش سر ـ خوش‌سینه ـ خوش ساغری ـ خوش سم دې وی . دا خود معلوم دی چه‌دا هسی ددې آس ترکیب پټ نه‌پاته کېږی بصارت یې لانور څه دی ؟

د آس بصارت ، نظر د هر چاکار نه دی . ښه آس ، ښه توره ، ښه عورت په بخت په طالع په لاس‌کښیوزی . تجربه یې هومره چاکړی ده چه پوست دې تنګ وی ، شادې‌بله ته نیژدې وی .

ستر نی دې غټـی وی سردې‌هلك او بی نوشت وی . غـاړه ، سینه ، سوم ، نوی دا هسی آس‌ښه وی دا قیافت چه یی وی ـ اما کـوره چه کـوم په څـه رنګ‌په څـه تـرکیب آس احـر لره ښه وخی ؛ د آس چه داد واړه کاره‌امتحان شی چه دور دم وی ، ډېر تروه ولاړشی ، وزغلا وه شی ، بی‌دمه بی تبه نه شی او د غرونو پـه سټغ په څوړ ، په لوړ ، پـــــه‌ژور ښه وخوت ؛ بودری ، بدچشمی توری والی د ابلا په کښې نه وی‌نورهغه آس لکه خان هسی د ساتلو دی. داهسی اس که وی خو به تر ترکی‌وی او دا هسی ترکی به تر شل عرافی وی . والسلام

اتم هنر د ښکار حلال کسب دی

حلیت یې په آیت ثابـت دی(یحلکم صیدالبر والبحر) دخوشکی دتری ښکار حلال دی . خوښې دښکار ډېره ده ، هرچه عالی فطرت دی په ښکار ډېر مین دی . ملوکانولره ښکار لازم دی . ملوکان د ښکار دی ښکار د ملوکانو دی . دښکارپه استعمال کښې د جنګ د تردد استعمال حاصلېږی ، دلاوری اوتهورپکښې زیاتېږی . چه د ښکار په کار کښې بی مهارته وی نقصان صریح‌واقع کېږی . ښکار ملوکو لره هغه ښه دی چه د سورلی تلاش پکښې‌ډېروی پیاده هم پسی درومی . چه د سورلی د پیاده د تلو دواړه‌ورزش‌یې په ځای وی چه په دا ورزش د جنګ په کار په تاخت په یلغارسورپلی په غره ، په سم، هر چرته تلاش تردد وکا .

که دا کار یی نه وی پـه دااستعمال ورزش کښې جوړ نه وی ، هیڅ به یی د لاسه ونه شی ، کاهل‌او عاطل به پاته شی . په واړه ښکار کښې ښکار دغشی ښه دی چه په خپل ګورت پخپله مړانه باتور وی. غرڅه ښکار شی ، دا لوی کار دی ،که ښکار دی داښکار دی . په وړاندی زمانو هم داښکارؤ یا دسپی ، وروستو ملو کانو تصرف پکښې پیدا

www.sikaraam.com

کړ . دباز د شاهین ، دیو زو غیره‌راپیدا شول . باز د فریدون په‌وخت ونیوه شو ، ښکاری شو . شاهین‌پس فریدون . چرغ د عـربستـان ملوکانو اخر لـره ښکاری کړ . لګر،باښه ، شیکره بیسره دا تابع ددوی دی .

د هغو په قیاس دا هم ښکارشول . عقاب او شنقار د افراسیاب په وخت . دټوپك ښکار له‌فرنګستانه‌اوس په دا اخرپیداشو . د ماهـی ښکار ، د صیادی ښکار چه د اهل‌حرفت د روزګاری عالم ښکار دی . لکه په دام ، په جال مرغونه نیول‌دا صیادی قدیمه لادآدم دوخته ده ، په دا آخر چه د ټوپك ښکار پیدا شوداهم بد ښکار نه دی ، فن فنون پکښې ډیر شته لکه‌غرڅه‌وته پټیدل،څو کمین رونیول ، پیاده په غرڅه پسی ګرځیدل دا استعمال بد نه دی‌ملوك پکښې تازه په ځان نغښتی‌وی هوس ډیر لری ، د ټوپك ویشتل په‌دوه رنګه دی، یوپه مځکه شی ، چه پښی په مځکه ښخی کړی و لی یې‌داشان ویشتل دټوپك په هنرشمارلی نه دی . ښځه به هم داهسی ټوپـك‌ولی بلکه هلك هم ــ دټوپك دویشتلو هنر په سر دست دی ، هر چه‌ټوپك‌په سر دست ښه ولی هغه مرد دی، هغه ځوان که په ښه آس سوروی‌تر شلو مسلح سپاهیانو به دده کار د قزاقۍ په جنګك کښې به وی ،ښکار لره دقزاۍ قۍ جنګك لره لنډ ، کوتاه‌سبزرخت ټوپك بویه ، چـارمثقالی په طول دوه ګزه لاکم ، تریوه ګز زیات ، د توپچی چالاکی چستی‌هنر ده ، چه زر ټوپك ډك کا ، زری ولی ، د نخجیر په نزدې ورتله وارخطا نه شی . په‌استقامت ورته‌ناست وی په قرار زړه یی ولـی ، ورتـه‌بیړندی نه شی او که دا هسی نه‌وی پوخ ښکاری نه دی ، څه شو کـه‌ډزاوزا کا ، یا غرڅه وژنی ، بـل ښکار د سپی دی په دا کښې هیـڅ‌هنر نشته ، که سپی ښه ښکاری وی پخپل هنر به ښکار کا ، که ښه‌ښکاری‌نه‌وی پریشان‌بی‌روش‌به‌زغلی، ځان‌هم ابته کا ، دښکاری خوا هم‌جل بل کا ، د سپی ښکار اګر چه ښه ښکار دی اما ځای طلب دی ،اول میدان غواړی چه لوړ ، ژور ، ځنګل نه وی بیا هسی سواره غواړی‌چه ورپسی یی زغلوی ، ورسرونه ورپسی ماتوی . داخبره له عقله لری‌ده چه په نا لیدلی میدان به آسونه زغلول شی . که د بزونو دګاوزودخر پشیو ښکار پسی شی ، دابهتر چه په غره کښې وژنه غلتیږی ، سپـی یـې هر چـر ته ونیسی یایې چه کا چه په غشیو نه ویشت شی،ګاوزنه غلطوی . خر بیشایه هم دا هسی دګرجی سپی ښه ننداره شی،ښه ګرجی به تر تازی دی . چه د بازونو سره معلم شی ــ بیا ښکارد بازد شاهین د مرغونو دی . په‌دا

www.sikaraam.com

کښې ډېر هنر حکمت دی چه دآسمان‌وحشی مرغونه نیول شی ، آموخته کول شی .

انس الفت تر هسی حده‌حاصل‌کول چه یار مصاحب د سړی شی. سړی چه پرې حکم کا ، حکم یې‌په ځایه وی . نور مرغونه نیسی ، ته وګوره چه دا ځومره هنر حکمت‌دی . دا کار داخل دعلم دی . د هرچا کار نه دی ، زورور هنر دی ، ویل‌یې‌څه حاجت چه کارېې پټ نه دی ، هرملوك چه داهنر نه‌لری ګویا چه‌یو رکن د ملوکانو د ارکان ورځنی پاته دی . لکه د باز ، د شاهین په سترګو سړی چه ماهر وی پوهېږی چه د ښکار دی که د ښکار نه دی ،آموخته دی که نه دی . د ځـانور سترګی پېژنی هسی چه په دا هنرکښې کامل شی د دوست ددښنه په سترګو وپوهېږی .

بل ملوکان د توری کسب‌لری،بهادران دی ، مظهر صفات جلال‌دی دامرغونه هم د ملو کانو پـه فطرت‌پریوتلـی دی مظهر صفات جلال دی وهندی دی ، بهادران دی . کل حزب‌بمالدیهم‌فرحون. بهادران‌به‌دبهادرانو شی ، چه باز شاهین وغیره .

د ښکار مرغونه تلاش کا ، په ښکار منګلی سری کا ، بـهادری پکښې وکا ، ددیو هم فرحت حاصل‌شی . هم په استعمال د شجاعت دتهور ورځنی وکا ، و به وینی چه‌هومره کتره شاهین هومره لویه‌زانه په همت سره وهی رایی کوزه کا ،چه دا هسی همت ، جرأت لری موږ به هم هسی کړو .

که غلیم ډېر وی یا لوی وی‌هم به ملاحظه ورځنی نه کړو ، لکه شاهین چه غوټی کا ، موږ به هم‌هسی کړو . غرض چه داویل شاخ در شاخ ډېر دی ، دا ښکار فایده‌کلی‌لری ، ډېره استـفاده پـه کښـې حاصلېږی ، هر چه په دا هنر کښې‌فوقیت لری بلاغت لری . په سیاه چشمو کښې بهتر شنقار دی ، بیاشاهین آموخته کـول دواړو سیـاه چشمو په یوه شان دی . په دلبه بلل‌شی آب داره ورکوله شی ، چه آب داره سپینه بې وینو په اوبو وللې‌وی هومره بهتر دباری آبداره ډېره سپینه نه بویه ، تازه په یوه ځل لکه‌باز چه خورب وی غوښه یې کوزوله شی ، هغه هسی په‌اوبه لمده آب‌داره‌دباری بویه چرغ په واړو کښې زر آموخته شی ، دلاور رند مرغه دی، خورب ښه نه دی . چه یوه ذره په ګوشت زیات شی نو بی وفایې کا ،شب بیداری ډېره غواړی . که دادوه کار یې په ځای وی په ښکار تقصیرنه کا ، آشیانی هوسی نـیسی ، داسی زانی ، قاز هره باولی ، چـه‌ورکړې هغه نیسی . ځاړی هم ښه

www.sikaraam.com

نیسی اما پلولرې کا ، ورپسی ورك‌شی . شنقار هم د چرغ د ذات دی اما لکه سپین باز کم یاب دی ترسپین باز یې قیمت ډېر دی . لګړهم د چرغ دګرونه دی ، تر متی علیحده‌دی ، باری شاهین سره یو ګروه دی . باری ددریای شور په جزیرو کښې داګروه د چندن په‌ونو جاله‌کا، شاهین په غرونو کښې جاله کا ،شاهین آشیانی بهتر دی او پیدا کېږی . باری خو دامی وی . داواړه‌مرغونه چه یاد شول پکښې بادشاه باز دی . دانور په پټی سترګې‌ساتل‌شی ، دده دا شرف کافی دی چه په وازې سترګې ساته شی . لکه‌مصاحب د سړی سره په هسی‌شان مالوف شی ، په مصاحبت یې‌موصوف‌شی . آموخته کول یې په دوه شان دی . یو چه اول ونیوه شی تماغه یې‌په سر کړه . تمام ژمې یې په‌ښه‌روش په ګرم ځای کښې وساته ښی ښی‌الوان طعمی ورکوی . چه تحویل د حوت شی ، هاله یې واخلی ، په‌پېرو‌په دست کښې کښې باسی تماغه‌یې ورو ورو له سره واخلی ، آموخته‌یې کړی . په حمل کښې چه میاشت د نوروز شی یو څو لاسه یې سیر کړی‌په کورېزیې کښېنوی ، چه‌تر کورېزه ووزی په تحویل د میزان یې له‌کورېزه واخلی تیاری . درست ژمې تر آخر بهار په تحویل د ثور پرې‌خاطر خواه ښکار کړی . دا شان چه وساته‌شی آموخته‌شی، آموخته کول‌دباز هم دادی . بل رنګ که حرص د ښکار لری حرصناك وی یا بازدښکار نه لری . محتاج وی . په میزان کښې نیولی باز چه پیشنګ‌وی تماغه دی نه ورکوی . په مزیو کښې دې پرانزی اول دې یو څوپیره‌ورکا ، بیا دې یې په شپه سترګی چراغ وته پرانزی .

چه‌سړی پری‌ووینی. چه‌په‌شپه‌رام شو په ورځ دې هم ورو وروچهی ورکوی ، تمام مزی دی ، په شلم په‌پنځه ویشتمه ورځ لرکا ، په چرګ دې یې بولی ، چه ښه په چرګ تیارشی ، تراه یې ورك شی نور دې ښکار لره یوسې ، یو یولاس دې‌پری نیسی . سیر کوی دې ، یوه ورځ په چرګ بلل دارو در مل صافی‌مافی دې هیڅ نه ورکوی مګر پرمهر ددال چینی سره په دریم څلورم دې‌ورکوی . چوزباز په دارو آموخته نه وی په صافی آموخته نه وی ،خپل جوش د مرغی والی ډېر لری‌چه صاف‌یې کا ، دارو ورکا ، ضایع‌شی.هرګاه چه خوی بوی د سړیو واخلی بیا هاله چه تاب طاقت پیدا کا ،صافی او دارو ورکول رخصت دی. د باز خوی دې اوګوری که خوش‌فعل‌نیك ذات وی په پېرو کښې دې ، ډېر نه خوا روی . او که نه مرغی‌چوز باز په پېرو کښې څکه خوار شی . تر ابتدا دآموخته کول ترانتها دې . نور یو یو شپه دې آسایش ورکوی ، مګر که بد فعل‌وی ، سختی لری په غوښه دې هم

www.sikaraam.com

نه هسکوی . دوی چه په طعمه‌حریص‌طلب کار وی هر کله چه آموخته‌شی، والوزی فعل یې‌معلوم شی . په موافق‌دې خر باوه شی . داشان آموخته کول خو هم د پشنګک باز چه پـه‌تحویل د میزان ونیول شی د هغـه په باب حکم دی . او که نه په‌تحویل‌د عقرب په تحویل د قوس چه ونیول شی هغه دې واړه په تماغـه کښې‌کښېنول شی ، چه ژمی ووزی پـه تحویل د حوت لکه پاس وکښل شول‌هغه هسی دې آموخته کا ، که په ساړه کښې یې آموخته کوی بې‌دګی‌به پاته نه شی دا کار د میر ښکاری د هنره بعید دی . هغه به نـامیـرښکاری وی چه باز په دا هسی بی وخته آموخته کوی . هغه چه په‌میزان‌دپشنګک باز رخصت د آموخته‌کولو دی په دوه سببه یو د میزان هـوامعتدله ده تر ساړه پوری بازځان‌ورته ونیسی ، بل دا چه لامرغۍ وی ژرآموخته شی او که نه بهتر اولی خو دادی چه هغه هم وساته شی . نورهر کله چه باز ته صافی ورکوله‌شی مالګه نیم د مـړی نبات دری نـیم‌دمړیه ، په داوزن دې وی ، تـر دا حساب دې زیات وکم نه وی . په دااتمه برخه‌مالګه‌اوه‌برخی‌نبات کیږی. نبات دې ډېر صاف‌سپین‌پاکیزه‌نبات‌وی ، مالګه هم هسی چه مخ پکښې ښکاریږی سندی صافه مالګه دې‌وی ، هر وخت چه دباز کج خلقی ، بد مستی ووینی ، که په هره‌میاشت‌یې دا هسی سپك په داوزن صاف کوی ، صافی ورکـوی عیب بـدی‌نشته ، مګر په تلخه ځله چه احتیاج بویه که باز طعمه وجار باسی که‌تازه‌وخوری ویې جار باسی عیب چندان

نشته هغه خو دې وړی کا ، چه ښه‌طلبګارشی یوه دوه مرغۍ طعمه دې ورکا ، بله ورځ څه زیات په دویمه‌دریمه ورځ دې پخپله طعمه راولی. بل هغه چـه طعمه باسی کا وده ته‌نه یې‌بدبویه را وجار باسی داد باد دهوا تاثیر دی ، دابد علت دی دهلم‌تخم ستوه سونډ ، دواړه سره دې برابر اوړه کا ، ګبینه سره دې خلط‌کا چه ښه د ګبینه سره خلط شـی په مقدار د پسته مغز دې ګولی‌وتړی. په وخت د سبا یوه ګوله دې بـاز وحلق و ته واچوی .

هر کله چه طلبګار د خوراك‌شی‌یوه مرغۍ دې ورکا ، که یی هضم کا نور خاطر جمع دې بله ورځ وروورو یوه یوه مرغۍ ، دوه دوه زیاتوی چه پخپله طعمه رایشی . بل دطعمی‌جار ویستل دګرد آلودی هوا په‌سبب دساړه په سبب په ژمې کېږی . دابدزحمت دی . سفید مرګك سیاه‌پیخال باله شی ، پیخال تور لوغړن کـا ،د اوبو طلب ډېر کا ، مښوکه‌کوزه‌کا، اوبه غواړی نادان میر ښکار او به‌ورکوی ، دی یې چښی . که طعمه وخوری هم یې نه ځروی ، دابدزحمت‌دی .

www.sikaraam.com

په یوه کال د مادولس دیارلس باز چوزخانه کوریز په دا زحمت ومړل ، ډېر علاج یې دباز نامی په‌حکم وکړ شو اما کار ګر نه شو ، پخپل اجتهاد می سنګتا روغ کړورمی کړ پس مانده بازونه خدای پاتی کړل ، سنګتا په دا شان وه چه‌د صحرا زاړه غوښا یه تول کړل شول اور پری ولګاوه شو ، کودی‌دپجی آب‌نارسیده پکښې واچول‌شول نبات ، لونګ میده کړی د سرو اوبوسره یوه شیر شایی یا خوزیات کم واچول شول ، کسیره مقدار وزن دهلك‌پیشاب هم ورسره ګډ ــ هغه تاوده کودی داوره وکښل شول ،هغه اوبه پرې داغ کولی شوی ، په شپږ اوه کودی چه او به پخی‌شوی نور تر لته می صافی کړی، په ښیښه کښې می واچولی . بازته په‌سبا بیګا هر وخت چه داوبو طلب به یې وکړ ورکولی به شوې ، تندی‌اوبه ډېره لری که په دا سبب به‌یې نه‌چښی ، نوری اوبه به ورسره‌ګډې‌شوی ، هر رنګ به یې چه چښې شوی ، هغه هسی به ورکولی شوی.مجرب د اعلاج ښه دی په ژمي د باز ددومی ، دزکام دنزلی هم بد کښنده‌زحمت دی . سو ږمې ونیوی شی ، دمه وهی . په ګرم تاریك ځای کښې‌دی وتړل شی ، ورځ شپه دی سکاره په هغه ځای کښې دوی (۱) چه دحمام غوندی ګرم وی .

بادنه‌ور درومی طعمه‌دی دحلوان ورکوی . د غوالینګی دې‌ورته نیسی ، چه په زور زور یې شلوی .خراشکی د بلغم یې ووځی ، بلکه ځبیښی دی . دمهوړی مرغونه دې‌واخلی اوبه دې نچوړ کا ، په سوږمو کښې دې وڅاڅوی ، په حلق په تالودې هم وموږی ، په څو ورځی که په دا صحت وشوو شو او که نه دهنګوناس دې ورکا ، یا دې اهوری کلیه ګرم ځای او لینګی د غواشلول‌شاید چه روغ شی . څو ښه روغ نه شی پخپله طعمه ، غشی تمام را نه‌یشی . پیخال اندازی اوږده نه شی؛ هومره دې دهغه ګرم ځایه‌ورچانی نه‌وباسی . دباز هر علت زحمت چه وشی ګوښه تاریك ځای ورلره بویه‌چه نه پړ کیږی . د باز تیز پری په سیسی په بتیری‌ښکاره شی . معراج‌یې ښاړی دی ، مرغاوی ، سرخاب ، تارو ، زر که دایی ملك دی . قازوکلنګ پرې نیول نه بویه . داد شاهین د بازی د چرغ په ښکاردی.په زرکو باندې باز چه تریناك که کوریزوی . ښه الوزی اول کریزه‌تریناك نیژدو وچوز بازوته دی . لامرغی یې کړی نه وی د فرزندوداد نه لری دوه کریزه دری کریزه تر مرغو تیر دی ، چندان په‌کارنه‌دی.بازونه په ډېر رنګه دی .

---

(۱) کټ مټ نقل شو مګرښایې‌چه (دو دوی یا تو دوی) وی .

www.sikaraam.com

اه دسوات د ملك بازونــو — رنګا رنګ په ډېر رنګونو
چه به لوی پکښې په ځانؤ — هم هغه د خوشحال خان ؤ
توره سیاه پښت توره‌یې ژبه — پسی روح ځی لــه قالبــه
باز هــغه اخلــه مشتــاق — چې نیول شی په دوه طــاق
یاٌ په تلــه کښې را غلــی — یا پــه قوس کښې نیولــی
باز همه واړه پــه کار دی — ولی دوه ذاتــه سر دار دی
یوتیغون چه بی بدل دې — دویــم قیر چه دده مــل دی
هلك سر اوږ ده یی غاړه — تیز پری لــه هغــه غــواړه
خلتــه دم لنډه لکــۍ یې — ښکار د چرغ کا د بحــرۍ
باز جره چه په رنګ‌سوروی — هغه لاز‌ړه ور بــاتــور وی
ښه جره د ښه باز کار کــا — ښه باښه د جره ښکار کــا

ډېر دارو بازو جره وشاهینو هر ځانور دورکولونه دی ، په دارو کښې زیان مومی ، مګر ضرور شی،زحمت یې څرګند شی هأنه دې په موجب د باز نامی د هر رنځ علاج کا،اما جانور چه تند رست وی دا رونه ورکول بویه مګر د ساړه دپاره یاداشتها دپاره د اشتها دپاره به ترپر مړوی څه نشته لکه ذکر شوه پــه‌ساړه دې د لونګ دار چینی سره ورکوی ، په ژمې ، پس په منې په‌اوړی د لونګ وخت نه وی ، د مرچ سره، یادسونډسره یومرچ دمرچ په‌مقدارسونډکله‌هغه‌کله هغه‌په بهارهم. دادېږی تریخی لکه دږدنو دانه سباسبا دښکار په ورځ هم نفع لری .

د هوا زدګی ، د ساړه به‌یې‌امن وی ، مو میایی مشك خود باز لازمی‌وی دموټ ددانې برابر مومیایی،دوه موټه مشك ـ دغشی‌ښکار دباز دشاهین وغیره چه ځنګل دارمرغونه‌دی داښکار که زخمی شی پیا پــې ورپسی ورسیږی که دم یې ختلی‌وی‌هم په روایت حلال وی خوړلی بویه. تکبیرپکښې‌شرط دی . دښکاردغوښوخوراك ثواب دی څوك وایی‌چه دښکار ورځی په عمر شمارلی نه دی داخبره‌دافراط هوس دمخه وه ګنه ما پــه کتاب کښې‌لیدلی‌نه‌ده . دامی‌لیدلی‌دی‌چه پیغمبرانو اولیا ګانو ښکار کړی دی ، ثواب‌یی ډیر دی ، پس‌له‌دیــوښکارونو چه مسطور شول د ماهی ښکار هم ښه دی اما دا نور ددام‌دجال چه مرغونه نیسی سهل ښکار دی بلکه د طعن د پیغور ښکار دی .

نهم هنر د شجاعت

دا هنر په دوه څیزه تعلق لری یوپه ځای، جبلی جوهر، دلاوری بل‌په

www.sikaraam.com

استعمال، په کسب، په زده کول،تردا هنره نه‌بل لوی هنر په‌جهان‌نشته پیغمبر صلی الله علیه‌وسلم چه تمام عقل علم دده‌په‌سینهٔ بـې کینه کښی ځای ؤ ، اعجاز یی چه فرمایل هسی کیدل . نمراو ځمـکه یی په‌اعجاز کښی په‌حکم په‌فرمان ؤ، مدت یی دعوت وکـړ عالم پری هومره و نه گـروهیده ځویی توره وربنکاره کړه . الجنة تحت ظلال السیوف جنت دتوروترسایه لاندی دی چه آیت‌دسیف‌پری‌نازل‌شواقتلو المشرکین کافة ط ها له یې چه توره واخیسته جهان یی دکفرله لوث پاک‌کړ ــ جهان په‌دوه توکه انتظام اوقوام لری په‌علم‌په‌توره ، که‌توره نه وی علم بی‌قوت دی، قوت‌یی‌توره‌دی د علم ښښتن محتاج دتورې دښښتن دی ــ دتـورې ښښتن محتاج دعـلم دښښتن دی ــ ښه‌ځوانان هغه‌دی چه‌دواړه توکـه‌لری ــ په‌یوه‌لاس کـتاب پـه بل لاس توره . ددی جـهان په‌دولت د هغه جهان دولت حاصل کا د شجاعت بخره اول د پیغمبرانو ده‌بیا د پیرانو ده واړه پیغمبران مړنی ووتر واړو نه مړنی محمد رسول‌اللهﷺ ده د شجـاعـت تـأ ثیر ؤ چـه اصحاب یـې مړنی وو ــ دامقرردی.

چه‌سردار یې مړنی‌وی لښکریې مړنی‌وی ــ پس‌له‌اصحابو تابعین مړنی‌وو بیاتبع تابعین ، ترالی یوم‌الدین پوری به داشجاعت دمحمدرسول‌اللهﷺ‌صلی‌الله علیهٔ وسلم په‌امت کښی چلیږی ــ دکافرانو شجاعت که‌شته هغه‌دشجاعت سره شمارلی نه دی ــ خربشوی ، لیوه داړل کا، ځان وژنی ــ شجاعت هغه دی چه په امر دخدای موافق دخدای له کتاب وی. چه ددې شجاعت ښښتن به بهشت جاودان لره ځی ،دهغه چه برخـلاف وی نیران‌لره‌ځی.

بیت

شجاعت زدانا بود دلپذیر که نادان زکشتن ندارد گزیر

دا شجاعت چـه موافق په شرع وی ستوده بالـه شی، چه برخلاف وی نا ستوده باله شی ــ دستوده دناستوده شجاعت بیان ډیرډیـردی.په دا مختصر کتاب کښی گنجایش نه لری ــ هومره زده کړه چه اول‌شجاعت ستوده دغه دی چه له دارالحرب کافر سره شی په حکم دامیر،چه په‌ناحق ځوک په چاباندې ورشی په‌تاراج دمال دسر ــ بل له‌باغی سره په حکم دخلیفه، خلیفه هغه باله شی چه په‌اتفاق خلق دده اطاعت قبول کا،موافق په‌شرع‌کار کا ــ دخراجی ځمکی خراج اخلی، دعشری ځمکی‌عشر پـــه ظلم په ستم په داکار کښی راضی نه‌وی ــ که دخراجی ځمکی تـرنصف پورې خراج اخلی ظلم نه‌دی، که تر نصف زیات اخلی ظلم‌ستم دی. هغه مسلمانان چه دکافرانو سره غزاکاو جهادکا دهغو خـــراج معاف دی وهغو ته ، په‌شرط دآلات‌داسباب محار بات، بلکه خلیفه دې‌ورسره‌نورامداد

www.sikaraam.com

او معاونت کا .که خلیفه داسلوك مسلوك نه‌لری، هغو لره روغ دی چه خپل امیر ونیسی ، دکافرانو سره‌جهاد کا ـ دولس زره ځوانان شرط دی چه حکم پکښی نافذ لری، هغه امیردی ـ باغی هغه باله‌شی‌چه‌په خپل جهل غرور ضایع شوی وی ـ نه امیر لری نه دخلیفه حکم منی، مال‌دخراج نه ورکوی ، ضمیمه په دار هزنۍ .قطاع طریقۍ کا . ددی هسی باغی‌په ځینو روایتونو سر مال روغ دی ـ په داکار کښې دماډیره شبه‌وه ـ عالم العلما مولا ناعبدالحکیم سیالکوټی می‌پخپله وپوښتیده، لکه مسطور شول. گویا چه دده دژبی ده په تمام ممالك هندی حکم دخراج وکړ، چه‌عشری نه‌دی خراجی دی. دساعت شبه می‌هم‌وه، راته یې‌ووې چه ساعت شته‌که داهسی نه وی سرور عالم به دسفر دپاره پنجشنبه، دوشنبه اختیار کړې

نه‌وه ـ دابزرګی ورځی پیش دعیدین، دجمعه، شب قدر، شب برات‌داچه مخصوص شوی ساعت ـعلم نجوم هم شته که چازده کړی. داهم‌زده‌کړه چه‌دشجاعت په کار کښی واړه سړی برابرنه دی‌لکه‌باز، مزری، مار،سړی داځلور توکه یومثال لری ـ که (۱)دباز سره جفت شوشهباز راوړی،هم په مړانه هم په خوی په اصالت په هرڅه کښی آراسته‌وی . که‌چرغ، لکړ تپوس ، کارګه ، بلابو غمه داهسی‌مرغونه ورسره جفت شی هم دهغوپه مزاج یې راوړی . مزری هم که مزری ورسره جفت شی شیر شرزه‌راوړی. که‌پړانګ، لیوه،کفتار، شغال‌ورسره جفت شی ببر، بلابتر، په‌رنګ‌مزری بتر ترګیدړراوړی ـ مارهم داهسی‌صفت لری که تور ماردزیږ مارسره جفت شی یادسپین پتر ماری سره‌هغه هسی راوړی . دمارونورنګو نه

مختلف په داسبب دی چه په یوه ملك کښی په‌ډیررنګ مارونه لیدل‌شی لکه‌درنګ تفاوت دی تفاوت‌یې دزهروهم په‌داشان‌دی ـ دسړیو کار پـه دارنګ‌دی، له‌ښوغوښوښه ښورواوی،چه‌اصل نسب‌دچاؤ بله‌ته وشوریږی هسی نور کارونه د خوی خصلت هم وبله تـه تبدیـل بیامومی ، په‌فطرت کښې کجی پیداشی ـ که یوه توری‌وینځه حبشی‌یاهندی یامغل یاپښتون ترځان لاندی کا ، امتحان تجربه ددې‌کار شوې ده چه اولادیې که وپلاروته شی، سور سپین پیدا شی، که موروته شی تورسیاه فـام پیداشی.لکه تفاوت درنګ دی هسی دخوی خصلت وی ـ یاهغه تور فرزند دمورپه‌رنګ دپلار په خوی شی ـ یا سپین فرزند دپلار په خوی‌شی یاپه رنګ په‌خوی

(۱) په اصل کښې دغه شان‌دی خو داسی ښکاری چه په سر کښې د (باز) کلمه پاتی ده یعنی بازی .

www.sikaraam.com

هرڅه سره وموړ ته شي یا واړه د پلار شي – ترڅو چې یو پوړي دا کار پکښې چلیږي په ولایت دعراق رسالې دآسونو دګلوشته، پښت په پښت اسونه سره په یاد داشت کښې، نتاج یې سره نه ګډوي – دلویه اصل اس په کمینه ګله چه ګډ کاچه ایغروته راوړي، ښه اس پیداشي. چه موړوته شي، هغه اصل چه وي هسې پاتې شي . دناپکارو اسپو نه په سبب د ښه ایغر ښه اسونه پیداشي. دښو اسپو نه چه ایغر یې زبون وي بد اس پیداشي، خرچه په اسپه وخیژي کچر پیداشي. په دا کار کښې شک شبه پاتې نه ده ځکه په شرع کښې کفو لازم شو – په تاریخ روضة الصفا د چنګیز خان په احوال کښې مې ولیدل چه هرګز یې په خپل اصل نسل بل ذات نه ګډاوه – خو هم د خپله ذاته ودونه ، عورتې به یې خپل اولادو ته کولې، دوسو تېرسو کاله یې سلطنت په اولاد بې خلل و چلیده .

اتفاق یې په اولاد کښې ؤ . یوبه بادشاهؤ هغه نور به په اخلاص دده دولت خواه وو . دملکو نو مهمونه، کارونه، خدمتونه به یې ورته کول – دهند بادشاه یوه صاحب حسنه ښځه ورستوله دحسن په اعتبار یې داخله په محل کړه، فرزند ورځنې وشو. نورو ترکانو ورته وې چه ستاسې په اولاد بل اصل ګډ شوی نه دی تاداهسې وکړل – ده وې چه اوس پښیمان یم، ولې وشوه څه کړم – هغه فرزند یې لوی شو، خو چه لوی شو نوریې نفاق آغاز کړ– کل شئ یرجع الی اصله – که نفاق پکښې واقع شو هسې دولت برباد شو .

مثنوی

چه تبار سره ویزار شي ۔۔۔ سره واړه تبار خوار شي
د نیستۍ سر نفاق دی ۔۔۔ د هستۍ اتفاق دی
چه دولت ګټې وفاق دی ۔۔۔ چه دولت ځټې نفاق دی
چه خپل کور سره یکدل وي ۔۔۔ چه پرې بلوسې حد د بل وي

دا مې هم اوریدل چه جلال الدین د پیرروښان یوه بنګښه وکړه روښانیو ورته وې چه بدې وکړل . بنګښ په خوی کښې سپک دی، ننګ ناموس د افغانی نه لري – دمغلو شوروا خواره دی که فرزند دې وشي د بنګښ په بوی به وي، دمغلو شوروا خوربه شي . الله داد وزو آخر دمغلو شوروا خور شو. دروښا نیو وینا رشتیا – غرض چه څو ممکن وي ملوکان دې خپل نسل د بل اصل نه ګډوي. که یې ګډ کا ، که فرزند لکه بیان وشو ایغروته وشو خوښه اوکه نه قباحت لري. دشجاعت په کار کښې اول خو د ملو کانو چه طایفه دشجاعت هم دوی دی ، خو دا اعبار د خالص نسب دی، بیا کسب دی– چه

www.sikaraam.com

زده‌کول دشجاعت دکسب لازم دی ـ دبازمرغی چه اول‌له‌جالۍ‌والوزی، اول مور پلار وته تارو ، تمځری وغیره ښکار و نیسی ژو ندی پر کوټ کا ، ورته یې پریږدی‌چه هغه ونیسی ښه پرې ګیراشی بیایې‌ری شاه (۱) دتارو دزرکی‌وکاږی ، ورته‌یې‌پریږدی چه‌والوزی ویې نیسی، بیاهسی هسی‌دځان سره‌بل کا، غوټې ورته د ښکار ښیی چه ښکار زده کانور د مور د پلارنه‌بېل شی ، په خپل سر ښکار کا

آشیانی شاهین په خپله لیدل شی چه باولی ورکړشی هاله ښکار نیسی. مرکوهلی می لیدل چه چابه راوړل هلک می‌به لوی کړل بیامی به‌پرېښول چه په کارنه دی دروغی دیوبه ښکار نه زده‌ؤ، لاړل به هیڅ به‌یې نیولی نه شول ، وږی خوار حیران‌به‌راغله،دقوشخانې په کوټ په دېوال‌به‌ناست وو . بازدارانو به غوښې ورواچولې،هغه به‌یې خوړې ، ترمدت به‌داهسی ګرځېدل، هیڅ به‌یې نیوی نه‌شول . مزری، پړانګ، لېوه‌هم‌په داروش خپل نتاج آموخته کوی ـ تازی سپی هم په‌داروش‌ـ که‌هر څوښه اصل تازی وی څوښکاری نه‌شی په کارنه وی ـ بلکه که‌کوټه سپی وی، چه ښکاری شی په کار شی د هنر په‌زور کار ګه هم آموخته شی چه ښکار کامدار په کسب په زده کول دی ـ اګر چه جوهر ذاتی‌فطرت‌جبلی لازم‌امازده کول لازم تر‌ـهر ګاه چه‌کسب دشجاعت ثابت شو،چه شجاعت

په زده کول سره مونده شی ځکه هغو چه‌کسب دعلم دشجاعت له‌لاسه واچاوه محروم نه دی کاره پاتې شی . که هرڅوجبلی نخښه پکښې پرته وی، کسب‌بویه.که درې څلور وروڼه دیوه پلاره دیوه موره کان په‌کان تورزن وی یو پکښې د تورو کسب‌په‌لاس ونیسی غشی زده کا ، سورلی زده‌کا، دجنګ دترددعلم . دسپاګری‌واړه زده کا ـ هغه به هغه موروثی دپلار کار په لاس ونیسی ـ بل که داهنر پر یږدی‌یوکمین کسب په‌لاس واخلی، جولایاانداف داهنر زده‌کا، دغشی، دتورې، دسورلی، دجنګ علم ورځنی پاتې شی، په میدان که‌دواړه وروڼه وبله ورشی که‌هرڅوپه‌اعتبار دفطرت جبلی دواړه سره برابر وی همدا علم دسپاه ګری زده کړی‌وی دابل به‌په زمان ابته‌کا . که هغه بل وروریې لږډیر موروثی علم زده‌کړی وی، نور ورته شاکا ناقص پاتی‌شی . هم‌دده مخی نه‌دی، څه‌شوکه‌هرت

(۱) کټ مټ نقل شو خوښایی (ریشه) وی

www.sikaraam.com

پرت بیهوده لافی کا . سکه مدار دشجاعت په کسب په زده کول شولکه کوته سپی چه ښکـار زده کاپه کار شی . هسی درود گر ، کمانگر ، هندو بقال که دشجاعت کسب واخلی په‌دا کار کښی به په کارشی .
یعقوب لیث درودگرؤ . چه داکسب یې‌واخیست بادشاه شوـ اماچه په‌ارث ددې کسب څښتن وی دهغه کار افضل دی . که‌دا په‌جنګ کښی شاکا نفرین یې په پلارپه نیکه وایه شی :
دهغو وایه نه‌شی، په‌داواسطه مرګ‌ورته آسان‌شی، شرم ورته دپلاردنیکه دقبیلې ګران شی، ځان ووژنی، هغه بل وتښتی یانه تښتی ــ ځان‌په‌غوولی په ښاغلی په هرڅا ګران وی، وای ښاغلی له‌شرم ترځان تېریږی. چه‌په‌فطرت په کسب کښې په اعتباردارث‌په‌دا کار کښې‌جوړوی هغه به‌هیڅکله‌په داکار خطاو نه‌خوری که‌په‌فطرت‌چه‌په‌نسل یې بل اصل ګډوی یاپه کسب په‌استعمال کښی کمی وی، له‌هغه به‌البته کمی شی . له ښه پلاره له‌ښې مورنه بـه‌خدای بداولاد پیدانه کا .

مصراع

شیر بچه همی ماند بدو

دښو غوښو ښه ښورواوی ــ هرچه فطرت جوهری په‌داهنر کښی موروثی وی، کسب هنری هم حاصل کاودې کاروته آراسته شی .
بیااستعمال دجنګ دی، ځو جنګونه ډیروکاهومره په تجربه کښی‌پخته کیږی اما :

قطعه

مرد خرد مند هنر پیشه را — عمر دوبائیست درین روزگار
تابه یکی تجربه آموختی — بادگری تجربه بردې بـکار

څوپه ځان تجربه ددی کارپه ډیروجنګونوزده کادوه عمربویه چه‌په‌یوه‌کښی تجربه زده کا په بل عمر کښې کارکا . دوه عمره په‌جهان کښې دچـا نه وی .

مصراع :

دوباره نیست کس را زندگانی

دوه‌عمره په معنی داوی چــه دهغو په سردا کـارونه تېروی، دهغو پند نصیحت واخلی. خوګڼه هغه عمریې خپل شو، په‌خپل عمر دهغه کارونه کاندی . ډیر کتابونه تواریخونه شته‌چه‌واړه له دې باب دی چه څوك یې

www.sikaraam.com

ګوری، هغه هسی‌شان لکه چاکړی‌دی، دچاترسرتېردی، دیوهم هغه‌هسی عمل کا ـ شاهنامه فردوسی طوسی‌تما مه هم داده ـ

بیت

هرآنکس که شاه نامه خوانی کند اګرزن‌بود پهلوانی کند

تاریخونه دې ګوری‌هسی دې کـا ـ په دامختصر کښې ثو ګنجایش دی ترسره می تېردی په‌کار ، مجمل به ووایم اول داچه جنګ په‌ډېر رنګه‌کیږی فن ، هنر ، حکمت دروه درب ، دروغ ، رښتیاچه‌په څه‌رنګ‌فتح‌موندەشی غلیم‌ما تېږی، هغه واړه په جنګ کښی روغ‌دی .

مردبویه خپل‌کار په غلیم دپاسه‌کا، مګرعهد شکنی چه‌یمن نه‌لری مذکور به‌یې راشی . درې وجه دجنګ‌لوی وجه دی، یوصف جنګی، بل قزاقی‌بل شبخون . په صف جنګی کښی تیښته حرامه‌ده . مګرپه‌یوه‌نری‌عمل‌ددې کسب جایز شمارل هغه دی‌په دابه معلوم‌شی .

ترصف جنګی نه جنګ بهتر دقزاقی دی . دقزاقی جنګ غلیم کش دی دځان‌محافظت پکښی احتمال لری‌ـقزاقی دترکستان‌دملوکانوپا څېدلې‌ده په‌تر کانوکښی یوه طایفه‌ده قزاق نومی، ډېر بهادران دی، قزاقی دهغوده. اصل شجاعت هغه دی چه په قزاقی کښی زده‌شی . قزاقی په یوه‌سواره په‌دوه ، په لس په‌شل، په‌سل، په‌زره‌په‌لس‌زره په‌شل‌زره‌هم شی. په‌ظفر نامه کښی چه تمام دامیر تیمور احوال دی تالیف‌دمولانا شریف‌الدین‌یزدی

عجب نګارش دامیر دقزاقی دترددپکښی شته، آفرین ورباندې . دشیرشاه سور احوال هم په داوتیره ـ ابتدا دهرچادکار مدارچه داعیه لری په‌قزاقی دی ـ ډېروځوانانو ښه تلاشونه کړی دی . دوه‌کـاره دقزاقی لازمه دی یوښه اسونه، بل غشی ، دښواسونوپه زورد غشیو په‌زوربه لږ سواره‌هم مسخر په عالم‌شی ـ برګستان اوډېرسلاح‌په‌قزاقی کښی‌نه‌بویه، یوه‌زغره

ډکه درسته که کیجم وړتګ وی ،ګنه‌خالی‌اس‌بی‌تکلفه، زین‌مشکی‌چاکل توښه کم‌وبیشه ورڅخه نور هیڅ ـتفچکی (۱) په ښه‌آس سوروی اعلی څود جنګ استعمال او هنردی واړه په قزاقی کښی زده‌شی ـ دشبخون

(۱) کټ مټ نقل شو مګرښایې‌توپك چی وی .

www.sikaraam.com

کار ، دصف جنګی هم په دا کښې‌زده‌کا. ازبکډ قراقې په زور په درې قسمه دجنګ بلکه زیات په‌هرچادی ـ دهندوستان دسپاه، دروم قزاقې کمه‌ده . داعلم خود ترکستان دعالم دی ـ ځکه په‌ځله ددوی غلبه استیلاپه تمام ربع‌مسکون په هفت اقلیم‌وشوه.اول دآغورخان (۱) په وخت ، بیا دفریدون په عهدبیادافراسیاب په‌آوان‌بیاد چنګیزخان‌په‌هنګام بیادتیمورپه زمان څه لانور تردامنځ غالب‌راغلی دی . دقزاقې پیشه ددکن برکی هم‌لری چه غشی‌نه لری، په نیزه جنګ کا، برکت یې نشته ـ دقزاقې مړانه‌داده چه‌په غلیم راشی، یک‌دله‌وربانده مېږیک‌جلب وکړه ـ که‌زبون دی دهمه بیخ بنیادیې وکاږه !

اوکه‌نه حمایت‌یې پیدا شویادربانده زورور،هسی ورځنی‌ځان وشلوه چه‌ګردهم نه وینی ـ دقزاقې مړانه‌په تیښته اودیار اودځان په‌ساتل کښې ده . بیا چه نن ولاړ شوې وغلیم‌ته‌وارنه‌ورکوی،په څومه ورځ بیاورته حاضرشی . په داکښې حفظ دځان خریزمان په غلیم شی ـ که هرڅوسخت غلیم‌وی ورته په سر ګردانی حیران‌شی، ورته نرم شی ـ بل‌چه شبخون وی‌که ورتله په غلیم په لښکر کېږی سل زره په داکار کښې سره‌برابروی یـوه پــاره عالم دې په بل لوری‌ږغ کــا ، نقاره یا اوریا غو غا چــه غلیم مقید پــه هــغه لــوری شــی‌په بل لــوری دی دا ډیــر عــالــم درآمد پکښې وکا، مېږ دی دسردار په ډیره کا، که بخت یی وی تدبیر

به یی دتقدیر سره برابرشی‌ـ سردار به‌یی آسان په لاس کښیوزی، نور لښکربــه یی په‌ځــای په‌خپلو ډیرو ناست وی، غم به دځان کــاـ دوی به دسردار سره دلاسه‌کاـ داقصد زور ور قصددی چه تمام اختیاریی جوړوی، ترځان تیرشی داقصد به‌کا ځان‌دی‌ښه ترزغروترجیبو لاندی‌کاـ دتړرو دوهلو په قراردادی وربانده‌ی وخوځی، که سواره وی‌هم دی پلی شی، که سوبه فتح یی وکړه. که هرڅوورانه وی‌هم په شپه، خــوچــه

دلښکره ووزی، که نه په‌خپل کــور کښې دی ناست وی. که دسردار قصدیی نه وی په لښکرو دی نه ګډیږی، له ورایه دغشو دټوپکو شیبې دی پری‌کا، ځان‌دی سپك ورته‌جوړ لری‌ـ که لښکری وخوځاوه‌هرقابویی چه جوړیږی هسی تردددی ورسره کــاـ که غلیم یی غرشو ځــان دی غلط کاـ په هرحال دشبخون ترزیان نه یی‌سود ډیردی یوغلیم تــرځان

(۱) دلنه‌آغورخان اول‌راغلی‌دی مګربایدفریدون‌اوافراسیاب‌اوچنګیزدمخه‌وی.

www.sikaraam.com

مشروی یوکشر، مشر هغه چه ترتاقوت دلښکر دسامان زیات لری دهغه سره خوپه شبخون اوپه قزاقۍ اوپه هنر په حکمت مقاتله اوکار بـویه- چه ترتاکشروی، دهغه‌نه حزم احتیاط .

مصراع :

دشمن نتوان حقیر وبیچاره شمرد .

دترکستان په ولایت په شبخون ډیر مقیدوی. هنر حکمت‌دجنگونو ډیروی. شبخون هم لوی حکمت دی- په شبخون کښې لوی ایغراسونه هنگی دگلونه بیل کا، ورسره یې بیایی خوچه په شپه‌و لښکروته نژدی شی، دیوه لوریه ایغراسۍ‌نه ورپریږدی، په لښکر چه ورګډ شی داسپو بوی واخلی، نوردلښکر داسونو سره په جنګ شی، یوه غوغا په لښکر سازه کا - دبله‌لوری ځوانان په‌لښکرورګډ شی ، بلاپه لښکر سازه کا - بل داچه لوی لوی مست غوایه ورسره بیایی، وچې څرمنی داس پوست یادغوایه داهم ورسره وری وری.خوچه ولښکروته‌نژدی شی‌هغه‌پوستونه دغویو په لکۍ پوری محکم وتړی، غوایه په کناټیوپه تورو سره، سره‌کا چه سره‌شی، غوایه مخ په لښـکرو دنـګیږی، دوینوبوی دغوایو، درزا

دپوستونو کړکړ کا ددرست لښکر اسونه وترهیږی، دبله لوریه ځوانان پری ګډشی درست مسخرکـا - دشبخون ډیربندونه دی‌چه کنـګاشی ترجنګونو تیر ځوانان یی‌کـاندی. شبخون چه بیـګانه لښکراول دچاپه ملك ورشی، خوداولی شپی بهتر دی چه لاپه ملك آشنا نه وی، بی‌زړه په واهمه‌وی اوکه نه چه بنه زړه ورشی هـاله دصلح دصلاح په‌خبرو وغولاوه شی، چه ملایی پرانته شی په څوکۍ‌په پیره بی‌غمه شی، هاله بویه خطونه په دروغ استول- ځواب سوال په دروغ دجنګ په کارکښی روغ‌دی- څولاقول عهدشوی نه وی، هردروه درب چه کارخصت دشرع دی- اماچه قول‌عهد وبله موکدشی نورمحکمی په قول بویه- سردی‌ځی قول دی‌نه‌ځی. په شرع اوپه عرف په عادت بی‌قولی رسوایی اوفضیحتی ده. په‌دی باب حدیث وارد شوی دی چه پنځه بلاپه سړی په پنځه توکه نازلی‌کیږی- یوچه بی‌قوله وی نقض عهدکا، ددښمن په بلا به‌گرفتارشی، دښمن به پری غالب‌شی- چه حـکم دخدای دکتاب خلاف کـوی په فقر به مبتلاشی. که زناکا رزق به‌یی کم‌شی، بارانونه به پری نه وریږی-چه په هغه ملك سود خواره سوایی خـواره پیداشی ، هغه کـلی ښارونه

www.sikaraam.com

به وران شي، په هيڅ رنګ نقض عهد نه بويه ـ دملکونو ستني دځوانانو قول عهددي چه خلق پکښي فراغت روزګارکا ـ چه‌دسر دارانو قول‌خلاف شي؛ غضب دخداى په‌هغه ملك تعين‌شي، داعتبار دروزګار خونه دخلقو ورانه شي. کافران هم ددنيادزيست روزګار دي، دوي شرم لري، خپل اعتبارنه خوځوي. مسلمان به پسو (۱) محکم په داکـارنه وي‌چه ددين ددنيا فيروزي په داکښي‌ده. خپله لويه عقيده اواخلاص دزړه هسي‌بويه. اما ددښنه په قول يك لخته باورنه بويه. مګر امتحان دده دکارو بارهابار شوي، عمل‌يي دهري ښي چاري ښکاره وي، عاق پدر نه‌وي، مـادرآزار نه‌وي ، دخداى په طاعت عبادت قايم‌ولاړوي د صالحانو د عالمانو دوست

داروي، په داهسي سړي اعتبار بويه. اوکه برخلاف وي، که سل‌سوګند کا؛ باور پري نه بويه ـ هرګاه‌چه دي په داهومره‌کار مخالف وي؛دسوګند دقول به‌څه‌پروالري ـ دغره‌په جنګ‌هم‌دلاوري نه‌بويه په‌غره‌کښي سل،زر سره يودي. دزور ور غليم‌سره جنګ په ناوخت‌بويه ـ که دصف‌وي‌که دقزاقي، که ميدان که غرکه ډيـري وي بهتر، اوکه دانـه‌وي شپه به‌ده، ترمنځ‌شي، ډيرقتل کشتن به نه وي. دصف جنـګي مـي‌چه اول ويلي کاريي خودمعلوم، لږي جنګ هم‌دادي؛ ياپکښي ګټل‌دي يابايلل ـ په‌داځاى هرزور چه‌ملوك دلښکر، دزغرو، دتورو دنيزو،دبرګستانونو دکيجمونو لري حاضر دي په استقبال‌دي ورروان‌شي.چه لښکر ټول تازه‌ترجنګ‌ګاه

وروليي ،په‌ځـان دي هم مسلح‌شي ،تـرزغرو ترجيبودي ځان او فرزندان اودلښکر سرداران واړه لښکر لاندي کا ـ دحنين‌که دتبوك په جنـګ رسالت پناه دوه زغري وبـله‌ته باندي اغـوستي‌وي ـهرګاه چـه سردار دلښکر په داشان ځجوړيږي په داکار کښي ډير مصلحت دي. يږدلښکر قرار په داوشي چه سردار موقرارداد په جنګ وکړ؛ موږ خوبه قرارداد دمرګ وکړو .بل‌داچه غشي ټوپك پرنګي ودري دي(۲)که دي اول‌په‌غشي مشي سورشي لښکر بـه ابته‌شي ـ بل‌داچه دغليم جـاسوسان يي چـه ويـني دا حـا ل به يـي تـر غليمه و ر سو ي ، دده د سرداري وهم سهم به پيداشي ـ په‌ښي لوري په‌کيڼ لوري هراول غول دافوزونه دي وجوړيږي ـ په خپله دي ځاى په غـول کښي وکـا، وجنګ وته دي

(۱) کتې متې نقل‌شو مګر (په‌څه) ورسره ښه لګيږي .

(۲) کتې متې نقل شو خومعني يي څرګنده نه‌شوه .

تلوار په ځان هیچیري نه کا- داتوري چه ځوانـان وهي واړه دیوهی،
دده توري دي. ترجنګ پخوا دي پههرفوز په ځان وګرځي، دواړودلداري
رحمت باد دي وکا ، داد دمردانهګیدی سردارانو بلکه وهر چاته ورکا،
بیادي خپل غول لره راشي، جنګ دي ترازوکا، سواره دي ځای په ځای
په سردارانو په فوزونو ګرځوی. که حق تعالی بری ورکا؛ ورودی پـه
قراری دوړاندی کیږی چه غلیم درست واخلي؛ هم دیدی په ځان غول
نه ورانوی چه دغلیم دمکر دفریب ویره داځای لاده. که تمام فتح یـی
حاصل شیدغلیم په ډیره دی ډیره وکا- فوزونه دي په غلیم پسی حکم‌کا،
چه وارنهورکوی په څوکروه چه غلیم آواره قتل غـارت شي هـاله دی
خاطر جمع شي- شکرانه دی دفتح دوګانه وګذاري- دحق ثنا حمد دی
ووایي چـه عظیم دولت یـی سرفرازکړ - کـه چـیری دده لښکر پس
پایشی، پهځان دیمټوکانبه شهځوانان تیرانداز غورهغوره په جلب کښي

دده حاضر وي . پیاده دي ورته دوړاندي ولاړوي ، دده غول چه مټوکا
داځوانان تیر انداز درستي تشيکا،زوی وروڼه امرګان یې توی شي ،
په ده باندي دتوري وار راشي ، پهځان دي هم ګذرو کا زخم دي وخوري
دسردار برکت ډیردی شاید چه داځای حق‌تعالی کشمایش فیروزيورکا-
که هیڅ نهشي پوهیږی چهکه پای مردي وکړم؛ بل جنګ بههموکړیشم.
دومره سامان میشته، هاله رخصت دفراردي. پای مردي دي وکا، دځان
په مرګ دي دغلیم زړه یخ نهکا اوکه نه مرګ ورلره ترژوندون بهتردی
چهرسوا پهجهان ګرځي. داهسی مرګ هم ورلره سوبه دي. دمـردانو
مرګ به داهسي وي چه رسارسایيپهمخ‌خوړلیوي، پیړوکیپړوکيپهمیدان
کښي پروت دچالعن طعن په غوږنه اروی- دتلافی دپاره که تلافیوکړی
شي تیښته کهکا، روادي لکه چه ووایه شو

قطعه :

ناګاه عاقلی زقضا ازبلاګریخت زدطعنه جاهلیکهفلانازبلاګریخت
ګرنیستازسبب‌بهسبب‌التجاروا خیرالبشر زمکه به یثرب‌چراګریخت

تیښته چه دغلیم دپاره وی جایزه ده- چه دځان دپاره وی خواري،
حیراني، پریشانی، نامردي- خدای دی نصیب دچا نه کا- دمیدان مرګ
د انبوه سره په عید شمارلی دی -نور سردار لره بویه چه که امکـان
د صلاح وی تلاش د صلح کا ، پهظاهر دې لافي د جنګ وهی ، پـه

www.sikaraam.com

باطن دې صلح له‌خدایه په دعاغواړی، خیر خیرات ، تصد قـات انـعام ، بخښښ ، پخول ورکول دې پـه داوخت لاډېر کا ، بدې ، رشوت دغلیم ووکیل ووزیر دې هم تقصیر نه کا، شاید چه په څه انواع خیریت عافیت په دواړه لوریه کښې پیداشي چـه الصلح خیر واقع شوی دی ـ دجنگ کارگران دې مغروری په ډېر لښکرپه حشم په بهادری نه بویه ، گوره چه د فتح باد دچا په لوری والوزی‌بل هومره خلق چه په دواړه لوریه تلف کیږی ، د صلـح پـه سبـب‌خلاصیږی ، ځای د صلح د تلاش‌دی.

بیت :

اگر میکند تیرت آهن شـگـاف نهان صلح میجوی پیـدا مصاف

تر شل رنگه تدبېره چه تېره‌شی یو ویشتم یې مصاف دی . کـه کار په جنگ ورسېده لکه د صلـح‌په کار کښې خواهان د نجات ؤ ؛ دا ځای دې د خواهان د بدخواه دوینو د ښنبو شی ، داړ دمردانه‌گی ورکا . زوی ، ورونه امرایان هم‌ددې‌ورځې دپاره یوه ذره د چا په مرگ اړنه وی . زوی ورونه هم هغه وی ؛چه په دا ورځ د ناموس دپاره یـک لخته ځان په میدان کښې د پـلارد ورور دواړاندې ځان پـاره پـاره پارچه پارچه کا ، د ژوندون اندېښنه‌هیچیری په زړه نه جار باسی . څو ځان په مره څوك و نه شماری ،دفتح موندل محال دی ـ هرگاه چه دی تر ځان تېرشی زوی ، ورونه‌ترځان تېر شی هسی به یې امرایان ترځان تېر شی ، هسی به په هغوپسی نور لښکر تر ځان تېر شی ـ په دا هسی شان اخـتیار او جـان‌فشانی احتمال د فتح دی ، فتح بیا

مومی ـ هرچه په دا هسی ورځ دانیت پکښې نه وی ، هغه په زوی په ورور شمارلی نه بویه ، چه روسیاه‌او منافق به وی هیچیری پرې زړه ښه کړی نه بویه د موږه په زړه هم‌ددې جنگونو تلاش او تدبیرؤ ، ولی تورې مودچا سره وهلی ، ددې‌هسی‌جنگونو قرار مو چه کړی دچا سره؟ ددین ددنیا فایده کومه وه ؟ خدای‌خو خبر دی چه داهومره جنگونه چه د سره تېردی واړه په مات زړه ،مگر دوه ورځې په تمام عمر یو دهیتم په وهلو بل د جگتا په مهم چه په‌مور چل باندې تمام لښکر د جگتـا سره را باندې لوښتی‌ؤ اوس مهم‌ورته امید شته . دریغه هسی‌ساعت وی ؛ چه په خپل مصلحت او جرأت‌په ټول اختیار دا هسی کار ولیدی ، دزړه ارمان ورېژولی ، خپل زوی ،ورونه یاران په میدان پړو کې پړوکې پراته ولیدی . ددوی خون بها مـی‌فتح وی ، که نه زه د یو سره په یوه

www.sikaraam.com

ورځ ښځ شوی ، که د زړه ارمانلرم خويې هم دالورم بل ارمان مي په زړه کښې نشته .

فـرد :

چهمی اوس‌له‌لاسه ووتی‌آسمان‌شوی د هغو خبرې خه لره مذکور کړم

د جنګ په ورځ درجال‌الغيب‌چه ښتانه يې غيبيان بولي ، هنود ورته جوګنی وايي البته په کينه اوره‌دې وی يا دې وروستو ، ولی روبرو البته مجرب ضررلري . څـوك دېهرګز څو ممکن مخامخ يا په ښی لوری دې نه وی ــ درجـال‌الغيـب‌حساب په دابيت معلوم دی .

بيت :

کنجـغ باشم کنجـغ بشم   کنجغ باشم کنجـغ اوشم

اګنی برج د جنوب د مشـرق‌ترميان دی ــ اول چه غره دمياشتی په هغه برج وی ، دويم په نيرت چه‌د جنوب د مغرب تر ميان دی ــ دريم تاريخ په جنوب ، څلورم په غرب ،پنځم په بامپ چه د غرب‌و شمال ترميان برج دی ، شپږم تاريخ پـه‌ايسان چه د شمال د مشرق‌ترميان دی ــ اوم په شمال ، اتم په مشرق.دابيت چه کنجغ لفظ دی په څلور برج شی ــ کاف يې مراد داګينـی‌برج دی . نون دنيرت ، جيم دجنوب غين د غروب ــ باشم هم څلور برج‌دی .

ب بامـپ ، الـف ايسان ،شين شمال ،م مشرق ــ هم په دا حساب په درست مياشت درې ځله‌اته برجونه طی کوی ــ دا دمشايخانو په قول مجرب کار دی . زنهار حذراحتياط بويه ــ بل سکر يلذر ستارهٔ مست ښتانه يې ستوری بولـی ،دا ځای هم احتياط کلی بايده دی .

د خاص د عام په اتفاق مخامخ‌نه بويه ، بلکه په سفر په‌حضر چه‌دا ستوری په مخ کښې وی تله پرې‌نه‌بويه ــ په غره په مشرق وی ، په دويم په اګنی ، په دريم په جنوب،په څلورم په‌سنيرت ، په‌پنځم‌په‌مغرب په شپږم په بامـپ په اوم په شمال‌په اتم په ايسان ، په نهم په مځکـه، په لسم په آسمان په يوولسم بيا په‌مشرق ، په داشان په اته برجه سم برج په برج دورمی ــ بل دا حساب‌هم لازم دی چه زده شی . د آسمان برج دی ــ مياشت دونيم ورځی په‌هربرج‌کښې مقام‌لری نمريوه‌مياشت، اووه‌ستوری په‌داشان پکښې جاروزی ، نـور موقوف هـم چـه مياشت

www.sikaraam.com

په عقرب کښېنې ملاحظه کلي بويه .دهر کار دآسمان ددولسو برجوعلم په دابيت کښې مختصر چا راوړی دی .

بيت :

لاولالب لاو لالاشش مه است   لل کط وکط لل مشهور کوته است

د بروج حساب په شمسی میاشتو تعلق لری ، ددولس برج ، دولس میاشتې غره د نوروز ورځ دحمل ده ـ فارسیان یې فرور دین بولی په دا موجب حمل ـ ثور ـ جوزا ـ سرطان ـ اسد ـ سنبله ، میزان ـ عقرب ـ قوس ـ جدی ـ دلو ـ حوت دولس واړه میا شتی شمسی هم دغه دی چه شمار شوې د حمل غره ابتداده .

لاولالب دادرې میاشتی لا په حساب د ابجد یو دېرش کېږی .
ل ـ ۳۰ الف ، ۱ ، لام دېرش الف یو حمل یو دېرش . ورپسی ثور هم هسی ـ جوزا دودېرش دالف په ځای ب شوه ، ب په جمل دوه کېږی . چه ابجد یې زده وی روښن حساب دی ، مطلب د عقرب درې برجه دی چه میاشت پکښې راشی نحس برج دی ، هر کار پکښې منع دی . پښتانه هم عقرب درې ورځی یا دوی هغه دا دوه نیمی ورځی دی چه ممنوع دی کا ، منحوسی یادشوې دی ، حساب یې په پوهه ددې دوو بیتو دی .

مثنوی :

آنچه از ماه میرود به شمار   هر یکی را دوازده انگار
پس بهر برج طرح کن سی سی   تا به برج که مقصد است رسی

په تمامه میاشت کښې اووه ورځی نورې هم نحسی شمارلی دی هر کار پکښې ممنوع دی .

قطعه

هفت روزی نحس باشد در مهمی   زو حذر کن تا نیابی هیچ رنج
سه و پنج و سیزده با شانزده   بیست و یك با بیست و چار و بیست و پنج

آخر چهار شنبه هم د هرې میاشتی نحس مستمر په قرآن کښې یاده شوې ده ـ درې ورځی نورې هم نحس دی ، هغه مختلف حساب لری په هره هفته کښې یوه دوه ورځی په هغه لوری تله منع دی هم پوهه لازمه ده .

www.sikaraam.com

رباعی :

سوی مشرق دوشنبه و شنبه   نـروی ای بـرادر مـن بـه
آنـکه در مـغرب آورد کیـنه   روز یك شنبه است و آدینـه
روز سه شنبه و چهار بفـال   نـروی زیـنهار سـوی شمال
روز پنجشنبه ای نکو اخـتر   رخت خود جانب جنوب مبـر

هرچه بزرگانو په هغه عـمل کړی دی لابد پیروی بویه ، او که نه ورځ شپې واړه د خدای ، الایام ایام‌الله والعباد عباد‌الله مبرمه .

قضا به هیڅ رنګ بدله نـه شی   ما په ځـان رجال الغیب تر هسی حده احتیاط کاوه چه په هغـه‌لوری به دوی وو ؛ و هغه لوری ته به وښکاروته هم نه تلم . هغه ورځ‌به چه داواقعه حادثه پېښېده رجال الغیب مخامخ په مغرب ، ورځ دجمعه‌چه ودغه لورې و ته منع ، زه وپېښور ته مخامخ پرې روان شوم ، قضا اوتقدیر په تدبیر پورې خاندی .

قطعه :

ځان به‌خلاص نه‌کا دبدساعت‌له‌شره   نجومی‌یې که خبر دی ته علو مـه
وسړی ته په‌واروا‌ر هغه رسېږی   چه دده په پېشانی باندې مرقومه
البته بویه که دردشته دارویې‌هم شته ، اما قضا نیوله نه شی .
توکل هم دادی چه چا کړی‌دی‌هغه کړی ، نور نیك بد چه ورسېږی له خدای یې ګڼی .

مصرع :

باتوکل زانوی اشتر به بند
که د چا لامبو زده وی ، شنازېږی دا سبب نه وی ، په توکل په سیند ګډېږی بیا دې سیند له‌وځی،دا سببونه هم خدای کړی دی دادې واړه له خدایه شماری .

بیت :

ګرچه کس بی اجل نخواهد مرد   تـو مـرو در دهـان اژدر هـا ـ
بل د جنګ کار   مـدار پـه‌جاسوسانو دی ، هر جنګ چه دی‌که صف جنګی وی ، که شبخون کـه‌قزاقی ؛ جاسوسان همیشه د غلیم په ملك په لښکر کښې تعین وی ،څو په دا کار کښـې بیـداری وی هومره بهتره ده د غلیم په هر حال‌چه آګاه کېږی هاله به یې علاج او تدارك وکړی شی .

www.sikaraam.com

بیت :

چه نیکو متاعیست کار آگهی کزین نقد عالم مبا دا تهی

دخپل کار د خپل لښکر دجاسوس لار بند کول چه خبر ترغلیم نه رسېږی ، طلایه څوك يې ، مورچال د لښکر دا خبر داری هم‌واجبه ده .

که هر څو قوت زیات وی دغلیم‌په ملك دشپې قرار نه بویه ، مگرچه یو په لسه په غالب ځان غالب وی ،لښکر پرې زیات وی . که زور ور غلیم په یلغار شپه خوړلی ستړی‌ستومان په ملك ورشی ، بیا په بیار ته جار واته کا ، ددې سره البته‌جنگ بویه .

داهسی قابو خدای وچاته‌ورکا ، لږ چه تازه دم وی بهتر تر هغو ډېروچه ستړی البته وی . که په‌داهسی غلیم تلوار نه شی ، چه دی وجاروزی په هر ځای چه ډېره‌کا ، شبخون يې په ډېره باندی‌وشی، تمام امید د فتح دی ، که خدای‌ورکوی تیار نصرت دی . د غلیم‌نفاق غنیمت شمارلی بویه ، چه په غلیم‌کښې نفاق وی امان ورکولی نه‌بویه، چه دا هسی وخت ولجه دی .

قطعه :

بخشی وقت را غنیمت دان گوهر وقت در بها نایـد
وقت خود چون‌زدست‌کس‌برود باز آید بدست یا نا یـد

د غلیم په تملق غلطی نه‌بویه،له غدره له مکره ایمنی نه بویه ، دغلیم له لور یه له دیاره که هر څوآشنا سړی چه راشی په قول يې اعتماد نه بویه .

مثنوی :

بـهرکس رهی آشنایی مپوی زهر آشنا روشنایـی مجـوی
بلای که بر تو زعالـم رسـد جز از جانب آشنا کـم رسد

ددې علم نهایت او پایان‌نشته‌خو همدا هومره فضولانه د بل بس. والسلام .

لسم هنر د سخاوت ورکول ، پخول

دا کار هم عطا د الهی ده ،خوی د پرور دګار دی ، د پیغمبرانو کار دی ، وابسته په جبلی فطرت‌دی.اما په کسب يې احتیاج دی چه‌ورکول

www.sikaraam.com

يو نه بله زده کوی . تر شجاعت نه هم دا هنر افضل دی لکه نظم نغمه چه سره لازم ملزوم دی ، هسی‌دا دواړه هنره شجاعت او سخاوت سره وبله ته تړلی دی .

که شجاعت وی سخاوت نه‌وی کمال نقصان دی ، که سخاوت وی شجاعت نه وی لا کاریې چلیږی‌هومره نقصان نه لری .

بیت

سخاوت مسی عیب را کیمیااست سخاوت بسی درد هارا دواست

که غزل ، قصیده نور شعریی‌ربابه ، سریندې وایه شی ځای‌لری اما که بی بد لوڅوك رباب ، سریندهوهی ګونګ دی ، یأیې نه زده ، څه مزه به نه لری که هرڅوبهادر تورزن‌وی ، چه سخاوت یی نه‌وی ، وقروقار به یی نه وی . سخاوت په دوه رنګه‌مشهور دی یو بخښل ، ورکول بل حلالول ، پخول‌دوه توګه ارمان نه‌لری‌اما تود نغری لا څه بل برکت لری ،

فرد

بادوستان بخوردو بدشمن‌رهانکرد خرم کسی که حاصل عمر عزیز را

عاقل لره‌بویه چه‌دخپل دخل‌خرڅ سرشته په لاس نیولې لری. خرڅ موافق له دخل کاندی بخیل‌وی‌نه دی مسرف بد خرڅ وی بخپله‌ګټه خپل محصول دې په درې قسم مقررکا ، دنیا محل د حادثاتو دی یوه‌برخه دې پس انداز ذخیره کوی تنګځی‌لره‌دې ساتی . بله برخه د عیال چه ددیو حق، زور ورپه غاړه دی ، بله برخه‌داهل استحقاق صله رحم و غیره . بله دمیلمانه زواید تر دا بخښل ،ورکول . که په دا کښې محتاج شی دعیال د اهل استحقاق د برخوپکښې‌کار پوره کا . د ذخیره په برخه دې کار نه لری مګر چه هیڅیری په بل‌ځای لاس نه رسیږی ، چه دا هم‌ددې وخت دپاره کښیښنونه د بخل‌دامساك په سببوی . دګور لرم ماران هم دامال دی ، دا هسی مال دې‌خدای وچاورنه کا . چه دتنګسی او دحادثې دپاره دچا دنفع په سبب‌ساته‌شی ، داهم دسخاوت سره داخل دی . که هرڅو ډېر مال سره جوړشی ، واړه ښه اما قسمت یی هسی بویه لکه مذکور شو ، له ډېرو ډېرله لږو لږ هغه مال چه ټولیږی زکوة دې کال په کال وباسی .

قسم چه دضیافت د میلمانه‌دپاره دی . میلمانه په څو رنګه‌دی، دوستان ، خویښان دا په‌کور شمارلی‌دی لکه ځان هسی د یو ، یا یاران

www.sikaraam.com

مصاحبان ، ورونه ، قبیله فرزندان‌ددیو سره دې جشن ، مجلس او صحبت وی ، طعام دې همیشه لـه‌دیو سره خوړشی ، چه که ځـای لری. خو هم دوی خوراك (۱) هم‌دیولری‌چه دوی‌په‌حق په‌مینه‌خپله وینه‌په

میدان د کار زار تو یوی که کورهزارلونه طعام خوری ، دا طعام به لا په عزت د حرمت د محبت د مخه یـې‌خوری ، پری‌ښه‌لګیږی. که‌بخښل‌وی که خورول وی هم اول دې په دا دوه‌طایفی وی . نور بیګانه میلمه ، په دامیلمه نیکنامی د ملوك د هغو دوه‌طایفو د هر چا سره کیږی ددې‌میلمه خدمت په واړو سره لازم شو ، لکه‌د تورو په میدان دنام دپاره ، دخپل سردار دشرم دپاره سر ښندی ، داځای هم میدان د شرم دی ، یا دیګك یاتیغ دا ځای هرڅوك سره پـه داخدمت ودریږی . څو میلمه رضامند پانه څوی ، هومره دې آرام نه کا ،میلمانه په ډیر رنګك وارد شـی ،

څوك په خوراك راضی کیږی څـوك‌پـه خـد مت راضـی کیږی کـه دخوراك میلمه وی هم دې خدمت‌ډیروکا ، پاته هغه چه لوی بزرګك وی، میلمه که کافر وی که جهود وی که‌ترساوی خدمت یې بویه ، حدیث دی اکرم الضیف ولوکان کافراً ملوك‌بویه‌چه د هر قسم غله ، مصالح و غیره چه لوازمه د میلمانه ده ، په کـورکښې مهیا لری بلکه بغیر انـګوری شراب نور هر قسم اشربه دې هم‌موجود لری لکه بنګك ، لکه پوست افیون‌مفرح ، ګوره چه څه قسم میلمه‌ورکره راشی چه ددې احوال څښتن وی . طعام بغیر کیف خوړلی نه‌شی،وهغه لره دې هر څه یاد کا ورسوی بغیر شراب انګوری که یی غواړی‌عذرخواهی دې وکا ، په هسی شان چه آزار نه شی په خندا په خورمی‌دده په زړه ورسره کار اخر کا ، هرچه یې رضاوی هغه کار خدمت‌دې‌په ځای کا ، چه میلمه چا کره ورشی ډیر برکتونه وروړی ، چه رضامندورځنی ولاړشی ډیرې بلا د هغـه

کوره واخستی شی . د خوراك‌دخدمت‌ثواب یې ډیر یاد شوی دی . رزق خپل خوری نیکنامی ددنیا ، ثـواب‌دآخرت ، دکاله وڅښتن ته ورکوی. آداب د میلمانه ډیر دی دناستی ،دخدمت که واړه وایم‌کتاب اوږدیږی. هومره دا قاعده ساتلی بویـه چـه‌بیرون میلمه چه اجنبی ګاه ګاه‌وارد کیږی په درې رنګه وی ، یاتر ځان‌پاس یا برابر یا کوز چه تر ځان‌لوی که لس کسه ، د پنځوسو کسوطعام‌ورلره بویه ، طعام په درې قسم ، څوك په تکلف ، څوك میانه څـوك‌آخر ـ ډیر تکلف هم په طعام کښې

(۱) دغه جمله کټ مټ نقل شود خو معنی یې څرګنده نه ده .

www.sikaraam.com

نه بویه ، نکه خپل روش وی طعام‌هم هغه ، دبل روش په عاریت‌اخستل چه مناسب خو طعـام دي ډېـروی‌حرمت هم دادی . که د ځان برابروی لس کس‌ولره ددیرش کسو طعام ،که ترځان کوزوی لس سړیوته دشل سړیو طعام تر ځان چه بالا دست‌وی‌وهغه وته په ځان په فرزندان پـه برادران ولاړ بویه ، مګر مبالغـه‌وکاچه زړه یې آزاریږی .

هاله دي کښېني . فرزنـدان‌برادران خودي ولاړوی ، چه برابروی دهغه سره دی کښېنی ، په صحبت‌دی مشغول لری . فرزندان وروڼه دی نه کښېنی ، مګر مبالغه وکا .چـه تر ځان کوزوی د هغه وخدمت وته دي وروڼه فرزندان و دروی .چه په‌اقصی‌الغایت راهنی کا ، اګرچه ملنګ‌لیونی وی‌یابد دین، بدمذهب د میلمانه خدمت دي په دا طریق کا ، ددین د مذهب پوښتنه دي نه کا ،په ابراهیم غوندی پـیغمبر د حـق تعالی عتاب خطاب د ګبر دپاره‌شوی‌دی چه میلمه ورغلیؤ . د میلمانه‌خو خدمت دلجویی نه نوری خبری . که‌غلیم پدرکش پسر کش وی ، چـه میلمه شی ، په خندا په‌هوس ورسره‌ساعت تیر کړی بویه ، ترځان پاس میلمه وتـه واړه ځـان شه سـازکړی بویه ، جامه دي ښه واغوستبه شی ، فرزندان وروڼه هم په قدرحال‌که داشان ونه شی په زړه یې مظنه

وشی چه مګر ماتر نظره نه راوړی .فرش‌فروش ، دطعام په وقت په‌سفره باندی سبزی ، مربا ، آچار مالګه داقسم سرکه وغیره لازم بویه ، چـه ډېر ثواب دی . ښانکو نه ، تباخونه‌دی لوی وی ، چه برکت په داکښې دی . دزرو تباخ ، دیګیه بلکه پـه‌مذهب دي هم نه وی . که کوزه ، تشت ، دسپینوزرو د سرو زرووی،ودادي نه وی چه د سپینو دسروزرو په لوښی خوری . حدیث په دا باب‌وارد دی ګویا چه ددوزخ اوریې‌ونفس وته واچاوه ، خلاف د شرع ثواب‌دي هغه خـوراك نه وی ، سواتـر ضیافت ، نور خیرات ، تصدقات‌ډېربویه چه پخیږی مستحقان اوفقرایې خوری ، عرس د رسول الله ، دنوروبزرګانو ، د پلار د نیکه ، د فرزندانو په ارواح دښو شپو د ښو ورځو دادي هم همیشه وی . غرض چه مردانو نغری خودي خدای تو دلری . هرطورچه وی ، په پخو لو کښې اسراف نشته که پور کول کښې وی که نه‌وی هم ما په کیمیای سعادت کښې لیدل چه امام محمد غزالی رحمت‌الله‌علیه فرمایلی دی‌چه یوزکوة دشریعت دی چه له‌دوو سوورو‌پو پنځه ووزی،بل زکوة د طریقت‌دی چه پنځه‌ساتلی شی ، نوری واړه ورکولی شی ، بل‌زکوة د حقیقت دی چه واړه ورکولی شی ، هیڅ سأتل نه شی .

www.sikaraam.com

قطعه

چه نه دوسو پنځه ورکړی — دا زکوة د شریعت دی
چه له دو سو پنځه کښېږ دی — دا زکوة د طریقت دی
چه همه واړه تلا کړی — دا زکوة د حقیقت دی
په دادری کښې دې هر څه شی — هغه واړه سعادت دی
چه له دی واړو بیرون شو — مخ یی تور شه فضیحت‌دی
په نیت جوړ اوسه خوشحاله — همگی مدار په نیت دی

یوولسم هنر معاشرت

ازدواج چه توالد تناسل و دانـی‌د خلق هم په داده ، عظیم کار دی، زوروز روزگار دی ، قوام دعالـم‌بقادبنی آدم ترقیامته پورې هم پـه دا معاشرت ده . ښځی مزرعه د مردانودی (نساء کم حرث لکم) د جـهان ودانی په دا زراعت ده . مخلوقات‌د حق تعالی ډېر دی ، تر شرح تر بیان تیر دی .

لکه آسمان ، مځکه ، غرونه ،سیندونه ، عرش ، کرسی ، فرښتی، جنتونه، حور قصور، انواع‌مخلوقات‌شك نشته چه په واړو کښې سړی بزرگ او شریف دی . شریف ترین‌دواړه مخلوقات سړی دی په آیت ثابت خبره ده ، ولقد کرمنا بنی‌آدم‌ان‌الله اصطفی آدم‌ونوحاً و آل ابراهیم و آل عمران علی‌العلمین . هرچه بی‌سړیه چه پیدا دی هغه واړه دسړی دپاره پیدا دی .

مثنوی

ای ملك زاده اقلیم وجود — پدرت خیل ملك را مسجود
گل تویی و دگران جمله چوخار — شیوهٔ خار پرستی بگذار

القصه سړی دوه جنس دی‌مردان ، زنان ، په دا کښې شك نشته چه مردان بهتر تر زنان دی‌لکه وارد شوی دی (الرجال قوامون علی‌النساء بما فضل‌الله بعضهم علی‌بعض) بی شکه چه فضل د مرد تر ښځو ډېر زیات دی ، تر هسی حدلکه دهمه عالم مخلوقات خلقت‌دسړی دپاره دی ، هسی دزنانـو خلقـت دمردانو دپاره دی . څکه ددیو په‌حق وارد شول (لوکنت امرلاحدان یسجدلاحد لامرت‌النسآء آن یسجد لازوا جهن لما جعل‌الله لهم علیهن من‌الحق) یعنی که سجده بـی خدایه وچاوته روغه وی ، خپلو عورتو به وخپلـومړونوته سجده کړه .

www.sikaraam.com

هرگاه چه افضلیت د ښځوکوزتر مردانو ثابت شو ، مردان افضل بهتر تر ښځو دی ، ددیومزرعه شوې ، ددیو دپاره دی سبب داچه مردان تردیو پیدا کیږی . په‌دا خلاصه مطلب پوری د مردانو ددولت په سری توب داخلی شوې ،خلقت یې د مردانو دپاره دی ، ځکه رسالت پناه وفرمایل (تزو جوافانی‌مکاثر بکم الا مهولا تکونو اکرهبانیة النصاری) دا هم حدیث دی (انکحوافانی تکاثر بکم انکحوا امهات‌الاولاد فانی آباهی بهم یوم‌القیامة) وامت‌وته‌حکم وشو چه ډیرې ښځی کانی چه اولاد ستاسی ډیر ، زه دقیامت‌په‌ورځ پری لویی کوم . د نورو پیغمبرانو تر امت د ما امت زیات‌وی ، نکاح سنت دی . فرمایلی دی چه نکاح دماسنت دی . هرچه نکاح‌نه کا هغه نه دی د ماله امت (النکاح من سنتی فمن رغب عن سنتی‌فلیس‌منی) و نکاح دزنا شوهری فضیلت ثواب ډیر دی . که ددنیا آبادانی‌خوښی ده په نکاح کښې ده . که د آخرت ثواب ښادیږ دی په نکاح‌کښې .

ښه عورت ددین ددنیا دولت‌ده.مفسران وایی چه دا آیت هم ددی باب نازل دی :

ربنا آتنا فی‌الدنیا حسنة وفی‌الاخرة حسنة و قنا عذاب‌النار — بده عورتینه دوزخ ددې دنیا ده . سر په دنیا چه دوزخ ده بده‌عورتینه ده .

نکاح روادی دوه دری خلوراما‌بهتر یوه ده دچا مذهب دادی چه‌دوه دری‌خلور دې اسره نه‌شی . درسالت‌پناه نه نکاح‌وو ، داتمسك هم لری اما دا خبره تر خلور مذهب بیرون‌ده ، مخالف مذهب دی . نکاح خو خلور روادی په آیت ، په حدیث ، په‌اتفاق د امامانو د سیرت .

خدمتگارې پرستارې تر زروپوری هم روغی دی . د شریعت‌حکم خو دادی په دا کار کښې درجلیت‌داستطاعت ، ددولت دخل تمام بویه. که مفلس وی یوه هم ورلره گران‌ده . په دا چه یویی محافظت دشوار دی بل یې خرخشې ډیرې وی . که‌دولت وی ، رجلیت وی دا هرڅه پکښې آسان شی او که نه په ډیروکښې ډیر غم دی . دا کار دسایر ناس دی اما ملوکان چه اهل دول‌وی،دولت او فراغت لری هغو لره په مقدار درجلیت خلور نکاح په‌دارواشول چه خلورم شپه دې دخول نه قضا کوی . موافق دې په شرع‌برابر د هر یوې سره روزگار کا ، که دا حال به لری خلور دی وکا اوکه نه خو یوه دې وی ، چه زړه ټول یو ځای شی ، زړه چه نه خپله تارپه تار کاوه شی ، دا کار دی چه ډیرې آشنایی ډیر یاران کا .

www.sikaraam.com

رباعی

چه ډېری آشنایې ډېر یاران کا پادیشونه (۱) پــه خپل ځان کا
آشنایی عــالــم خــوار کــړ د هجـرا نـه نـه افـغان کـا
بنځی په مثال هاتیان دی ، بیادرست هاتی په صنـدوق ساتل ،
خرڅ خوراك ور رسول ، په صندوق کښې سواری په هاتی کول ـ هاتیان
چه سره دوه درې شی ، بې دروغوبه سره پاته نه شی‌دهاتیانو پەدروغو
کښې ملك پایمال کیږی . مرد بویەچه دهاتیانو ددې هسی کارونو تر
عهدی ووتی شی . په هرمصلحت‌یوەبهتره تر ډېر ده .

بیت

چه میرمنی پکښې دوه شــی هــغه خــونــه ابتــه شــی
نکاح چه کا د نکاح کارګران‌دی . د عمر یاره خو عورت بویه چه
په اصل په نسب کښې دلویەکوره،شرم عفت ، عصمت په هغه خیلخانه
کښې مشهور او معروف وی ، ددین‌کار پکښې رواج لری ، په قرینــه
کښې دې تر ځان کوز ګوری . لویی‌دلویی حسن شمایل ، خوی خصلت
دې وګوت شی . د شرع حکم دخپل نظردی چه پخپلو سترګو دې وګوری
که ممکن نه وی په اعتبار ی‌نسایا پەپیر مردی وګوری ، په ځوان دې
نه ګوری . د ځوان تر نظر هر رنګەعور تینه جل ، جلوه ګره وی . که
رنګ ، خوی دواړه سره ښه وی ، ګنج هم دا بولی . که رنګ یې‌هومره
نه وی ، میا نه وی ، خوی ښه وی،پــه ښه خــوی پــه ښــه خصلـت
قــبولــه کړی بــویــه ، چــه ترظاهر نه یی ، با طن فرخی ډېــره
وی . ګل که هرڅو ښایسته وی‌خوچه څو ورځی دی . ګنی که سپیره
درمه دی ، په لذت پوری قیمتی لری،داګرلرګی تربویه پوری په قدر دی.

له نژدې خویښانو دې نه وی،کمینه کم ذات دې نه‌وی . چه کم‌ذاته
که هر څو ښکلی وی یانور ښه‌وی،په مثال لکه په چار چوبې کښې‌دګلو
بوټی ، که هر څو ښایسته شالیزبوټی وی ، ګل ښه شګفته لری خو
بیا دچار چوبې بوټی دی . کونەچەبوی لذت یی اخستی دی ، کوچنۍ
ورځنی دبل نه پیدا دی ، دا هم نه‌وی‌چه نکاح منعقد شی شل ځیزەپکښې
بویه چه په ځای شی . اول دې ناوی‌په شپه کورته راولی .

(۱) کټ مټ نقل شو خومعنی‌یې ښکاره نه ده .

www.sikaraam.com

دویم دې ویښته دناوی د وچولی‌په ګوتو ونیسی ، دادې ووایی اللهم جنب‌الشیطان منی و منها ــ الهم انی‌اسالك خیر ها و اعوذبك من شرها،
دریم دې دواړه پښې د ناوی‌پرې وینځی ، هغه اوبه دې په هر لوری د خونی پوړ وهی .

څلورم دوګانــه دې شکرانـه‌وګذاری .
پنځم په اوله‌شپه دې وطی‌وکا،دا پنځه توکه داول شپی دی . نور روزګار دې همیشهٔ .

شپږم ولیمه دې هم ژرو کا . اووم خوشبویی دې همیشــه ور رسوی په سفاهت په خرخشه‌دې‌آزار نه شی .
اتم په مزاح په ملاعبه دې ورسره درآمد زیست روز ګار کا .
نهم دې ورته تملق چاپلوسی‌نه کا ، چه عبدالزوجه شی ، رسالت پناه فرمایلی دی نص عبدالزوجه ،خدای تعالی لکه مردان بهتر پیداکړی دی ، هسی دې بهتر فایق په هرکارکښې په ښځه اوسی ، بهتر چه‌کهتر کیږی ښادی کومه ؟ .
لسم غیور دې وی چه د یوڅ‌نه شی . دا مذکور به د غیرت پــه خصلت کښې ووایه شی .

یوولسم نفقه ورسول دی (وابتغ‌بین ذالك سبیلا) .
دولسم احکام د حیض ، دنفاس، دا بدست دنمانځه دغسل وربښیل.
دیار لسم د خوب حجره بیله‌ترنور کوره . که ډېر کور ونه وی، واړه سره بیل بیل سویه ، برابری‌له واړو .
څوارلسم که تر میان یی نشوزنه وی حکم دې ......
پنځه لسم په وخت د دخــول‌دخدای پاك نام یادول چه شیطــان ورځنی لیری شی .

قل‌هوالله احد لوستل چه فرزندیی‌صالح پیدا شی ، دولتمند بــختور وزیری . ډېر دې مباشرت نه کا ، په‌څلورم شپه دې البته بویه ، دصورت توان ، قوت سرمایه د وجود هــم‌دا منی ده ، ضایع کول یې نه بویه .
شپاړسم غسل تازه په تازه‌بلافرصت دې دواړه سره کا ، چه په شریعت ، په حکمت کښې تازه‌غسل‌ژرپسندلی اوبه په اوړی په ژمی .
اولسم خپلی مستوری و ته دلالت‌د خدای د ذکر ، د اطاعت ، دعبادت په داکار کښې‌یې ټینګول‌په ډکه‌شی.سجده دشکر په ښځه چه شنډه او عقیمه نه شوه .

www.sikaraam.com

اته لسم په زوی ښادی په لوردلگیری نه بویه .
نولسم عقیقه دزوی دوه مړونــهدلور یومړ . د هلك د سرویښته په اوومه ورځ تراش کول ، په وزن‌برابردسرو زرو سپینو زرو تصدق کول په اوله ورځ چه وزیږی یا نبات یاخرما د هلك تر خوله کول .

شلـم پــه اوم ورځ ښه نــوم‌وربانديږ کښیښودل . سواتر دا یو ویشت حقه د مرد په عورت دی ، یوویشت حقه دعورتی په مرد دی ، هغه به هم مذکور شی . اما هر چه‌حقونه‌د مرد په عورت دی هغه واړه په‌عفت اوپه خدمت کښي دی چه دعورت په‌مرددی هغه‌واړه‌په‌مهربانی اوپه خدا ترسی کښي دی .

هغه حقونه دعورت په مرد دادی : لـکه مهر ادا کـول ، نفقـه وررسول ، په ځلورمه ورځ دخول‌کول ، اسباب ، درستن وررسول ، خوشبویی ورکول، کورځای‌دنماستی‌علیحده کول خدمتگاره یا مـزدوره ورکول ، د ایمان د مسلمانی احکام‌ورښیل ، بی موجبه لت اونه وهل. په داشان لکه مذکور دی یو ویشت‌حقونه د عورتی په میړه شته اماد ما مراد په دا رسآله کښي ملوکان دی‌ملوکانو وته کورونه په حساب‌کښي

لکه نفر چاکر دی . دا حقونه په‌شرع‌کښي وهغوته یاد شوی دی چه مگر څوك تنگ دست دی یا نادار دی‌یا جاهل . ملوکان چه قابل دی دا کارونه حـقو نه د دیــو واړه پــه‌یوه لطف مرحمت کښي په ځای‌شی، له دیونه خو مهر بانی او خدا ترسی‌بویه ـ خپل شرم اوخپل نام و ته‌کتل او انصاف له لاسه نه اچول ، که‌دی هومره رجلیت او قوت نــه لـری ځلور نکاح په شرع روغ دی ، که‌عدالت او ســویت تر منـځ جـاری نه لری ، نه خدای ترسی پاته شوه ،نه انصاف پاته شو ، له دیو نه نور خلق دعدل د انصاف امیدوار وی،چه په کورکښي حال داوی قباحت کلی دی .

تر دا پاسه نا انصافی دا چه‌په شرع زر دوه زره سوریتی وینځی هم روغی دی . دا روایت مبالغه درواکیدو ده . که خواري حیرانی ، زړی، سال خور دي د محل د خدمت دپاره‌وپیری په محل یي داخلي کا ، چه دمیړه حاجت يي نــه وی ، دتوالــدتناسل له کاره پاته وی ، خو ډیر ښه بلکه ددیو په ساتل يي ثواب‌دی.اما که دی واړه حور مثالی ، پـری پیکري غوره غوره ، چوڼ چوڼ سره‌تولي کا ، ډیر رسیږی خو یالس‌شل وته ورسیږی ، دا نوری واړه هـم‌هسی د اشتیـاق پــه لمبو کښــي

www.sikaraam.com

ورتیرۍ ، تر زرګونو پوری ورته ګرزي ، نه‌اولاد چه‌پرمشغولی‌وی ، نسل يې باقی پاته شی ، نه يې حظ‌نفسانی ــ پس داکوم انصاف دی ؟ هر ملوك چه دا هسی وی له انصاف‌به محروم وی ــ نقصان یی دقابلیت واقع کیږی ، انصاف لوی رکن دقابلیت دی ، بلکه په طاعت شمارلی دی .

مصراع

انصاف گفته اند که بالای‌طاعت‌است

برای خدای له دی هسی ناانصافی دوری بویه ، څو چه ور توانیږی هغه هومره دې ښه په‌عزت‌په حرمت ساتي ، چه د ځان ځیزلکه خپل ځان هسی وی . له اصیلو له‌خدمتګار قرینه‌ؤ وبله ساتلې لری . لکه دده خدمتګار دی هسی د میرمنوخدمتګاردی . که تجاوز په دا کار کښې وکا ، ادب او تادیب دې لازم‌شماری . ګستاخی او بی ادبی دې نه‌لری . د هر چا قرینه چه ابتره‌شی‌سرشته دخونی د روزګار ابتره‌شی. چه سرشته د خونی د روزګار ابتره‌شی‌هسی دهغی‌خونی برکت لاړشی. ملوکانو لره بایده دی که هر څودېر کورونه ، خدمتګاری ، عورتینی په کور کښې لری ، دواړو د حال ،دخوی ، د خصلت له ناست له‌پروت دې خبریږی . په خوراك ، په پوښاك‌په زیست ، په ژواك دې خبریږی . داعالم واړه چه دده په محل داخل‌دی مثال د باغ د بوستان لری ، چه

خاصه هم دده دځان باغ وبوستان‌دی ، چه دی یې میوی خوری ، دی ګلونه بویوی . بوستان لره اوبه اوتربیت بویه ، که هر څو اوبه ډېرې وی چه بیروخه درومی هم بد ، که‌کمی وخوری هم بدوی . بوستان لره د مهر محبت اوبه بویه . باغبان‌بویه‌چه د هرې ونې ترویخ په رنګ رنګ اوبه ورسوی . باغبان کار کن بویه‌چه دونو خبر اخلی ، تربیت یی دباغبان په حکم کا ــ ملوك خودباغ‌څښتن دی . دده مهر و دولت‌جویونه دې چلیږی ، ورځو شپه جاری وی‌اما باغبان او د باغبان کار کن کار ګذار بویه . که باغ لوی وی پـه‌موافقت به‌دلوی والی کار ګذارغواړی پس لازم شو چه دده په‌نکاحی‌محبوبوکښې چه دوراندیش ، وفاکیش ، فهمیده ، مهربان ، خوش خوی ،نیکخواه محبوب وی ، چه په شرم ، په ناموس پوهیږی هغه دې صاحب‌مدار اختیار د درست محل وی ، کیوانو دې وی ، حکم حکم دې دده‌وی . چه سلوك دې د خدمتګاروسره په هسی شان کا ، چه د کور لوی‌ملك خویش دوست خیلخانه واړه ورځنی راضی وی . راست ګوی‌وی،چه دهرچا د حاله په راستی ویل

www.sikaraam.com

کا ، که دا هسی ځوك پیدا شوه‌بخت‌دواړه کاله دی . لکه باغبان چه ښه وی دباغ څښتن بی غمه وی . خوپه‌میوو په ګلونوېې کار وی . ددې کار ګذار مددګار دي هم‌ورکا، چه‌فراغت‌ددوی کار چلیږی . که محبوبه یې دا هسی نه وی په خیلخانه کښې‌یوه‌بله دلسوزه ، ګستاخ ، قریبه په‌شرم شریکه بویه ، چه په ځای دباغبان وی . که هغه هم نه وی یوه بله له نوکرانو اعتباری ، هوښیاره دانا په‌داکار نصب کړی بویه . چه‌داسرشته په ځای وی ، بویه چه هره ونه چه‌دې باغ لایقه وی ، هم هغه دې‌پکښې نهالیږی . چه لایقه دباغ نه یا ،اغزنه وی یابی خونده وی یاترخه

یا بد بویه وی ، نوبت په نوبت‌رنګ‌په رنګ لری کولی شی . هرچه‌ښې ونی وی میوه ښه ، ګلونه یی ښه‌وی‌چه باغ پرې ښه ایسی ، هغه ونی دې پکښې پریږدی ، خس خاشاك ،بدبوټی دې ورځنی لری کاوه شی ، چه پاکیزه ونی همیشه تـرو تـازه‌برومندې شګفته پکښې ولاړې وی. چه دباغ په لیدل ، دګل په بویول ،د میوې په خوړل په هرڅه زړه ښه کیږی . ځویی دجوی اوبه وی هغه‌هومره دې دونی وی . که ونې ډېرې وی چه اوبه یی نه وی د هغو واړوونو څه حال نه وی نه یی ګل دګل په دود وی ، نه یی میوه مزله لری.ادب تادیب لکه ښاخ بری او سمول دونو چه ونی شاخ پری نه مومـی‌بیروخه لویی شی . لطف ونازکی دباغ نه‌وی ، نظارت اوتازګی‌وساتی.هرچه باغبان دا بست دی . که‌باغبان ښه صاحب وقوف وی د باغ هره‌چارپه‌ځای ــ دامثال خود وایه شی چه عاقل وی ښاخ درښاخ پـه قـیاس‌در مـعلوم شـی . مضمـون یـې ډېر دی . دا دی هم زده کا چه په‌عورت یا په خـدمتګارې پرستارې دې مینه عشق زیاتوی . ځو توانیږی‌داراز دې پټ لری . عورتینی په‌پوهه کښې ناقصی وی .

که هوښیارې وی خو ښه او که‌نه اکثر کج فهمې وی مغرورې شی، چه په ما باندې مین دی ، بیروخه‌ناز آغاز کا ، په داکښې د مرد هغه ښه مینه نه ځانه سره کا ، زیـان‌ودیولره ورشی . د مرد هم غم‌اندوه زیات شی ، په نه ویل کښې دواړولره سود دی . بل خپل دزړه رازهم ورته ویلی نه بویه چه راز ساتلی‌نه شی یو هلك یوه عورتینه دادواړه ګروهه راز ساتلی نه شی .

هلك یی د هلك‌والی په سبب عورتینه‌یی دناپوهی . داده چه عورت ترمرد زبون کوز پایه ده . دکوز پایی‌دستوردی چه په خبرو ځان ښه کوی . دا دنورو عورتینو سره کښېنی ، دخپل‌میړه د مهر خبرې کا ، چه میړه‌ګنه

www.sikaraam.com

په ما هسی مین دی چه له ما هیڅ‌نه پټوی . په داسبب یی له خولی وباسی ، ساتلی دمباهات دفخر په‌سبب نه شی . او که نه دراز په‌پټول ښی پوهیږی . که یو سړی خون‌وکا وخپلی مور وته هغه راز ووایی، هم یې دخپلی میښې اخلاصی عورتـی‌وته ووایی ، مور به یې هغه راز په عمرونه وایی اوعورته به یی البته ووایی ولی چه ددې لویی نه شی څو وچاته دمیړه مینه ونه وایی .

که په هغه خون ددې په ویل‌ددې میړه ومری دا به هم‌هسی‌راضی وی چه که له غمه فراق زه هم‌ورپسی‌ومرم ، په هغه ویل به دراز پښیمان اوغول په خوړل ـ اما څه کاچه ددې‌کار دغه هسی ؤ ، لویی په داکیده، نقص یی دعقل جبلی دی ځکه زوی‌میراث په ویش پوره برخه لورنیمه برخه شوه .

په دا سبب عاقلانو اتفاق په‌داکړی دی چه راز دې ورځنی پټ‌وی ـ نه دې لره بایده دی که هوښیاره وی‌چه په داهسی کارونو کار غرض‌لټول کا ، دیو سره خو مینه ، محبت ،خندا ، هوا هوس‌بویه ـ دکاله زیست روزګار ، اخلاص ، خدمت دادې په‌ځای لری ـ چه په څـه شان مرد راضی کیږی هغه هسی دې راضی‌کوی . مرد خود چه لایق او قابل وی لکه ددې پوهه وینی ، په هسی‌مقدار به ویل دحال د احوال ورتـه کا ، په عورتینو کښې هم لکه مردانوپه جوهر په فطرت کښې تفاوت‌دی.

هسی ددیو په‌جبلی جوهرکښې‌تفاوت دی ـ ځینی مردان چـه پـه فطرت ذاتی کښې کامل پیدا وی .بلا د هغو هسی عورتینو په ناقص فطرتو مردانو شه .

بیت

چو از راستی بگذری خم بود   چه مردی بود کز زنی کم بود

لکه ملوکان ملوك دی ، ورلوه‌رشد او قابلیت بویه چـه پکښـې آراسته وی ، هسی د ملوکانو عورتی‌ملوکی دی . دیو لره هم رشد ، قابلیت بویه . که قابلی وی هسـی‌دقابل سره به یی زیست روزګـار کیږی . او که نه د نالایق سره یې‌زیست غلط دی . هر کسبونه چـه ددېو دکمالیت دی جدو جهد دې کا،چه حاصل یې شی .

په نقصان کښې یې کمی دی‌دادې وپوهیږی چه مرتبې په درې شان دی ، یوه مرتبه دربو بیت ده ،بله مرتبه د نبوت ، بله مرتبه دولایت مرتبه چه دربوبیت ده هغه د خدای‌تعالی ده سړی که هرڅو کوښښ

www.sikaraam.com

وکا ، که مرد وی که عورتینه پـه‌لیاقت تر هغې مرتبې نه رسیږی ــ بله چه دنبوت مرتبه ده هغه باب هم‌مسدود شو ، کـه هر څـو شی ، پیغامبر به نه شی . بله مرتبه چـه‌دولایت ده په دا مرتبه کښې دوه قسمه واقع دی :

یوقسم قاصره . بل قسم متعدیه‌ـولایت په درې نوعه دی : یو ولایت بواطن چه تهذیب اخلاق په هغه‌شـی ، هـغه د مشا یخـان دی ــ بل سیاست ظاهر هغه د امیرانو دی.بل د باطن د ظاهر هغـه د هـغـو بـادشا ها نـو چـه پـه سـیرت‌د چهار یا رانو دی ــ د عور تینـو په دا درې واړه مرتبو چه دولایت‌دی هـیـڅ کـار نـشتـه ، دری واړه دمردانو دی . په داسبب چه‌بنیاد ددې‌ولایت په اظهار دی، په نشرپه اعلان‌چه‌دولایت‌څښتن‌دی،ظاهرښکاره‌لیده‌شی.دیوکارپه‌ستر په‌پرده‌پوښی. حکم‌شوی‌دی‌مداریې‌په‌دادی، په‌دادرې‌واړه ددې کار نشته ــ مګـر چـه

په ولایت قاصره داخل دی ، د حق‌تعالی ددرګاه نه ددیو برخه هم داوه (یفعل‌الله ما یشأ و یحکم مایرید)نه دې هوا د شیخئ کا چه موږه هسی شیخې پیرانې‌شوی، چه‌په موږپسی خلق ګرزیدی ، نه دې هواد بادشاهئ دسرداری کا چه په تخت‌په مسند ناستی حکمونه موکړی ، جنګونه توری مو وهلی ــ دا دواړه‌د مردانو نصیب دی . ددې غرض‌پرې نشته لکـه مذکوری وشو ، داخـل‌ولایت متعد یه دی .

ددیو په ولایت قاصره کښې‌دخل دی ، پخپل کار دې کار لری. ولایت‌قاصره دادی : چه‌وپوهیږی چه‌ددیودمردانوپیدادی، ترهسی‌حده‌چه‌که

بی‌خدایه سجده وبل‌چاوته حکم وی،په‌عورتینو به‌حکم‌ؤ چه‌وخپلو مړونو وته سجود کړی ــ ددیو په باب‌داهم‌وارد شوی :

(ایما امرأة ماتت و زوجهاعنهاراض‌دخلت‌الجنة) یعنی هره عورتینه چه ومری ، میړه له دې راضی وی ،هغه به ننوځی په بهشت . هرګاه چه تر دا حده تاکید دی چه جنت‌دمیړه په رضا کښې مومی ــ دحقیقت خدای هغه دی چه دایې پیدا کړی ده،د مجاز خدای میړه شو .

اول د ملوك په کورونو آداب‌راه روش دخدمت لازم‌دی . دملوکانو خدمتونه ګران دی ــ که آداب یـې‌زده وی هاله به یې خدمت په ځـای کړی شی . ځینی طاعتونه ، عبادتونه‌دی چه مردان یې وکا په هغه وخدای

www.sikaraam.com

تعالی وته نژدی کیږی ، قرب مومی لکه جمعه ، جماعت نماز عیدین ، حضور جنازه عیادت مریض ، حج ،عمره ، جهاد ـ که عورتینه هغه طاعتونه ، عبادتونه نه کا ، خودشوهر په خدمت په رضا مندی ودریږی او د فرزندانو په پرورش ودریږی لکه مردان په هغو طاعتونو، عبادتونو قرب د خدای تعالی مومی،دیو به یی په دا کښې بیا مومی ، داولیاؤ سره به وشمارلی شی . په دا باب حدیثونه د پیغمبر وارد شوی دی . هغه یو ویشت حقونه چه دشرع په حکم د مرد په عورته دی هغه دادی . اول یی دا دی چه کـه خلـوت ، صحبـت لره یې بولـی عـذر و نه کـا ، د ده خـوی دې گـوری چـه پـه څـه شان ور ځنی حظ حاصلوی هغه هسی دې ورسره جوړه شی ـ په دا کار کښې مردان مختلف دی به خو رنګه دی ـ دحکمت په کتابونو کښې له دې حاله

ډیر مـذکـور دی . دا ځـای واړه ګنجایش نه لری . ځینی مردان لکه حمار هسی خوی لری ، شهوت دآلت لری ـ که خره ورځنی تښتی هم دی پـه تمامه بی حیایی ور پسی زغلی.کـه خره یـی په سر سر په لغتو وهی دی پروانه لری خو پرې ورځی ځینی شرم ، حیا ، شهوت حسنـه ددماغ دلور یه لری لکه کوتر چه له خپلی کوتری اول بوسو کنار غواړی بیا وروستو خاته کا . دا ځای له دې هسی مرد سره عورته لږ نازوکا ، په مرد حیا غالبه ، شهوت حسنـه لری .

اختیاریې خور کا ، مینه یې ماته کا . که کوتری غوندې دا هم ورسره جوړیږی شرم ، حجاب یك لوختـه له منځه واخلی خو تهوله عشـق او محبت شی . عربا تعریف د هغی دی،هاله مرد تمام حظ ورځنی حاصل کا، هغه ځینی مردان چه له اوله په ناویووتکل (١) شی ، سبب یې دادی چه دی شهوت حسنه لری ، جاه پرغالب وی ، ناوی نوی وی ، شرم وحیا دمخه څه چه ادا ورځنی ظاهر شی.په ده باندې هم شرم غالب شی ، وبله ته پاته شی . هرگاه چه هغه دشرم غوټه له زړه په لوبو ، په بازی په ګستاخی له زړه پرانزی ، نـورتیار وی تر دانور قیاس بویه .

دویـم حـق ځان دی همیشه په خوشبویی او په زینت ومیړه وته آراسته لـری ـ دریم بـی دمـیړه درخصت دې وچاته څه نه ورکوی . څلورم بی د شوهر له اذن دې دنفل روژه نه لری ـ پنځم بی د شوهر دحکم دې تروره بیرون قدم نه کښیږدی شپږم دی ونامحرم ته ځان نه ښکاره

---

(١) کټ مټ نقل شو خوښایې چه وتوکل وی .

www.sikaraam.com

وی ـ که ورور پلاریې وی هم دې تنهاپه خلوت کښې نه کښېنی ـ اوم وشوهر دې سخت خواب نه ورکوی که ورته تروه خوږه خبره وایی اتم که میړه یی له چا څه غواړی یاسپك خویی کاله هغه دې اړوی نهم د شوهر مال دې په امانت‌ساتی.لسم په بام دی نه خیژی تر دریځو تروزن دی‌نه‌گوری ، دبدو ، فاحشو، د بد خو یه عورتینو سره دی نه کښېنی ، لاپه تیره هغه چه دمردانو په جرگو گرزی هغه خو دې پوره نه پریږدی .

یوولسم خدمت د میلمانه ، زیرمه‌دکاله ـ په دادې هوښیاره بیداره خبر داره وی. چه نیکنامی‌یې وی په‌هغه دې په شپه په ورځ مشغوله وی. دولسم د میړه په اولاد که دمیرمنووی، که دسوریتو پرستارودې مینه وی. چه لوی وی له هغو دی په ادب‌اوسی ، ورسره دې تنها نه کښېنی، نه لاس دې خپل ددوی په سر- په‌مخ کښېږدې ، نه دې ددوی لاس پخپل پلو بلو سوی غېږ دی ورته‌نه‌گوری . بی احجابه مزاق خبره‌دې ورسره نه کا .

دیار لسم که هر څو ښایسته‌وی یاله لویه پلاره زو ولی وی دښایست لویی ، دنسب لویی دې‌په شوهر نه کا . ځان دې لکه وینځه هسی شماری ـ وینځه که ښایسته‌وی خو بیا وینځه ـ څورلسم که شوهر یې درویش وی څه نه لری ،په خواره سترگه دې نگوری . هرچه دی ، ددې صاحب دی .

پنځه لسم هرچه وی په هغه‌دې روزگار کا ، قناعت دې کا ، له میړه دې ډېرنه غواړی .

شپاړسم که میړه یې بیمارشی‌په‌ځان دې خدمت‌کا ، ورته‌دې‌حاضره وی . په‌شپه ، په ورځ که دمیړه تریوه سر مه یې وینی ځی تربله زوې ځی ، دواړه وختی لاهسی دې نه‌وایی‌چه ماد میړه خدمت څه کړی دی .

حدیث د پیغمبر دی ، چه هره‌عورته چه دخپل میړه اوه ورځی وبله ته پسی هسی خدمت وکا چه‌میړه یی له خدمته راضی شی ، حق تعالی ددې په اووه اندام دوزخ اورحرام کا ، داویه کالو عبادت به بیا مومی .

اوه لسم د شوهر سره دې په‌طاعت مدد گاره اوسی چه په وخت سره یی وعبادت ته‌وېښوی وآبدست‌وغسل و هرکار دې ورته تیار لری.

www.sikaraam.com

نولسم کور ، ځای ګا ، غولیمولی دې آراسته ساتی . لکه جارو لګه هرځه دکاله دې پاکیزه که یې کار وی پرې حاضره اوسی ـ که پخپله جارو په لاس واخلی ځای جارو کا ،حدیث دی چه هسی ثواب وګټی لکه د کعبی غولی جارو کا ـ د هلکانو په خدمت ، په خوراك ، په پوښاك دې بیداره وی ، چه فرزند دحق تعالی امانت دی په ساتنه کښې یې ډېره نتیجه ده .

شلم چه میړه غایب وی لادې په پرده ، په حجاب ، په ستر مبالغه وکا ، خندا دې نه کا ، ښه دې نهاغوندی ، غوښې ، غوړی ، شوده ، پې شهوت انګیز ځیز دې نه خوری.لکه رانجه ، نکریزی ، زینت دادې هم نه وی که وی پهدارنګ دې وی چه زیب آرایش وایه نهشی. سندری، بدلی دادې نه وی ، حزن دلګیری دې پری غالب وی .

یوویشتم هرکله په هر وخت،په خوله ، په زړه دې همیشه دځښتن خیریت له خدایه غواړی ، دعادې پهځان په ایمان کا ، والسلام .

دولسم هنر داولاد دتربیت دی

اولاد یازوی وی یالور خو چهعورتینه په فرزند دکه شی ، نوریې تربیت لازم شی ـ حامله عورتینهدېدروند بار نه اخلی ، تر لوړ دې نه ترپلی ، بادګین طعام دې نهخوری.

لکه مار ، مزری ، مهیب ځیزدې په سترګو نهګوری . چه زړهیی ورته وشی هغه ځیز دی زرو خوری.

غم غصه ، جنګ ژړا دې نهکا،چه په دا ځیزونو ښې چه مسطور شول که برعکس یې وکا د فرزنددزیان کولو ډاردی . ترڅلورومیاشتو پورته چه روح پرې ننوځی ، که دشوهر نه ځان مومی د مباشرت دې هم په بیارته اوسی ، چه مګر یوبزرګ ارواح یې په شکم کښې وی، چه غوث ، قطب ، نجبا ، نقبا او تادابدال ولیالله د خدای وی ادب یې بویه ـ تولد شی ، ناف دی پههوښیاره عورتینه پرې کا ، اولحال دې یوه عورتینه یا ځوك محرمدهلك په غوږ کښې بانګ نماز ووایی . که بانګ نماز نه وایی یو بل نومدحقتعالیدې دده په غوږکښېورواوروی.

مقصود دادی چه اول خبره چهپه دادنیا دده تر غوږ تیریږی ، د خدای، درسولنومدې ویغوغادیپرېنهکا ، چرکینسرې دې هورته نهوی. هسی دې نه نغاړی چه ګرم شی ،خولی شی ، بیایې زربرمنه کا ، په داکښې باد ووهی ـ هغه چه وایې هلك مرګبو وواهه .

مرګی نه وی ، هم داباد زحمتوی . هلك لااوم وی ، ددنیا په ګرم

www.sikaraam.com

په سړد هوا عادت نه وی ، مورتپاك‌پی وکا ، له بادیې ډېر محافظت‌وکا، خو چه بربنډ شی ، هوا پرې اثـروکا ، وژاړی ، پس په څووم ورځ شپین ومری . که اوړی وی ، منـــی‌وی ، پسرلی وی اصلا دې نه پټوی، هم هسی دې پرېږدی . که بلیږدی‌هم هاله دې بلیږ دی چه اوه اتــه ورځی تیری‌شی . هم په نری څادردې‌بلیږ دی که ژمی وی دساړه دماږه‌دې په ګر مه‌خونه ، کوټه کښې ساتی ،چه هوایې په یوه شان وی . نه‌ډېره توده ، نه سړه ، معتدله هوا په هروخت ورلره بویه ، چه په هغه یوه شان وی . چه نوم پریکوی ، دبادکسیر ملاحظه په نامه کښې ده ، سیخ دې تود کا پرې دې کښیږدې‌پرهار دې دنامه هسی پــه احــتیاط ساتی ، چه دوباره په وینی نه شی‌دزوی په زوکړه ښادی ، اما دلورپه

زوکړه هم دلګیری نه بویه ــ خدای‌زده چه بخت ، برکت په کوم کښې دی ، او هم دالونه دی چه مردان‌تری‌پیداکیږی . که واړه زوی وی ، جهان به خراب شه ــحدیث درسالت پناه‌دی لواطاع‌الله الناس فی‌الناس لم یکن ناس دا هم حدیث دی من برکت‌المرات بنکرها بالانثی . اول چه لور وزیږی لامبارك وی . عقیقه ، سرتراشی مذکوره شوی ده ــ نوربویه دی خوش خویه ، نیك ذات صحیح‌البد نه وی . بده دایه دې نه وی ، چه د پیو تاثیر په تحقیق شته . لکه‌دایه ، هسی یې د پیواثر د هلك په طبیعت‌وشی . څو غټې وړې دانـــې‌ختلی نه وی ، کوږ دنه دې نه کا . سپیرکی شکرې سره سمی روبره‌کړی ، یویو ورغوی دې هر سبا په

نهاره ورکوی . چه دانې پرې‌وخیژی‌دپښوتلی دې همیشه په نکریزو لیو لری ، چه فایده ډېر ده . په سترکښې به یې له د انوامن وی . چه ددرې کالونوشی ، له تیه دې پری‌کا.چه د څلورو کالو نو شی ، څلور میاشتی ، څلور ورځی ، په لوستن‌دې کښینوی ــ حدیث درسالت پناه دې (المراة فی حملها‌الاوضعها الافصالها کالمرا بط فی سبیل‌الله وان ماتت فیما بین ذالك فلها اجرشهید) یعنی عورتینه چه بار داره شی ، فرزند راوړی ، درضاع د پیومدت‌یی‌تمام شی ، ددې ثواب دغازی‌حاصل شی . که په دامیان کښې ومری ،لکه غازی چه شهید شی هومره‌ثواب بیا مومی ــ د سبق هم چه اوستادلره ورشی په اول سبق دې وبخښل شی . معلم دې ورسره هنر کا چـــه‌آزاریی نه کا . دده په زړه دې‌ورسره چلیږی .

که هلك عالی فطرت وی تر اوه‌کاله پوری به سواد خوان شی . اول دې قرآن ولولی ، په قرآن کښـــې‌پنج سوره او آیة الکرسی الرحمن

www.sikaraam.com

تمام عمه سپاره دې په یاد کا ، بیانحو ، صرف ، بیا فقه ، تفسیر حدیث ، اقوال د مشایخانو ، علم طب ، دادې لولی . العلم علمان علم الابدان وعلم الادیان ، علم نجوم واجب دی چه وکا ، له فارسی مثنوی المعنوی سلسلة الذهب ، نفخات الانس ، معارج النبوة ، شاهنامه ، سکندرنامه، ظفر نامه داکتابونه دې مطالعه کوی. اخلاق ناصری ، په تمام غور ګلستان دې په یاد کا . قصاید غرا ، مقطعات، رباعیات چه یادیږی عربی فارسی دې په یاد کا ، تمام عمر که دتحصیل په کار کښې تیریږی سعادت دی او که نه داهومره چه وکښل شول داخودې وی ، چه ددین ددنیا نه خبر داری مایوس نه وی ، نقص یې په قابلیت کښې واقع نه وی .

رباعی

در دایرهٔ این فلـک بـی پایان برخورداری دونوع مردم رادان
یاباخبر از خود وزهرچه بـود یابیخبر از خودو زهردو جهان

دا خویې مرتبه په مرتبه دعلوم بخره ، دا هومره چه وشی دقابلیت ددایری به خارج نه وی . چه د علم خوند بیا مومی ، دعلم پایان نشته ، پخپله به ورپسی کوښښ کا . په داهومره علم چه ذکریی وشو مور پلار دې ورپسی بجد (۱) وی ، په ایام صبا کښې څو تر بلوغ رسیږی ــ خوښ دې هم نه ساتی .

بلکه د ښه اغوستن دې غند نه ورته کاندی ــ چه د مردانو په ښه اغوستن څه کار دی . داد زنانو کاردی . د مردانو کمال په څه کښې دی هم هغه هنرونه دې ورته ستایی .سپک خوی ، سپک ناستی ، پاځېدل، دادې ورته غندی . خاموشی ، کتمان راز ، دادې ورته ستایی . دبدانو ، دبد خویو د صحبت دې ویزار لری.د هلك زړه لکه سپین کوره کاغذ هسی دی ، هرچه پرې وکاږی هغه حرف پری پریوزی . داشرا رو دصحبت اثر پرې وشی ، اشرارشی چه داخیارو دصحبت اثر پری وشی،

اخیار شی ، که هرڅو په فطرت کښې پاك جوهر زوولی وی ، د بدانو دصحبت په تاثیر بدشی . لکه سره زر جعفری ، یا رابانی وی چه مس ورسره ګډشی، ضایع شی، هر کارچه دی هم په داکښې دی . احتیاط کلی بلیغه مبالغه بویه . هلك ته نه ډیر لذیذ طعام همیشه ورکاوه شی. کله کله سپوره، وچه روټی ورکړې بویه . سرتور ، پښی برمنډې ، غارمه ، ساړه وته ګرزیده ډیره ورلره فایده لری . نازنین نازك مزاج دې

(۱) کټ مټ نقل شوه خومعنی یې څرګنده نه شوه .

www.sikaraam.com

آموخته نه‌شي . ماسته ، پې که اصلانه خوري بهتريې ده . او که نه ګاه
ګاه دې شوده ، پې شيريني سره‌دې خورې .

په ګال ياپه دويم ګال دويني‌رګ وهل دقيفال ولازم دي . اوړی
دوه فصله دي ، اختلاف د هوا کيږي‌چه ويني وکاږي په مني ، په پسرلي
چه هوا معتدله وي ، جلاب اخلي ،فايده به يې ډيره وي ، له رنځه له
رنځوري به يې امان وي ، شګفته‌طبيعت به وي ، ښه به ورېږي . (۱)

پس له بلوغه دې هـم دوينوکښل ، دجلاب کار په ځای وي .
مرچ مالګه سره ميده اوړه کړي ،چه مسواک کا ، په خوله دي مږي
خوله به يې‌د هر علت پاکه وي .جايفل ، لونګ دې دوست لري چه
سبا سبايي خوري . دا خو د هلک‌تربيت‌ؤ مختصر ووايه شو .

پس له شپاړسو کالونو کـه‌جوسه ناک وي ، د زوی واده بويه .
د حکماء په حکم پس له شلو کالونوچه د منی قوت يې تمام په شل کاله
په ځای شي . د افراط دخول ورلره‌زيان دی . د شهوت د انګيز ، دارو
ورلره‌خوړل نه‌بويه نه‌په‌داوخت‌داخزانه په افراط شهوت ضايـع کا ، پس
لره به پښيماني ورشي . د ځوانی‌نيشه دصورت زور ، قوت دستر ګو
روښنايي ، دغوږ شنوائي د ځوانی‌نما ، د پيری عصا هم دا خزانه ده.

مصراع

مپسند کين خزانه دهی رايګان بباد

په زر غسل کښې توفير ددې‌خزانی دی‌نور تربيت دنوروفرزندانو
واړه امانت د حق تعالی دی .

لکـه د زوی تـر بيـت لازم‌دی مينه پـری بويـه هسـی پـه
لور مينه بويـه بلکـه لو نـه‌لا حـقداري دی . د هـلـک والـی
د تربيت کار خو لکـه د زوی هسی‌د لور ، اما لور دې نازمين ساتلـه
شی د عصمت ، د عفت ، دشرم ،دحيا ارشاد دې ورته کيږي . په
لوستن خو قرآن د مسايلو کتابونه‌چه دطاعت عبادت وقوف يې تمام
دفرايضو د سنتو ددين دچارووشي-مرغوب رنګين حکايتونه ، شيرين
بيانونه، اقوال دبزرګانو ، مشايخانوپه يادکا ، قصی افسانی هم زده کا،
نردشطرنج دادې هم ښه زده کا ،دستني کار لکه کښيده دا مهارت
دې تمام وي ، د پختن ، درشتن ،دکاله داراستن ، دځپل ځان دآرايش
خوشبويي دسازولو علم دادې ډيروی .

---

(۱) کټ مټ نقل شو خومعني‌يې څرګنده نه شوه .

www.sikaraam.com

دکښلو کار خو هم هومره څوپه حساب په کتاب د هندسي درقوم وپوهیږی د شربت د مفرح سازول دې زده کا ، الوان پخول د خوړو کار دې زده کا ، په تربیت دو کښود طعام د ښیښو لوښو پو هیږی د جامی په کښتل، په سازول ، په ولل او پـه رنګه کول دې وپوهیږی. که دنقاشی دعلم څه زده کا ، ګنجایش لری ،څو نوع کښیدی دی واړه دې زده وی . په دا کارونو کښې که آراسته نه وی نقصان یـی دی. د جـواهرو د مریو په قدر په قیمت دې پوهیږی.بزرګی دعا بزرګ سورتو نه دقرآن څو یادول شی هومره دې په یادکا،د نظم قصاید ، غزلیات ، ابیات دی هم لږ ډیر په یاد کا ، چه د شعر په کار کښې څه خووقوف یې وی . دیوانو نه دی نه لولی مګر ګلستان بوستان هر ګاه چه تر نه کاله ورسیږی ، دپلار دمشرانو وروڼو ، د ترونو نه دې هم په ادب اوسی ، ګستاخ ویل ناست ولاړه دې نه کا ـ چه په څورلس کاله ورسیږی وخت یې د حق دپوره کولو دی . په دا حال چه راشی بویه چه څلور ستره ونیسی .

اول ستر دځان چه سایه یـې هم نامحرم ونه وینی ، بل دعوږوچه دنامحرم مذکور نام ورته څوك وانه خلی ، بل دستر ګو چه هسی په کونج ښېی دکور کښېنې چه نظریی پـه چاونه لګیږی . په لوړ ځای دریدل، په بام ختل، په غولی کښې ګرزیدل دادې هرګز نه وی. څلورم ستر دژبی چه بې موره خوره وروره یا محـرم خدمتګار خبرې د چا سره ونه کا ، نه دا څلور ستره په ځای شول ترزوی به نیکبخته لور که د پلار په کور کښې وی ، دالوی ددین سعادت یې وګاڼه . په کتاب کښې کښلی دی چه لور هغه ښه ده چه هم شله وی هم ګونګه وی ، مقصود هم دغه څـلور ستره دی. که یې ټینګ کاهم شله،هم کڼه ، هم ړنده هم ګونګه شوه . دا څلور کارونه به یې هاله روزی شی که ناستی د هیچا سره نه کا .

خوی د ښها د ناستی واخلی ، که پاکه کښینی له هغو سره وی چه دغه څلور کارونه پکښې وی، نیکخواه یی وی نیکخواه څوك نشته مګر مور پلار ، خور ، ورور ، ترور ، خپله خیلخانه په غم په ښادی سره شریك په شرم سره ګډ ، په دا کښې هم بیا فرخ دی چه هوښیاره عاقله وی له هغې سره دې کښېنې . که کم عقله وی که خپله وی هم ورکه دې شی .

څو توانیږی پـه دا کـار دې کوښښ کا ، د کلی یـا دبل ملـك ښځې دې هسی شماری لکه نامحرم.وځان وته دې نژدې هیڅوك نه پریږدی. هم دا سرشته دې په جل والی ، په واده همیشه په ځای لری. لکه عورتینه ده هسـی دې عـور تینه وی ، چه آواز ، پوښاك یې څوك په ستر ګو

www.sikaraam.com

ونه وینی . تمام عمر دا سرشته پهځای‌بویه ، تر هغه‌وخت‌چه دفرزندانو مور شی ، د دولت د خلیخانی‌میرمن‌شی ، د میړه د لاسه تربیت حاصل کا نور چه شو هر ورته فرمایی په‌هغه دې عمل کا ، خور لور لره بایده دی چه ژوندون د پلار کره په جل‌والی په‌دا طریــق کا، دا ځای دمور کار دی چه دا خلیفه ورته شی . که‌تجاوز وکا ، سر زنش ، تنبیه کول ورلره لازم دی . ډېر دې فرزندشلق‌کاوه هم نه شی ، شوخ چشم شی ، وهل هاله چه ترپند ترنصحت تیره‌شی وزی بربنه دې ناله نظره دې واچوی ، که په دا هم نه شی هاله‌ږهل دی ، وهل هم هسی چه دهغه دحواس زیان یې‌نه وی . چه لورودونه شی ، وکفووته دې شی . که ممکن په نژدې خیلخانه کښې نه وی‌چه په اصل په نسب کړلی نه وی ،

ددین د صلاحیت په حلیه متحلی‌وی،وهسی سړی دې ورکوله شی . چه ډېر ترځان په قرینه کښې تیروی ،دهغه سره هم که ممکن وی نه بویه چه ډېر کوزوی هم نه بویه ، لږ کوزپاس سره روغه ده ــ د لور په ودول شهرت ډېر بویه نکه سندری ، نقاری‌ډېر پخول ، ډېر استول که دخپله لور یه توان وی هم ، خو دزوم دزوم‌دلوریه اخستی بویه ، هسی ځویی توان وی ــ آزار په هیڅ توك ورتــه‌رسول نه بویه ، دخویښ د لوریه دخپله لوریه هر رنګه چه کار ښه‌کېږی ، هسی کړی بویه ــ مجلسونه صحبتونه ، خورول ، اغوستل راک‌رنګ صرفه نه بویه ، د زوی برخه دپلار کره همیشه د لور غریبی خوهم داورځ چه‌د بابا پــه مال به ددی لوی سر فخری شی . دواده شهرت‌په شرع هم روغ‌دی، کــه پس لــه

واده کولو ولورته که ډېر څه ورکول‌شی ، هسی نه دی لکه دواده د کار خرڅ دلور دواده جوړه دناوی والی‌هسی دی لکه په قدیم ددیو په‌خانه واده کښې هغه دود شوی ، دود دې‌خپل نه بدلوی . لکه دپښتانه دود دکښیده کمیس ، د پایځود سرکاه،د مقنع (۱) دادودونه دې نه‌پرېږدی.
هر کله چه په داجوړه واده‌شی‌نوری مهینی جوړی دې په زر ګونه ورسره وی چه یــی رضا هغــه دې‌اغوندی . لکه د جل سپین پرتوګ ځنې وربل دادود دې هیچیری نــه‌بدلېږی .

لورچه واده شی دعادې ورکړه‌شی ، نصیحت ورته دادی‌چه دشوهر په‌خدمت کښې‌دې‌په رضامندی‌ځی ترداحده‌که‌شوهر یی‌شراب خوروی‌دادې هم ورسره شراب‌خوره شی چه څه‌ورته فرمایی هغه دې کاندی .

---

(۱) ددی لغت معنی نه معلــومېږی .

www.sikaraam.com

قطعه

کــه یــار دې شرابــی دی　　ته هم لا تر ده بتر شــه
کــه دی کفــر اختیار کــا　　ته هم ده سره کــا فــر شه
کــه دی واو رتــه زغلــی　　ته ترې یوقدم پیشتر شــه
کــه دا هســی و نه کــړی　　درومــه خاوری‌دې په‌سرشه

که شوهر عالی فطرت وی خواهش به یی د قصه ، د افسانی ، د شعر د بیان وی هغه دې ورتــه‌چه مناسب د هر وخت وی وایی . په‌نرد په شطرنج‌دې ورسره‌مشغولی‌کا ، په مردانو باندی ډیرې اندیښنی غمونه ورځی چه ښه مصاحبه عورته‌لری ، په یوه په بله یې غم غلطوی، ډېر ښه کار دی .

د معصیت له کاره دې په هنر هنراړوی . د طعام په کار دې بیداره‌وی د میلمانه زیرمه دې از قسم غلات ،فواکهات، حنات‌اشربات تنقامهیالری چه که شوهریې کور نه وی خاطرخواه په‌ځای دمیلمانه دې‌اول حاضری ورشی، لکه میوه او غیره چه څــوطعام پخیږی .

لوزی کلی شوم ـت نه وی (۱) دطعام لازمه لکه دستار خوانونــه ، خوان پوښونه ، یا خونه ، رکیبــی‌دادی واړه په ځای وی چه فوت فــرو گذاشت په هیڅ کښې ونه شی .ځای ځایگاه ، فرش فروشــ دادې آراسته وی هر چه د شوهر نیکنامی‌کیږی ، په هغه دې محکم ولاړه وی چه‌نیکه خیل خانه به یــی پــه داکارونو ښه یاد شی . تر هرڅه‌افضل د شوهر خدمت دی . ښه عورتینه‌هغه ده چه هم د میړه عورت وی ، هم یې مصاحبه وی ، هم یې طبیبه‌وی ، هم یی باور چی وی هم یــې درزی هم یی دوبی وی ، هــم یــې‌وینځه هم یی ډمه مطربه وی ، بلکه هم یی څو هړی وی . چه دا وویل‌شول بس نور د شوهر دخویښانو سره‌دې هســی وی لکــه دپلار پــه‌خیلخانه ، په‌غم‌ښادی ورسره‌شریك

وی ، د خواښې خدمت دې هسی کالکه دخپلې‌مور که دشوهریې‌سوریتی خدمتگار وی واړه دې ښی ساتــی،خلقت مرحمت دې له هیڅــا دریــغ نه لری . که د شوهر نه یې زړه بدشی د پلار وکاله وته دې نه وایی ، نه دې د پلار کور سیله کا ، چه په‌سیله کښې روزگار بد شی که ترهر څه تیر شی ، لاس چه مات شی‌غاړی‌لره ځی . سیله خودی نه وی لوردې هرکله دپلار کور په ښه یادوی . که‌خپل ډېر لری د پلار د ورور ، دمور

---

(۱) ددغه عبارت معنی څرگنده‌نه ده .

www.sikaraam.com

د خور خلیخانی په ورکړه یې سرلویی کیږی ، اول خو دی مرګ د زوجـی تر زوج دوړاندې وی او که نه‌شوهریې ومری ، قضا رضا ده ، جزع فزع ناری دې نه‌وهی دشرع پـه‌حکم دې‌کار کا په یوه ناره دې وژاړی .

غــزل

که ریښتینی محبـت لـری مه ناړه — په یوه ـره بیل شوی یار وژاړه
درسا ویشتلی کله توان دزغ وی — په فراق‌کښې ناری مه وهه له باړه
په‌معنی کښې جدایی نشته‌وصال‌دی — دآشنا په‌غم کښې خوښ‌اوسه بل‌و یاړه
په هجران‌کښې هغه هسی شان‌وصال‌شته — لکه څوك له خپله یاره لاس تر غاړه
دادیدن لکه په پټې سترګی کیږی — دادیدن له وازوسترګونه مه غواړه
لیلی‌پلارکره په‌سل‌پردی‌کښې‌ناسته — مخا مخـه ومجنـون وتـــه ولاړه
پس له‌مرګه هم‌جدا نه‌وی ریښتینی — په یوه لحد کښې ورشی سره‌دواړه
دریښتینی مینی ډار دزوال نشتــه — چه ریښتینی پت لری سلام په‌واړه
دیار پت دې د خوشحال‌له‌دله نه‌ځی — دفانی دنیا خــوښی کـــه لاړه لاړه

پت پالل شرط دی خصوصاً دملوکانو د لوڼو ، چندنې خو یو ځل په مخ پوری کیږی ، د جمبی ګل خویو ځل د کونځلو سره پریوځــی ، سندری خو یو ځل په جل ویلی‌شی‌درسالت پناه حدیث دی په داباب انا امام اسفهاالمحدین کهاتین یوم‌القیامه واوحی بالوسطی والسبابـه امراة امته زوجها ذات نسب و جمال‌و حسب نفسها علی تیاماها حتـی ماتوا و ماتوا .

معنی د حدیث دادی چې د لویه‌ځایه څوك وی ددې‌میره ومری‌صاحب جماله صاحب نسبه ، دابل شوهرو نه کا ، د فرزندانو مور وی ، د شوهر غم هسی پرې ولګیږی چه دمخ ګونه نوره شی ، توره سیاهـی لکه تر سیری په مخ وزغلی ، هغه‌عورتینه به د ماسره هسی بهشت لره سمه ځی لکه وسطی او سبابه‌ګوتې چه سره سمی دی ــ وسطی میانه ګوته سبابه ورپوری ــ هغــه‌چه وایی چه کونده دې میره وکـا یعنی په شرع میره روغ دی ، که‌یې‌کاندی ثواب په دا کښې دی لکه چه پیغمبر حدیث ویلی دی . د پت‌پالل‌دلویو کورونو طریق هم‌دادی ، شرم ننګ ناموس په دا کښې دی .

نور دې زیب‌و زینت ، آرایش‌مطلقانه وی ، نه دپوزی ، نه دغوږونو سپینی جامی د طـاعــت د عــبادت‌اغوستن دې وی ــ همیشه دې پــه عبادت مشغوله اوسی ، د شــوهــرمغفرت دې له خدایه غواړی .

www.sikaraam.com

خسروا در عشق بازی کم زهندوزن‌مباش
کز برای مرده سوزد زنده جان خویش را
نور توفیق له خدایه والسلام .

دیار لسم هنر تادیب د خدم ، دتوابع لواحق

اول تربیت د مریونو دی ، ښه‌خانه زاد مریونه غلامان لکه فرزندان هسی دی د هغو تربیت په مثال‌د فرزندانو دی ، فطرت جوهر دې معلوم کا ، چه په څه جوهر واقع‌شوی دی ، په هغه کار دې منسوب کا ، چه خانه زاد مورثی وی دهغو‌کار دې ترنو خرید و بهتر وی . چه دتورې وی هغه دې مقرب کا ، اعتباردې ورکا ، په بخښښ دې تر نورو ممتاز کا ، هسی دې معززش چه که‌دلښکر سردار کاوه شی څوك دده دسرداری عارنه کا ، کورونه ، لونه‌خویندی عزیزی کورتی (۱) په واړو دې پاك نظر کا ، مگر چه په خانه‌زادو کښې یې خوښه شی په خپلو پرستارو دې حاصله داخله کا ،آسوده دې ساتی ، چه ددی طایفی سرومال په کار دی . ښه مخلص‌غلام خدای وچاورکا ، په محل کښې

دداخلې خدمتگار دواړه ترمیرمنو په‌ادب وی ــ که ډیر تعلق خاطر پرې لری جدادی‌ساتی‌چه‌میرمنی‌هیچیری‌ددی‌په‌نازپه‌نیاز خبری‌نشی‌که‌چیری‌پری خبرې شوې غیرت جبلی دعورتینوډېر دی . بیا دلوی کور سړی که حفظ وکا خو ښه ، او که نه وینځه‌میرمن سره لکه آس او خر هسی تفاوت لری ، دآس دوړاندې خرهیڅ‌وجودنه‌لری ، البته واربه پرې جوړ کا د خره آب به و باسی .هاله ده لره هم په هیڅوجه نه بویه چه د وینځی دپاره به میرمنی‌سره څه وایی ــ په خندا په تحمل دې تیره کا ، ددیو هسی کارونه څوبرداشت کا هومره بهتر هم ده لره فایده لری هم خدمتگارې وته فایده‌ده . بل ساعت چه ډېر د میرمنی‌قهر سوړ شی ، پخپله میرمن چه څه‌میرمن وی ، هغه خدمتگاره به دخپله لاسه ولمانځی . که کینه سره‌پریوته‌دمیرمنی د نظره دې البته غایب لری. هرگز دې خدمتگاری په سر نه‌خیژوی ډېرې ښې. خدمتگارې سره

(۱) کتې متې نقل شو مگرمعنی‌یی څرگنده نه شوه .

www.sikaraam.com

یوه بده میرمن دې نه برابـروی .چرې سپین زر چرې سره زر که دا هم نه پوهیږی هغه میره به هم خه‌میره نه‌وی .

نور حشم نوکران ، کورونـه‌درعیت د همسایه ، بنه اخلاصی نوکران دې هسی ګوری لکه خپـل‌خان ـ د فرزندانو د ورونو نه‌هسی کارونو نـه شی لـکه دديـو نـه ـخویندی ، لـونـه ، زهـوزاد دی هسی ګنی لکه خپلې خویندی لونه‌زهوزاد ، عزت ، حرمت ددې واړوپه ځای لری . که ورکـول وی ، کـه‌بخښښ وی په ارت زړه دې ودیوته وی ، چه خپله خونبها خوری . لـه‌رعیت دې رعایت دریغ نـه لری ، مهر دې په واړو باندی هســی وی‌دباران . د هرچا په خوږ دې خوږ وی ، په غمخواری دې وی ، اما په‌سپاه ، په حشم دې هسی وی لکـه جویبار چه باران هم پرې وریـږې‌هم نهر ، ولې رود بارونـه پـرې چلیږی . دهمسایه حق‌په روایت‌لازم‌دی . د ملوکانو همسایه هغه دی‌چه نور ملوکان ودیوو ته نـژدی وی‌دهغو سره دې سلوك ملوك لری . که یی بدغواړی هم چه په میشتـه‌ورنژدې وی مدارات دې کا .

آسایش دوگیتـی تفسیر این دوحرفست

بادوستان تـلطف بـا دشمـنان مـدارا

په دا عالم کښې چه خدم‌وحشم‌دی که له چانه تقصیر واقـع شـی دسابق خدمتونو په حق معاف‌کړی‌بویه ، معاف دې شی او که نه په زندان دې مقید شی مرګ کشتن ته‌یې هوس نه بویه ، مګر چه رخنـه ګرد ملك شی .

مصرع

رخنه گر ملك سر افگنده بـه

چه تقصیرېې په ځان تحقیق‌نه‌شی ، دچا په خوله باورنه بویه . ساعی تمام دهر دی چه پخپله معلوم‌شی ، فکرېې ژر بویه .

بیت

علاج واقعه پیش از وقوع بایدکرد دریغ‌سود ندارد‌چورفت‌کارازدست

که غلام نافر جام شی چاوته‌بخښلی بویه . دا ذکر به وړاندې

www.sikaraam.com

هم ووایه شی . دا ځای خو داهومره‌کافی دی . د ملك کار په سیاست‌دی مذکور به یی راشی . والسلام

څلورلسم هنر داسباب دمعیشت

دری څیزه دی : ماکولات ،ملبوسات ، مسکنـات ، خـوراك ، پوښاك او تاك . دا درې توکه هرچالوه چه ځان لری په کار دی . واړه حیوانات داکښې داخل دی . ترآدم،تر وحوش ، تر طیور تر بهایم پخپل قدر دهرچا وظیفه مقرره ده. دوحوش‌یی وېښته د پوښاك په ځای وکړل. د مرغونو پرونه ــ چا خوراك غوښې،دچا دانه مانه ــ او تاك هم دچاغارونه دچا بورې ، دچا ونی ، د چا جالـی‌په دا دری کار کښې چه نفس لری واړه سرګردان اومحتاج دی . دحرص‌دغلبی په سبب دزورورو دکم زوری کار ښه ــ کمزوری خوراك دزورورشی. لکه مزری ، لیوګان چه روانات (۱) ، بهایم ددیو خوراك شول ،دبازونو ، شهندانو خوراك تاروزرکې غیره د مار خوراك شلانډې ، مږك ،چنډخی دا هسی هـر څـوك سره حواله دی . هیڅوك په شپه په ورځ‌له دې غمه خالی نه دی . په دې‌کښې څوك لاپه حرص ګرفتاردی لکه‌کفتار،لنګور، بیزو، مږك ، میږی ، عنکبوت زبون خلقت د عنکبوت دی خو نـه‌یې ګوره چه په څه آرایش یې سازه کا ، مچ ښکار کا ، رایی وړی پکښې‌قدید کا میږی ګوره چه سوړه وکا دانی ورټولې کا ، دانایی ، دروزګارزیرمه ، زیرکی تر دا حده ــ چـه باران وشی دانې نمناکـی شـی ،ورچنی نمروته را وباسی وچوی یی دپشکال د نم دپاره هره دانه نیمایې‌کا چه بله ضایع به شی ــ تردا‌پورې دانور قیاس کړه په داکښې چـــه‌درنده دی تهور لری ، هغه مظهـر صفات جلال‌دی ، چه بل رنګ دی‌مظهر صفات جمال دی . فرشتی هم داخلی په داکښې دی . سړی‌اشرف‌مخلوقات دی ، جامع دی پـه واړو چارو ــ هرچه یو په واړه کښې دی‌هم مظهر صفات جلال دی ، هم مظهر صفات جمال دی . پـه چا بانـدی‌صفـات جـلالی غـالب وی ، پـه چاباندی جمالی . عالـم اوستاد ،مرشد ، پیر هم دې کار لره په کار

---

(۱) ښایی حیوانات وی .

www.sikaraam.com

دی چه دا صفاتونه مبدل کړی .تبدیل اخلاق په اتفاق ممکن دی چه بهایم دسباع خویونـه وی ، هـغهذمیمه بلل شی ، دانور حـمیده ، انسان لره اعتدال په کار دی .

قطعه

آدمی زاده طرفـه معجو نیست وز فرشته سرشته وز حـیوان
گر بدین میل میکند بـد ازین ور بدان میل میکند بـه ازان

غرض زما بل وُ داهومره پـهواسطه ویل وشول . مدعا داده چه دادرې توکه چه چاره ورځنی نشته،شاه گدای لره په کار دی ، واړه په داغم گرفتار دی . اول ماکولاتملوك لره بویه چه طعام دده دوجه حلالې وی ، قصد همت ، نهمت دېهمیشه داوی چه حرام یې په سفره څوك ونه خوری ، ثواب یی نشته ،بزه کاری بلکه بیم کفر دی . پس دطعام دخوړو فاتحه ، حمد ثنا شکربایدهدی. پهحرامطعام باندیدانشته که څوك یی ووایی به یـې گـنی ،مشکل کار دی . بلکه ددې هسـی سړی په سفره چه طعام یې صریححرام وی ، خوړل نه بویه ــ هغـه

لره چه قرض واخلی طعام دې پخویهم ځان لره ، هم مهمان لره ، طعام خویی په فتوی حلال شی . پس لههغه هرچه قرض دار ورکا ، پـه دا کار کښې دې عمل په فتوی کاتر تقوی نه رسیږی . حلال طیب که غواړې وجود یی عنقا دی . ملوك دېپه ځان طعام په حکم د حکیم خوری. هره غذا چه دده د مزاج موافق وی ،حکیم ورته ووایی هـغه طـعام دې خوری ، د خپلې اشتها تر مقدار دېکم خوری . که اشتهایی د سیروی، دی دې دری پاوه خوری . معجوناتاثریات د معـدی دصافـی ، دادې دوست لری . په تیره خو مربایـیهلیله ــ پرورده طعام دېتنهانهخوری

برکت دطعام په دوه توکه کښې دییو چه ډېر طعام شریك وی ، بلچه لوی لوی ښانکونه ، تباخونه پـهسفره کښېښول شی . دطعام سره دې مالگه تر کاری ، مربا ، اچار ،ماسته ، ملغولی لازم وی . ظروف دې مسین یا چینی یا لرگین وی .د سرو د سپینولـو بنی دې هرگزنه

www.sikaraam.com

وی . امام محمد غزالی رحمةاللهعلیه‌تر نمکدانه پورې مبالغه کړی ده ، چه دزرو دې نه‌وی . په‌ځینوروایتونوطشت ، آفتابه روغ دی . دطعام دپخولو اسراف نشته ، چه څوتوانیږی هومره دې ډېر پخوی ، چه دطعام په پخول کښې صرفه نشته .هرچه صرفه کا دون همت به وی . د مردانو په شولان کښې د هر چابرخه شته اول سړی چه عزیز مکرم وی بیا نفر ، چاکر ، وینځه ، مریی ، غریب غربا ، همسایه بیا سپی پیشو ، چرګې ،کوتری، مرغی، مچ، میږی چه ددیو سفره وځنډله شی ، دهرچا برخه‌پکښې وشی . هغه سفره دنامردانو وی چه خو هومره وی لکه سکښتی‌کمیس .

مصراع

چوحق بر تو پاشد تو بر خلق پاش

د طعام ډېر تکلف هم نه‌بویه،خو ډېر بویه چه‌وهرچاوته ورسیږی. یوه لنګری طعام ازروی تکلف په‌شل په لس روپی کیږی . دانه‌بویه په شل لس روپیه د مجلس طعام‌کیږی . مګر د هغی (۱) میلمه وارد شی هم طعام خو دخپل روش ښه‌دی.درخانه هرچه باشد مهمان هر که مهمان باشد ــ بل پوښاك د پوښاكدې هرګز تکلف نه‌وی ، ساده‌پوښاك دې وی چه د ابناء جنس او دده‌تفاوت لږ څه وی چه دی په داتکلف شی الناس علی دین ملو کهم نور به‌هم ګرفتار په داتکلف شی . داکار چه دزنانو دی مردان به پرې ګرفتارشی .

قطعه

روی زیباو جامهٔ دیبا صندل‌وعودورنګ‌وبوی‌هوس
اینهمه زینت زنان با شد مرد را کیروخایه زینت‌بس

دمردانو زینت په دانه‌وی ،زینت یی په ځوانمردی ، په نیکنامی دی . کوښښ دې هغه کا . بلکه داکار دې د ملوکانو د زویو هم نه‌وی.

(۱) دلته یو لغت پاتی دی خونه لوستل کیږی .

www.sikaraam.com

چه هلکان وی بدعادت به شی ، په‌لاس دلی به وی ، مهر داری گوته دسیم نور څه هیڅ نه وی د آس‌زین‌ساز ، د توري دډال زر مرصع دې وی . په وسله ، په آس په درسته ،ترکش ، فرش فروش داتکلف بویه زر زری مطلا جامی ، بخشش ځوزیات قیمت لری ، رنګ لری هومره بهتر ـ داختر په ورځ د جمعی نوې‌مهینه ، جامه بویه ـ خوش بویی څووی هومره اعلی ، طاهر خوبی‌لری‌هم ثواب لری. درست مجلس‌دصحبت دضیافت د ملوك په خوشبویی معطربویه ـ ننه ، ورچنی خوشبویی عامه بویه ، ترساوو تر پاسو سود هرڅوكد ملوك خوشبویی وی .

شمله او دستار د شریعت‌پرېږدی ، د جنګ په ورځ دې نمایان شمله پرېږدی . بلکه جامه دې هم‌نمایان وی یا سره توره هر رنګه چه وی ، چه په هغه سره یی ځپل‌لښکرپیژنی . بلکه دلښکر دواړه سردارانو دې‌جامه نمایانه‌وی . زغره ، جوشن،خول که مطلا په تکلف وی جایزدی.

بل اوتاك یعنی د استوګی‌ځای‌خونه ، کوټه دیوان خانه ، خلوت خانه ، مهمان خانه ، بل مسجدداواړه‌عمارت باله شی . سرای قلعه هم ددې قسمه دی ، خلوتخانه دې دعیال‌دخونی ، ددیوان خانې ترمیان وی ، مهمان خانه علیحده په مفاصله تردیوان خانه وی ، نه ډېر لری نه نژدې ، چه د میلمنو آواز تردیوان‌نه رسیږی . دیوان خانه دې هسی لری وی چه دمحل دعیال ، دلوی‌دهلك آواز ترې نه رسیږی . خلوت خانه به تردا میان وی . هر تکلف،نقش نګار چه وی په خلوتخانه دې وی . باغچه دې هم د خلوتخانې دصحن دې وی . دننه د کورونو ، دعیال دخونو دې هیڅ تکلف نه وی،ساده سیده دې وی . دیوانخانه دې دهغه څخه بهتر وی .

دمهمان خانې ځای دې وسیع،غولی لوی ، حجره ، ډېرې پکښې طبیله دادې هم بی تکلف وی ، چه‌میلمانه پکښې فراغت اوسی ، آس یی ځای شی . جدا جدا په هره‌حجره‌کښې ځای ونیسی ، وخوراك دې په دیوانخانه کښې وی . چه ښه مکرم‌میلمه وی مجلس دې په خلوتخانه کښې وی .

www.sikaraam.com

په لږو سړیو بیا دي و دیوان‌خانی یا مهمان خانی لره ځی فرش فروش دې هم په داشان په تفاوت‌وی ، د خلوتخانې په هغه مقدار ، خلوتخانه چه قریب د محل وی ،دمحل د عالم نشست برخواست هم پخپل وخت کیږی . پــه دا عمارت‌کښې بهتر کار د قلعی د کوټ دی ، یادباغ د مسجد ، دسرای قلعه ځومحکمه وی چــه ځه پر خــرڅیږی هومره ځای لری . باغ هم خیرات‌جاری ، ځو ډیر باغونه وی هومره بهتر دمسجد نقش نګار دې نه‌وی،استحکام دې ترحده وی چه په تردد دقیامت جنبش نه مومی . پل رباطلازم کارونه دې چه نفع د خلق‌الله لری ، ځو لاس رسیږی ساز کړی‌بویه ، دکوهی ، دچاه کار بهتر تر هرڅه . والسلام .

پنځه لسم هنر د زراعت

یعنی دهقانی اګر چــه واړه‌رعیت چه زراعت کا ، ګویا چه واړه د ملوکانو دپاره دی ، اما ثواب په‌داکښې دی چه خپله خاصه مزرعــه دې هم کاندی . مقصود می دادی چه‌ددې هنر نه بیرون ونه وزی . حلال کسب‌دی . دخپل‌زراعت ډیرافضلیت‌لری بلکه نفقه دې دعیال هم دخپله کشت‌و کاره وی ، چه ډیر ثواب‌لری،بل دا چه ددیو دمزروعات نفع‌وچاوته رسیږی تر آدمه ، تر موره ، تر ملغ‌لکه مزدور ، جاریه غیره خو شه‌چین، چه حلال خوری دحلال مال نفع یې‌وچاوته رسیږی، نخښبه دسعادت ده.

حدیث‌ختمی‌پناه محمدرسول‌الله (ص)دی چه حلال خوری ، د حلال مال نفع یی وچاوته رسیږی ، صحبت‌د صلحاوو سره کاندی ، لمونځ پــه جماعت ګذاری دا درې واړه توکــه‌نخښې د سعادت دی ، پس حلال‌مال ددهقانی دوجه ښه میسر کیږی . په‌داکار تقید بایده دی . دهقانی لره ځو کاره بایده دې یو ښه صالحــه‌مځکه هغه ښه وی چه پکښې غوښت ښه کیــږی . پــه هغه مځکــه چــه‌غوښت ښه شی ، هر قسم غله به پکښې ښه کیږی ، مګر بی شولو چه‌دشولو مدار په ملك نه دی په ډیرو اوبو دی .

بل دانا دهقان په کار دی چه‌مځکه‌سره پیژنی، موسم‌دکرلوپیژنی،

www.sikaraam.com

تخم‌پیژنی چه‌داعلم‌ښه‌لری هغه‌سړی‌دې په دا کار نصب شی ، دی دې سردار وی نور دې چاریه کار بزگروی . مریونه غلامان دې ورسره تعین شی ، که داشان سردار خپل مملوکوی لاښه ددهقانه لږه مځکه چه ښه سازه شی بهتر تر ډېره ملکه چه‌ښه سازه نه شی . مدار په شدیاله دی **پس تر سه هلی** (۱) چارچه‌تخم‌کاره شی ، شدیار غارمه سا‌ره‌خوړلی وی ، تخم په موسم پرې وکرل شی،هومره **عبره** (۲) کا . د زراعت‌کسب د مواشی ، دسوداگری کسبونه په‌کیمیاگری شمارلی دی . دیوی دانی اویه دانې بل زیاتی کیږی کومه‌کیمیا گری تر دا به ، مدار د سپاه، درعیت ، د هر کاسب په دا کسب‌دی . ددې کسب لوازمه د هر قسم

موجود بویه ، د مزارعانو حق ومزارعانو ته هسی رسولی بویه چه په دا کار کښې سرگرم وی . باغ پالیزهم ددې کسب سره تعلق لری ، په حرص تمام دې داکار کیږی . حفرنهر ، دونو جاری کول ، دکوهی کندل ، باغ پرې مرتب‌کول داکارونه‌په عمر جاوید شمارلی دی . مرد به هغه وی چه فهم یی په دا کارونووی ، په حیات په ممات په کار دی . مال مواشی هم په دا وتیره هره خواموال بویه ، غوا غیله ، میښی ، اوښی اما داسپو گله د میږو رمی‌غیله‌داخو لازم بویه . گله بان ، چوپان دې پرې مقرر وی بخره حصه دې‌مقرره وی ، علوفه دې وی . چه بخره

په مال کښې مقرر وی په هغه لالچ‌به پرداخت د مال لاښه کا ، یوسړی دواړو به سر داروی دواړو په احوال‌خبر داروی ، هر چرته چه علف‌وی په هغه لوری دې مال ورپسی‌گرزوی.په یوه ځای دې مال نه لری . چه په علف زار په مرغزار پسی گرزی‌هومره بهتری‌لری . سواتر دادرعیت په حال دې خبریږی . چه غوایه یی‌نه وی دخپله ماله دې غوایه ورکوی، چه تخم یې نه وی تخم دې ورکوی‌چه خوك سقیم احوال په رعایا کښې پاته نه شی . که خوك په رعیت‌کښې‌وناته شو ، مال یې تاراج شو ، مدد دې ورسره وکا ، دستگیری پرې‌لازمه ده .

---

(۱) کټ مټ نقل شو ښایې(پس تر خه هلی چاری) وی .
(۲) ددې کلمی معنی ځرگنده‌نه شوه .

www.sikaraam.com

که دده قابو ورته جوړ نه‌وی‌دهغه دپاره دې په واړه رعیت ، قبیله ، اولس چنده وشی . په لړلړچه په چاواچوی چنده وکا ، هغه پرې خبر پروا دارهم نه وی ، دهغه‌تاراج شوی کار به تمام وشی ، فرزندان زهو زاد به یې آسوده شی.په حلاله دنیا چه دستگیری د درمانده گانو کیږی ، په ښه ځای خرڅیږی‌هغه مزرعه د آخرت ده . الدنیامزرعة الاخرة .

په دا هسې دنیا پسی مړبویه،په هر شان چه وصول کیږی قصدیی ثواب دی چه وچا و ته فیض ، فایده‌رسیږی ، دین‌دنیا هم په‌دادنیا کښې دی . چه حلاله دنیا نه لری گویا چه‌عقبی نه لری الفقر سوادالوجه فی‌الدارین. ددواړوجهانو نومختورگی‌په نیستی کښې دی .

هغه چه رسالت پناه فرمایلی‌دی چه الفقر فخری ، هغه مراد بل دی یعنی تعلق دی په دنیا نه وی ،دافقر اختیاری دی . که ډیر مال‌لری چه اختیار یی دا هیسی وی هغه‌فقیر دی . فخر په دا فقر کښې دی. دامیرالمؤ منین عثمان ابن عفان دعبدالرحمن چه اکابر دصحابه‌وو، ډیر مالونه خزانی دفینی وې ولی ددیوتعلق خاطر پری نه‌ؤ ، تلاش یی دوصول کیدو کاوه ، نفع یی مرادمقصود وه چه وچاوته رسیږی . داصحاب صفه هیڅ مال نه‌ؤ نه‌دمال‌په وصول متوجه وو ، زاهد ترین دخلق وو اما د عثمان تر مرتبه‌ددوی‌مرتبه نه رسیږی .
په هرڅه کښې نیت بایده دی.انما الاعمال بالنیات .

مصرع

درویش صفت باش کلاه تتری دار
په زکاة حلال مال واړه مزرعه‌دآخرت دی .

شپاړلسم هنر د سودا گری د تجارت

داکسب سنت د پیغمبرانو ددین د بزرگانو دی . ډیر ښه هنردی. دوه سودا ښې نه‌دی نوری واړه‌ښې.یواحتکار بل‌دسړیوخرڅول. دشراب چه خمر بلل شی هغه هم عذاب الیم‌لری . حدیث صحیح دی انه قال

www.sikaraam.com

سبعة نفريحول وجو ههم عن القبلة فی القبر فاذهبوا وانبشوا قبور هـم فان لم تجد و هم هکذا ماقلت لکـم فهو باطل قیل منهم یارسول الله فقال شارب الخمر و بایع البشرو شاهـدا الزور و اکل الربوا والنایحه والمحتکر وتارك الجماعة . اوه طایفی یـا اوه سړی دی چه مخ به یی لـه قبـلې وګرزاوه شی ، په ګور کښې لاړشو ، ددیو ګورونه وګورو ـ یو خمر خوار اوخمرفروش ، بل فروشنده دسړیو ، بل دروغ ګواهی دهنده ، بل سوایی خور ، بله ښځه نوحه ګره ، بـل جمع کننده دغلی ـ سودا روغه ده نفع یې ډېره ده اما په نیت دګرانی چه احتکار وی نعوذ بالله منها ـ هر

چه په اورنه سوځی په اوبه نه نمدیږی ساهه نه لری ، په حکمت کښې د هغی متاع تجارت ښه دی لکه اوسپنه ، زر ، سیس مس امثال این . په داکار هم وقوف دار سړی دیانت دار تعین کړی بویه . د ملوك په سر کار خو زیات ، چه ددوی پکار کیږی ، هغه تجارت ښه دی . لکه آس ، فرش فروش لوازمات ، مصالـح د بـاورچیخا نی . همواره دې دا خـریـد فروخت کیږی . ملوکانو لره ښـه متاع ښه خیزونه لادروایش (۱) په تجارت کښې په وجه احسن سره پکار کیږی چه پکاروی په سرکار کښې به یی په کار شی ، باقیمانده بـه خرڅ شی . په داطریق دې همیشه داکار کیږی . خپل اعتباری خانه زادچه وقوف هوس ددې کار لری چه په داکار مقرر شی لابهتر بویه ، چـه ملوك دداکسب په طریق د مصلحت او په نیت د ثواب د فیض رسانـی ، چه دده دماله فیض په یوه رنـګ

وچاوته رسیږی ، یاښه متاع اقمشه ورلره راځی ، همت دې داوی ـ والا نه سوداګر پیشه ، تجار طبیعت دې نه وی ، چه سوداګر تنګ دل وی ، زیست روز ګار یی پـه حساب پـه کتاب مصروف شی ، بـخل امساك ورځنی پیدا شی ـ دافکر نه بویـه بلکه بند دې په دا حساب کتاب نه وی . که نفع یې ډېره وی که لږه پروا دار دې پری نه وی . ددې کار سړی دی علیحده وی ، چه داحساب کتاب کا ، اما په و قوف دمتـاع دقماش دی خبردار او هوښیار وی په مضاربت هم سودا روغه ده .

---

(۱) معنی یې خرګنده نه شوه.

www.sikaraam.com

په هر شان چه وی تجارت خوبویه ، که پکښې زیان وی هم البته دا کسب بی نفع بی فایدې بی ثوابه‌نه دی . چه مال لری ددنیا زیست روزګار کثرت غواړی ، سوداګری‌به‌نه‌کا ، ناپوهی به یی وی .

درې توکه په درې توکه قایم‌دی بلکه افزونی دکار دی ــ ملک په سیاست ، علم په بحث ، مال په‌تجارت . والسلام .

اولسم هنر د تحقیق نسب

دا هنر هم د قابلیت د استعدادسره شماره دی . هر چه نقص دفطرت لری په داکار کښې درمانده‌دی، عالی فطرت سړی هغه دی چه‌په هرڅه یی غرض وی د هره حاله‌خبر داروی .

مصرع

خوش باخبر از خودو زهردوجهان

امیرالمومنین ابوبکر صدیق په‌داکار کښې بی همتاؤ . دعربانو نسب په ده تحقیقیده . مروربه هم تر عدنان پوری شماره د خپل نسب بطنا فی البطن‌کوله ، په هورته به یی ژبه ونیوله ـ د پښتانه د نسب ډېر قوله ارویدلی‌لیدلی شوی دی . په تحقیق می ددې کار مبالغه ډېره وکړه تاریخونه ښه‌دنسب رسالې ، نسب نامی می په‌نظر کښیوتې . په یوه کتاب کښې‌پښتانه‌دیافث بن نوح په اولاد شمارلی‌وو ، په بل کښې قبطی چه د فرعون قوم‌دی ، کښلی وو . په بل کښې دمهتر یعقوب دیهوداپه ذریات منسوب کړی‌ؤچا د کر دانو سره حساب کړی وو. اما تحقیق چه بلا اختلاف وشو ، واړه‌پښتون د ابراهیم پیغمبر دورور د اولاد دی .

په دی‌کښې شبه نشته ، ترمانه‌به چا په تحقیق ددې کار سعی‌زیاته چاکړې نه وی .

له دې بابه به څه خوشوګنجایش لری په دا مختصر کښې ووایم ــ پښتون ډېر دی ، تومنونه‌اولسونه دواړو ګنجایش نشته که حق تعالی نجات راکړ ، وداع ورکړه‌شی ، درنتبور ورغلم په کور ،

www.sikaraam.com

علیحده تاریخ به انشاشی چه یی‌تماشاشی . اوس هومره چه داخبره واضح شی ابتدا به یې نه خپله‌نمسیه کړم چه افضل خان دی ـ افضل خان د اشرف خان ـ اشرف‌خان د خوشحال ، خوشحال دشهباز خان ، شهباز خان د یحیی خان ـیحیی خان د ملك اکوړی ملك اکوړی دچنجو ـ چنجو د تومن ـ تومن‌دحسن ـ حسن د شیخ علی ـ شیخ علی د هوتی ـ هوتی د بټی ـ بټی‌د اټو اټو د تری ـ تری د تور مان ـ تورمان د لقمان ـ لقمان د برهان ـبرهان دری زوی : لقمان چه خټك یادیږی ، سلیمان چه افریدی دی ،اتمان چه اتمان خیل دی ، ځدراڼ برهان سره وروڼه دی . افریدی ،اتمان خیل خټك دا سره بر هان

خیل دی . برهان وته بهرام براهیم‌هم وایی اما په اصل کښې برهان‌دی برهان ځدراڼ دواړه سره په کودی‌ورځی ، په کرړانی ډېر دی ـ دلازاك ورك زی سره دیوه پلاره دی په‌عبدالرحمن شیرزاد خضر خیل تمام خوګیانی ، دابل پلار شی . شیتك‌حلیم تمام کیوی دبله پلاره شی ، سوړانی ، دوړ سره نژدی دی .توری ځاځی داسره نژدی دی .

وزیر وردګ خیل ، هونی‌منګلی ، دنی دواړه سره کرړانی‌شی، دکودی شپږ زویه‌ؤ داواړه د هغوی‌اولاد دی کرړانی د نی دی لوی کړی، ور مړدی .

ګوندی په پښتانه کښې‌دسړ بنی‌دی . واړه پښتون‌دشرکبون دخرښبون اولاد دې . په معتبرتاریخ‌کښې می لیدل چه حضرت دا نیال پیغمبر لاشیر خوړؤ چه په سبب‌دحادثی په صحرا کښې د مورد کنار جدا شو ، حق تعالی یوه مزری په‌ده‌باندې مهربانه کړه ، خپل غار لره ور وړ ، پی‌ ورکول ، په خپل‌پستان‌یی د هغه پیغمبر عالی ګهر پرورش کاوه ، تر هغه وخته چه د شیر په‌شیر لوی شو . یو ملوك په ښکار

وتلی ؤ ، د مزری دغار په خوله‌کښې‌دی ولیده شو ، حق حیران ورته‌پاته شو ، وایی خست خپل کور مکان‌وته یی راوړ په تربیت یې مشغول شو پس له مدت موعود په نبوت‌سرفراز شو په سلطنت په بادشاهی ممتاز شو ، پخپل مهر کښې دمزری‌صورت نقش کړ ، چه بخت نصر

www.sikaraam.com

ملعون دربع مسکون ملك تسخیر کړ، بیت‌المقدس یې مسخر کړ ، حضرت دانیال د هغه بدبخت شقی په لاس گرفتار شو ، په قید یې کړ د قوم سره یې له هغه ملك اخراج کړ ، په‌کرمان په سیستان یې واچاوه ، یوه پاره عالم دده په عربستان په نواحی‌د مکه پاته شو ، خالد بن ولید له هغه فریق دی . القصه چه محمدعربی‌مبعوث شو تر هغه پوری دا ملك‌ددیو مستقر ؤ . د آتش پرستانو آزارایذا په ځان تېروه .

په عهد د بنی امیه چه د اسلام‌لښکر په خراسان راغی ، دا قوم په وسیله دبنی خالد واړه داسلام‌دلښکرسردار لره ورغلل ، دین د اسلام قبول کړ – داسلام د لښکر پیش روشول . تر دیار سند یې دا ملك فتح کړ – ددیو نسب منسوب په دانیال‌پیغمبر دی اسلام یې د بنـی امـیه دخلافت په‌عهد وشو . حضرت‌دانیال‌د ملك طالوت دنسل دی مك طالوت دابراهیم‌پیغمبر دورور دذریات دی .په پښتانه کښې شجاعـت دلاوری

دهغی مزری دپیو تاثیر دی . خطاب‌د ملك د ملك طالوت په نسبت دی. عربان چه په خراسان راغلل ددېـونسب ورته معلومؤ . چـه مسلمان شول ورته یی ووی چه تاسو د ملك‌طالوت اولاد یاستی ، په اسلام کښې ستاسی خطاب هم ملك دی . دپټهان‌خطاب آل سبکتگین چـه د غـزنـی بادشاهان وو هـغو ورکـړی دی .د سو منات پـه غزا چـه گجرات‌لره سلـطان محمود راغلـی – پښتون‌ډېر ښود وکړ . سلطان ورته ووې چه داد ماد لښکر پټهان دی .

پټهان یولرگی دی چه جهاز په‌هغه مرتب کیږی . د افغان **خـطاب** د مهتر سلیمان په وخت ارخیادملك‌طالوت زوی‌موندلی ؤ . اف په‌عبرانی ژبه‌گیروته وایی ، غان دیوه دیونام‌ؤیعنی دیوگیر – غان دیوار خیانیولی‌ؤ ازبك هسی وایی چه موږ دبرخیا .اولاد یوپښتون دار خیا . والله اعلم بالصواب .

اته لسم هنر د علم موسیقی

یعنی سرودسار نغمه. داعلم عمیق‌علم‌دی لکه د شعر هسی بحور عروض

www.sikaraam.com

لری ، شپږ یې بحره دی ، د هر بحرشپږ شپږ نغمی‌دی. اختراع‌دافلاطون دی ، نظم هم اختراع د افلاطون دی‌په مقابل یې یو دبله اختراع کړی دی . اما هر چند نوی علم دی بیاترجیح پرې د نظم دی . امیر خسرو دهلوی په دواړه فن کښې استاد تیرشوی دی . له دې بابه څو بیته قطعه لری ماحصل او ښه بیت یې داؤ چه‌ترجیح یې د نظم ورکړی دی .

بیت

نظم را همچون عروس دانو نغمه‌زیورش

نیســت‌عیبی گرعروس خوب بی زیور بود

نظم او نغمه سره لازم ملزوم‌دی . سرود د خولی لحن واوازوته وایی ، چه په خوله له حنجری آوازوخوت شی یا سرنا ، نایی ، شپیلۍ موسیقار دا سرود دی . لکه رباب،سرینده ، چار تاره چه په لاس په گوتو وهل شی تر ډوله ، تردف ،پوری داواړه آلت د سرود دی ، نغمه پیره ورته وایه شی ــ چه دا کار کاهغه مغنی بانه شی ــ چه په داکار کښې طرب مونده شی نوازنده یــې‌مطرب وایه شی . خیلی سقیم‌فطرت به وی چه دا حظ پکښې نه وی ــ په‌دا آواز اوښان مست شی ، د صحرا هوسۍ پرې بیهوش شی . هغه به‌خرنگه سړی وی چه په سرود به‌یې حالت حاصل نه شی . هغه چه پرې‌انکار کا هومره فکر خودی وکا چه د داود پیغمبر صوت معجزه ؤ که نه‌مرغونه به دده په آواز له آسمانــه نه راپریوتل‌که‌نه‌ــ که‌سرود بدوی،معجزه به‌دداؤدپیغمبر نه‌وه. شك‌نشته

چه په زړه کښې څه حال چه دچاوی‌هم هغه را ښوروی لکه پنډ چه په کانی وهی اورترې ولــووی ــ پس‌ملوکان چه د توری ، دور کړو ، دبخښلو دعدل د داد فطرت لری ، دیولره خو بویه چه تمام علم دې‌زده کا ، لکه شعر چه فهمیدن یې لازم‌دی هسی دا هنر دی ــ پخپله دې نه کا مگر دډیر علامی په سبب‌وچاته‌دافن ښیل و نغمه نوازوته فرمایل، یا په خپل حرم کښې دننه ازروی‌طرب چری صادر شول او که نه خو

www.sikaraam.com

علم او اورېدل کافي ـ د عالمانــودصوفيانو ترمیان ددې علم مباحثــه مجادله ډېره ده .

دا علم چه مسخره او رسواکړهم صوفیانو رسواکړ ـ صوفیان هم هغه چه مدعی وی ، حال پکښې نه‌وی، بیهوده واړه ناري او ترپی وهــی ، وجد وحال سماع یې نوم کا . دهغوپه تعجب عالمانو فقیهانو د حرمت روایتونه چه حرام دی ساز ایستل،چه په دین کښې رخنه کــهـیـږی . صوفیان دا باحت روایتونــه پــرې‌راوړی چه مباح دی ، دواړه لوریــه ښکر په ښکر دی .

بیت

هیچ کس سر دهــانت بحقیقت‌نشناخت
هر کس‌اینجا بهوای سخــنــی مــی گوید

داصوفیان چه دا باحت روایتونه وکاږی ، وجد و حال سماع پرې کاندی دا مدعی دی :

مثنوی

رقص آن نبود کــه هر زمان بــرخیزی
پی دردچــو گرد از میــان بــر خیــزی
رقص آن باشد کــز دو جــهان‌برخیزی
دل‌پاره‌کــنی و ز سر جان بــر خیــزی

عالمان بر حق دی ، په داهسی‌صوفیا نو حرام دی .

غــزل

وای برین مــدعیان سماع — وجدکنند ازسرنفس اختراع
چشم کشاده بسوی آسمان — بسته دل خودبضیاعو متاع
وقت‌تجمل‌همه همچون جنید — وقت تحمل‌همه‌همچون‌سباع
درد دل‌خویش بگویم تــرا — از غم این قوم بکن استماع
هرهمه‌کردند به‌باطل رجوع — هرهمه کردند زتقوی وداع

www.sikaraam.com

هرکه دروپیروی‌شرع‌نیست　　وسوسهٔ دیو بود پی نزاع
نیست‌درین‌قوم‌کسی‌اهل‌وجد　　نیست درین‌دایره‌مردسماع

غـزل

هرزمان صدفتنه پیدا میکنی هی‌هی مکن
خـلق راهر سوی رسوا میکنی هی‌هی‌مکن
رقص‌درویشان‌زوجدو حال‌باشدآن‌چو نیست
رقص‌عشق قرص و حلوا میکنی هی هی‌مکن
کار درویشان نازك ذکر اندرخلوةاســـت
آنچو نیست این شوروغوغامیکنی‌هی‌هی‌مکن
خرقه پوشیدن ز توو شور مـی‌آید مرا
طمع‌تشریف که‌هاها میکنی هی هی مکن

من کان نفسه میتا و روحــه‌ضمیاً فسماعــه مباح . یعنی چه نفس یې مړوی ، روح یې ژوندی ، سماع‌په هغو مباح ده .

ابیات

ســرود هــورتــه دی روا　　چه نه غاووی نــه غــو غا
سامعان یــې صاحبدل وی　　نــه یــې نفس نه یی هوا

داخبرې د حرمت ، د اباحت‌دعالمانو د صوفیانو دی . دملوکانو خو اعتقاد بویه .

په دا کار کښې هرچه دعالمانواتفاق دی اعتقاد دی ، په هغه درست وی ، سرود په خلوت کښې کا ، چه‌قاضی ، مفتی ، محتسب هورته‌حاضر نه وی چه ادب د شرع ترك نه شی.

په ازدحام په انبوهه کښې دې‌هرګز نه وی مګر دواده ، د جنګ قاضی مفتی لره بویه هم که ډیر داناوی په کار کښې مبالغه نه کا . چه په نص قاطع د سرود حرمت ثابت‌شوی نه دی . مجادله ځکه ترمیان کیږی . ډیر درویشان ، کاملان ،واصلان په دا کار کښې مستغرقؤ. لادملوکانو داکار مصلحت دا دی چه‌وی دې ــ اما محتسب لره بویه چه دا احتساب له لاسه نه اچــوی ــملوکان دې مستعد ورسره په اعانت

www.sikaraam.com

ولاړوی ، خصوصاً په مجلس دشراب چه دا کار علانیه کیږی هر مسلمان لره منع کول واجب دی ، چه مددګاردمحتسب وی .

تولاتبرا افضل عمل دی ،هرچه امر معروف ترك کا غضب په هغه ګروه نازل شی . حدیث واردشوی دی الاعمال افضل و احبا الی الله تعالی قال الایمان بالله ثم ماذاقال صلةالرحم قال ثم ماذا قال الامر بالمعروف والنهی عن المنکر قال فای الاعمال ابغض الله قال الاشراك بالله قال ثم ماذا قطعة الرحم قال ثم ما ذاترك الامر بالمعروف والنهی عن المنکر.

نونسم هنر د نرد د شطرنج دی

شطرنج اختراع د بوزر جمهرحکیم دقباد دنوشیروان د پلار وزیر دی . دشافعی په مذهب مباح دی .دموږ د امام په مذهب چه امام اعظم دی حرام یې فرمایلی .

په شرط هرګزنه بویه ، میره عورت یې که سره کا روغ یې شماری والا نه شرط یې مطلق حرام دی .قمار په نص قاطع حرام دی . په زده کول کښې فهم زیاتیږی . په کول کښې یې څو توکه مجرب دی ، یوکه سړی هرڅو غمناك وی چه د حریف سره په شطرنج کښې د منصو بوپه فکر کښې یې هسی مستغرق ولاړشی چه خبر هم نه وی چه زه چرته ناست یم ، لکه اوده یا مراقبه هسی حال لری چه بازی د حریف نه ګټله شی ، مهره وهله شی ، ذوق بشاشت یې حاصلیږی . بل داچه اختلاط سره بنه د مجلس کیږی ، که په زړه کښې سره بد شی ، وبله غلمیان وی چه نرد شطرنج ترمیان کا ، کلفت یې سره وغوړیږی ، سره مین یاران شی بل دا چه د جنګ دقیقی منصوبی په شطرنج کښې زده کیږی .

غرض چه داهنر د اختلاط دی ،ملوك لره ډیر په کار دی ، دازده کړی بویه ، چه په حرام کښې هم تفاوت شته اګرچه شطرنج حرام دی، چه د امام شافعی په مذهب کښې رواشو ، وشو ، چه په څلور واړه مذهبه حرام وی هغه حرام غلیظ تروی ، بیا هم تفاوت شته . دیتیم مال په څلور واړه مذهبه حرام دی امـا ځینی یتیمان دولتمندوی ، ځینی آه په ځګر نه لری چه هغه آه په څګرنه لری ، د هغه مال سخت تر ترهغه

www.sikaraam.com

بله دی چه دولت لری ځکه تفاوت دزنا وشو ، محسنه چه میړه لری که زناو کا ، حکم درجم سنگساری دی دغیری محسنی چه میړه نه لری درې پرې حکم دی . چه شبه دنکاح پریوزی یا داجرت لکه فاحشې ددری حد تعذ یرهم ورځنی واخست شی . لکه خمر چه په نص قاطع حرام دی غلیظتر ترنورومسکرو دی، اگرچه واړه مسکرات په اتفاق حرام دی اماچه پرې نص گویا دی دهغوحرمت لاصریح دی . بیا په واړو مسکرو کښې تفاوت پوست په واړوکښې پایان تردی بلکه یووخت مباح هم شی ، دانورنه مباح کیږی . په معاملات کښې ډیری مسئلی دی چه زبون احاد روایتونه پکښې راځی ، داامامانو اختلاف ډېر شته داواړه په اجتهاد مومی . د مجتهدانو دااختلاف رحمت وی .

احاد په نص قاطع کښې چه قرآن باندې ناطق وی ، تواترحدیث پرراغلی وی ، به هغه کښې هیڅ اجتهاد نشته مگر چه په کسره ، په فتح ، په ضمه یې لولی تفاوت پکښې کښیباسی یا عطف پرې راوړی لکه دپښوولل ، مسح ـ چه روافض دپښو مسح په هغه دست آویز کا ، په قرآن کښې دقیامت ذکر واردشوی دی . چه قیامت آمدنی دی ، پس له مرگه ژوندون حق دی . داځای فکر زغلول د امام د مجتهد نشته .

دا ځای خو قبلول دی . هرچه مخبرصادق ووی امناوصدقنامنل بویه او که نه ، کفر دی . هسی واړه قرآن منل دی چه کلام دخدای برحق دی ، هرچه په قرآن کښې دی هغه شرع ده ، عقل هم دغه دی چه دشرع د ځښتن رو زی شوی دی . دا نورواړه زیرکی ، هوښیاری دی چه دفطرت په سبب د چاځخه شته . دازیرکی دزندگانی دپاره دی . کافران

مومنان بلکه وحوش ، طیور جمع جانور په داکښې شریك دی ځینی هلك مرغی هسی جالې په کرشنوسره اودلې سازی کا ، چه سړی پوری حیران شی . مزری لیوگان هسی خو ووهی چه سړی ورنه رسیږی .

پښو مرك وته هسی خو جوړ کا چه فکر نه ورسیږی ـ د گبینه مچی هسی سند لری چه میر ، سردار ، دروان ، وکیل ، وزیر لری داواړه زیرکی د عقل خو شرع دی.

www.sikaraam.com

شلم هنر د نقاشی د تصویر دی

دا هم عجیب غریب دی . دی‌او قلم دیوه بساط یاران دی . یا خوش نویس دی یا ښه نقاشان دی.مانی او بهزاد په دافن کښې‌اوستاد تیر شوی دی ، تر اوسه یادیږی .

مانی هسی مهارت ددې هنرحاصل کړیؤ ، چه بی جدوله کښی به یې جدول را ښکول .

همدا هنر چه تر کمال یې‌رسولی ؤ ، د عوایی . دپیغمبری وکړه . معجزه‌یې دا د جدول راښکول‌تصورکړل، ډیرخلق‌پرې وګروهیده، دهغی زمانی بادشاه دستګیر کړ ، په‌قتل یې ورساوه .

بهزاد به چه صورت تصویرکړتفاوت به یې په څهره کښې نه ؤ ، بعینه به هغه شخص ګانه شو .

دا شبیه منع دی اما نقش‌د ګل ، دګل دبوټی وغیره روغ دی که په کتاب باندی نقاشی تذهیب‌کیږی روغ دی . شبیه هم دطبیعت د شګفتګی دپاره پکښې کیږی .بهزاد حکیم اوفاضل‌ؤ، شبیه به یې په کتاب کښې وکیښ یو شبیه‌به دده دلاسه ملوکانو په آرزو نه مونده .

په تاریخ کښې می لیدلی چه‌په دانیال پیغمبر باندې تر آدمه چه ابوالبشر دی تر خیرالبشره د اکثرپیغمبرانو صورتونه په حریر باندی تصویر کړی جبرئیل درب جلیل نه‌راوړی وو . د مونږ د پیغمبر شبیه په حریر سیاه باندی تصویر ؤ ، په‌هغه وخت چه سرور عالم مبعوث‌شو داصورتونه واړه قیصر روم څخه په‌صندوق کښې وو ، د سرور عالم ایلچی چه قیصر لره ورغلی‌ؤ هغه‌صو رتونه یې ور ښکاره کړل درسالت‌پناه شبیه هغه اصحاب چه‌ایلچی شوی ورغلی‌ؤ ، ویی‌پیژانده. قیصر خفیه پیغمبر و مانه اما ظاهری‌دقوم د ډاره اسلام آشکارانه کړ ، د حضرت ایلچی یې په ښه طریق‌رخصت کړ دا هم اوریدلی چه دبی.بی عایشه رضی‌الله عنها شبیه هم‌جبرئیل راوړی‌ؤ ـ تمثال چه په‌کانی، په لرګی په سیم وزر باندې وی ،دهغه رنګ دکتونه دی په جامه په

www.sikaraam.com

فرش په فروش باندی هم بد ـ اماچه په موئی قلم په کاغذ بـانـدې سازیږی، اوستادان ددېفن کارستان‌کا لکه دښی جنی په کاته فرحت نزهت مونده شی ، هسی په ښـه‌صورت په ښه شبیه پوری حیران لکه د شکرو په یادولو خوله او به‌اوبه شی ، هسی د ښه شبیه په‌لیدل زړه تاوتاو شی . هنر دی که میسرشی ښه کار دی . زده کول یې لکه د خط مشق هسی لری . مشق یـېپه موئی قلم کیږی . په دا قلم چه د خط دی هم نقاشی کیږی اما لازمه‌یی موئی قلم دی . میرزا خلیل د امیر تیمورگورگان لمسی‌هسی مصوروٌچه‌لکه نورو به په موئی قلم کار کاوه ده به د خط په قلم هغه کار کاوه . والسلام

باب دویم ، د خصلتونو مشحونپه شل خصلت چه لازم دسیاست

ظاهر دی چه ولایت ، سیاست‌ظاهر موقوف په دا خصایل دی . که دا په کښې نه وی کار یې انتظام‌نه نیسی ، خطرو اختلال ترې تولد شی . نقصان د یو خصلت په ترك‌هم واقع کیږی .

دسیاست ظاهری مراتب دی‌په دوه تنه کښې ، هم یو سر داروی چه امیر باله شی په کاله کښې ، د کالـه څښتن امیر دی . کلکم‌راع وکلکم‌مسئول عن‌رعیته. په کلی‌کښې‌هم امیر وی ، په اولس کښې هم ، په‌اقلیم‌کښې‌هم‌ـ په داحساب‌امیران‌ډیر دی اما امیر هغه دی چه دولس زره ځوانان دده په حکم کښې وی ،حکم پرې نافذوی ، خوف ورجاورځنی کاندی ، موافق په شرع وی .

اطیعوالله و اطیعوالـرسول واولی‌الامر منکم ، یعنی اطاعت کانئ دخدای د رسول ، د خپل امیر چـه‌ستاسی وی ، ځینی مفسرانو په ځای دامیرانو عالمان شمارلی ، چه پیروی‌کانئ د عالمانو .

اوس خو قرار په دا موندلی‌شوی‌دی چه‌بادشاه دزمانی اولوالامر باله شی ، لکه سلطـان السلاطیـن‌شهنشاه پخپل ملك ـ چه ترسلطان السلاطین کوزوی ، هغه سلطا نان‌بلل شی ، چه دسلطان السلاطین په حکم په امر کار کا ، چرته حاکم‌شی،هغه نایب نواب باله شی . داواړه امیران دی . شاهنشاه په مثال لکه‌لوی دریاب ، دا لکه د دریاب ولـې.

www.sikaraam.com

لکه د دریاب داوبو مزه هسی دولودجویونو ، دشاهنشاه د حکم وتلیوی.
دخپل ملك ملكسلطانوی، هغه لکه جدارودونه، پخپل مقدار ځوك لوی
ځوك هلك ـ د دریاب د اوبو ، دولو،درودونو دواړه اوبونه فیض مونـده
شی ، مگر هغه اوبه چه خساوی ،یابنوره تروی گنده وی ، له هغواوبو
فیض مونده نه شی .

هرچه ملوکانآراسته پههنرونوپه ښه خصلتونو وی هغه لکه ښی
اوبه که بر عکس وی هغه هسیاوبهناپاکې وی ـ چه د شرع په حکم
پاکې وی ، نه یی رنگ بدل وی ،نه یې خوند نه یی بوی ـ که په دا
کښې یی خلل واقع شی که درستدریاب وی له کاره ووت اول امیر لره
بویه چه ځان په شرع آراسته کا ،بیا دولایتظاهری ، دسیاستهنرونه
خویونه ، خصلتونه زده کا چه پاكدریاب شی قابل د فیض. هنرونهخو
مرقوم شول اوس به خصلتونه کښم.

اول خصلت د مشورت دی

یعنی مصلحت د ملوکانو پـهدوه رنگه دی یو قایم بالذات ، بل
قایم بالغیر ، قایم بالذات هغه چـهپخپل ځان قابل لایـق وی ، واړه
هنرونه خصلتونه پکښې وی ، هغهلره هم مشورت لازم دی ، چه بـې
د خیر خواهانو د مشورت دې کار نهکوی . محمد رسوالله چه عقل کلؤ
هم د اصحاب سره به یې مشورتکاوه . فرمایل یې چه د ما څـلور
وزیران دی دوه په مځکه دوه پـهآسمان ، چه د مځکی پـه مـخ دی
ابوبکر (رض) عمر (رض) چه په آسمان‌دیجبرئیل، میکائیلهرگاهچه
وحیپرېراتله، حالییداوچه مشورتبه یې کاوه ـ د یو نورو لره خو په
طریق اولی مشورت بویه خپل واهیفکر دې ځان څخه لری ، هرچه نیك
خواه وی پوښتی دې ـ شاید چه ددهتررایه فکر ، بهتر رأی دبل وی .

قطعه

گهبود کز حـکیم روشن رای بر نیاید درست تـد بـیری
گاه باشد که کودکـی نا دان به غلط بر هدف زنـد تـیری

www.sikaraam.com

بل قایم بالغیر، هغه هغه سړیدیچه هلك وی ، لا دقابلیت علم یې کړی نه وی یا ابله وی یا عور تینه‌وی‌چه ناقص عقله وی ، دسیاست په کار نصب شي . په یوه سبب که‌دا هسی سړی وزیر صاحب تدبیر لوی هم به یې کار پیش ځی ، ځکه‌ملوکانو لره وزیـران لازم شـول ، خلل به یې د ملك نه وی او که داهم‌نه وی فساد د ملك ، انتقال د دولت معین ولید شو . هر آئینه دملوکانووزیران دانایان بویه چه دوزارت‌کار د داناوی ــ غرض چه د مشورت‌فایده‌ډیره ده .

که په مصلحت جوړ شوی کارویران شی هم‌ملامت غرامت په چاوایه نه شی .

دویم خصلت دعــــزم

یعنی قصد دچار ملوك لره بویه چه تر خوله یې وایستل چه‌داکــار به کړم یاهرچه دده ترخوله وواته ، نور تر و بو یه چه هغه چاردې محکم په لاس ونیسی، که دورانی وی، که دودانی وی که پکښی مری، که ژوی هغه کار دې کا ، خپله خبره دې نه‌بدلوی. دملوکانو لویی خو په خبره ده چه خبره سپکه هلکه شوه، هســی دی‌سپك‌هلك‌شو. کلام‌الملوك‌ملوك‌الکلام. دملوکانو خبرې هم ملوکې دی . په داسبب مصلحت مشورت په هر کــار کښی بویه چه مبادا چه هسی خبرې ترخوله وباسی ، چه‌دښیلونه وی‌یایې پکښی دملك دسرزیان وی، بیابه مشکل شی خوداوله دې پوخ فکرو کا بیادې تر خوله وباسی . دملوکانو په سرکښی ددې باب مبالغه ډیرده، پکښی ډیرشان مذکورات، تمثیلات راوړی ــ یوه ملوك خاورې خوړلی، طبیبانویی علاج کاوه له خاورو منع نه شو، یو حکیم لاف وکړ چه زه به‌یی علاج‌وکړم **وریی وباله، ورته یی ووې چه‌خاورې مه خوره !**

ملوك ویل چه زړه می ورځنی‌نه دریږی ــ حکیم ورته ووې چه تر خوله وباسه نه به یی خورم . ده وویل چه نه به‌یی خورم ــ حکیم ورته وویل چه‌ته ملوك‌یی دملوکانو دعزم دې اورېدلی دی، چه عزیمت‌وکا، ترخوله **وباسی نور هغه چاره ورپسی ټینګه کا ــ ویې ویل هو ــ حکیم‌ورته ویل چه‌سکه اوس تاتر خوله وویستل چه خاوری به‌نه خورم، که داخبره بــله** کړې سکه عزم دې برباد شو . هغه ملوك نورې خاورې ونه خوړې. داخبره نقل دمامون‌خلیفه نه نقل‌کیږی یوبل‌ملوك‌دهندؤوچاته‌یی عطاورکوله،وې

www.sikaraam.com

شش هزار بدهید ـ په وخت ددستخط شصت هـزار، دستخط پهسهوم دده پـرې وشو ـ عـرض وشو چـه دسیاهی په فـرد شش هـزاردی دستخط پرې دشصت هزار وشو ،هرچه حکم وی ـ فرمایل بخت دهغه اوس به زه خود خبرې نهنه غړیږم، شصت هزارورکانیء !

دملو کانو حال دادی سلطان محمود په یوه ملك باندېمهمکاوه، ترخوله یی ووت چه زه به دخوارزم مهمکوم حسن میمندي نورو خیر خواهانوورته عرض وکا چه دامهم سلطان ولیهسیبی تحاشی تر خوله ویوست ، ویی فرمایل چه زه هماوس پښیمان یم اما چه ترخوله میووتکه می سر ځیهم بهیيپرې نږدم ـ هغه مهم یيپه دشواری ترسره کړ . دکشمیرملوکۇ،په تماشی یی ترخوله وواته چه په زهروسرې پس ومری زه بهیيهم وخورم چه فکر یی وکړویل یی چه ماخو پهتماشو مسخر وویل اماچه ترخـوله می ووانه اوسبه یی خورم، زهریی راوغوښتل، واړه خلیخانه مریانییپه ژړا شول، ده خپله خبره نوره نکړهزهريې وخوړل،پرېومړ کهچاورتهوې چه باری لږ وخوره ، وې داهمهحیلهده مردان حیلی نهکا ـ غرضچهدعزم کار دملوکانو هسی گران دی، هرعزیمتچه وشیفهمیده بویه . والسلام.

دریم خصلت د خاموشی دی .

دملوکانو وخولووته خلق په کاته وې چه څه ترخوله ووزې، که داناوې که کاڼا واړولره خاموشی افضل ده. ترخاموشی دپاسه بل بهتر خصلت نشته، دویل آفت ډیردې بلکه افاتلرې، که درازښکاریدل دېپهویلکښی کهبی ځایه عزیمت دې په ویل کښې دی، که دچاراز اریدل دی په ویل کښی دی، که طلاق اوعتاق دی په ویل کښی ، که دملایکوتصدیع دهپه ویلکښی ده، کهنعوذبالله دایمان وتل دی پـه ویل کښی دی، څـویی شمارهشی زرگونه یلا په ویل کښې دی بلکه دسروهل په ویل کښې دی .

مصراع :

زبان سرخ سر سبز میدهد برباد

من سکت نجایعنیچهسکوت شینجاتحاصلشی.پهیوهزمانه یوبزرگۇ همیشه به یی په خوله کښی دچرگېها ساتلې، ورله چاووې چـه داڅه؟ ویل یی دخولې برغولی می کړېدېچهترخوله میڅهونه وزی ـ هغه ورته

www.sikaraam.com

ووې چه که دژبی زیان ډیردې سودیی هم شته ، ځواب‌یی ورکړچه‌خوزیان دې نه وې، توبـه ددې له سوده ـ درازدکتمان خصلت بیل دې، ماپـه خاموشی کښی راوړ ځکه چه علاجیی په خاموشی شی . ملوك لره‌بویه‌چه دزړه راز دې له محرمانو هم پټ لرې‌مگر چه دهغه پەرأیه‌پەدانش اعتماد کلی لرې .

بیت

اگر جز تو داند که راې توچیست　　　　بران راې دانش بباید گریست

ارسطا طالیس دسلطان سکندر وزیرؤ ، په یوه مکتب سره ناست وو،دهلك والی یاران وو، هم‌رازیی دخپلو ښکروچه پەسر کښی‌یی ښکروو، ودەوته ویلی نه ؤ، دملك تدبیربه یی چه ورسره کاوه هم‌خپل رازبه‌یی ورته پخپله خوله ونه وې، چه دمادانیت داعزم دې. ارسطو به په قیاس معلوم کړکه یوه لوری ته به مهمؤ خبرې به‌یې دبل لورې کولې .

څلورم خصلت د راستی

راستی هر چا لره بویه ، زیات خوملوکانو لره ـعالم ددیودخولوځرې‌دې هـر چـه د دیو تـر خوله وو زې ،هغـه خبرې پـه عالـم گر زې . په مطایبه په مسخرو کښې دروغ ووایی‌هـم عالم ورځنی بـی اعتبار شـی چه‌لکه دایی ووې‌هسی به‌نورووایی سکه‌ملوك‌لره‌بویه‌چه‌په‌هره خبره‌دې‌پاس انفاس لری، زیات‌خوپه قول،په عهد،په بیان چه‌که‌یی‌سردرومی هم بی‌قولی خودې نـه‌کا ـ که محـکم په راستی ولاړوې هیڅ‌آفت بەورنـه رسیږې همیشه به سرخ روی، منصور مظفروې .

مصراع :

راستی از تو ظفر از کردگـار

بیت :

راستی موجب رضاې خداست　　　　کس‌ندیدم که‌گم‌شده ازره‌راست

په قران کښی حق تعالی صدیقان، راستان ستایلی دې . وعده خلافی هم هر گز نه بویه ـ الکریم اذاوعدوفا ـ وعده خوکړې نه بویه او کـه نـه وفا دې شی .

پنځم خصلت د شرم دحیا دی

چه شرم حیا نه لری دین دنیانه لرې ـ الحیاء جلد الایمان . حیاپوست دایمان دې . چه پوست نشته خو کنه درست ځان نشته . که شجاعت دې

www.sikaraam.com

که سخاوت، که‌عفت عصمت، امانت،دیانت ، مروت ، صیانت ، فتوت محافظت داواړه تعلق په شرم‌په‌حیا لری. که‌شرم‌حیاشته‌داواړه‌شته ــ که‌نه یو په ذاکښی په ځای نه‌وی، ځان په هرچا ګران دی . چه‌شرم نه لری وتیښتی، دشرم ښښتن ودریږي ځان‌ووژنی . مال ترځان‌ګران‌دی چه پــه ډیر ضرور ګاټه‌شی ، دشرم‌دپاره‌وښنده شی ــ د ښی محبوبې ښه‌ننداره ده، دشرم دپاره ورته ګاته نه شی ــ زلیخا په وخت دخلوت چه یوسف علیه السلام یی په زورپه زاری راضی کړ، خپل‌بت چه دزرویې سازکړېؤ رایی واخست، ترپردې‌یی‌لاندې کړ ــ یوسف‌ورته ووې‌چه داڅه‌دې‌پټ‌کړ؟ ورته یی ووې چه‌دامی خدای دې ورځنی شر میږم، پټ‌می کړ چه‌داکارمی‌نه

وینی بوسف ورته ووې چه‌ته له دې‌هسی خدایه شر میږې زه به ولی له خپله خدایه چه دانابینادی نه‌شرمیږم . ډار شرم سره تړلی دی‌چه لــه خدایه شرم لری ، له‌خدایه ډارلری.چه یی شرم نه وی دهغه ډارنه وی شرم په ډیروجه دی ــ شرم له خدایه ، شرم له فرښتو، شرم له‌سړیه .
له‌خدایه شرم دادی چه‌خدایتعالی هسی بینایی لری چه په تحت الثری که په توره شپه تور میږی په توره تیږه باندې درومی، دې‌یې وینی ، له‌نظریی غایب نه وی ــ هر خوك چه څه کاواړه حق تعالی وته ښکاره ــ که‌سړی ناروا‌کا ــ دیوې عورتینی سره کا، پټ ځای غواړی، که په هغه پټ ځای باندې بو هلك ورباندې ورشی ، هم به له ډیره شرمه ، له ډیره ډاره سره

ویزار شی . حیف نه دی چه دخدای شرم په ده باندې هومره هم نه وی لکه دهلك ــ حاضر ناظربه‌یی‌نه‌ګڼی،دی بــه په معاصی عــاصی کیږی بل شرم دفرښتو هرفعل عمل چه دسړی دوجودصادرکیږې‌فرښتی‌په‌اوږو ناستی دی، کښی‌یی، تر عرش پورې دانورې فرښتی ننداز چی دسړی دافعال ، داعمال داقوال دی . داځای ډیرشرم بایده‌دی چه شیطانی فعل مخالــف دشرع دسړی نــه صادرنه‌شی ، څو چــه شیطان خــوښیږی په هغه ز هیر یږی .

بیت

فغان زین بدیها که در نفس ماست — که ترسم شودظن‌ابلیس‌راست

www.sikaraam.com

دفربښځو نه شرم په هرځـه ښکلی شته، ولـی لعنت ځوځایه پرې وایی یو ځو چه په ناست په نماست ، ترنامه دکښیه، تر زنگانه دپـاسه داد پټولو ځای دمرد دعورتینی برمنډشي ـ که په غسل کښې وی هم نروښځی لره بویه چه داقاعده په ځای لری . بل دې غسل هم په وخت کا چه نامحرم پرې واقف نه شی ـ بل دی په صحبت خانه کښې هم ځان ډیر نه برمنډ وی . نور هم ډیر دی ، په داکښې خوگنجایش داؤ ـ دسلطان غزنوی غسل وایی چالیدنی نه ؤ . په هند کښی سلطان محمدخلځی هرگزخوك په ده پوهیدلی نه وو ، چه دی دخپل کاله سره دخول ، صحبت په کوم وختکابلکه محرم خدمتگاري هم دده په داکارنه خبریدې. عجب ښه بادشاه ؤ ، دشرم قاعده کمه ورځنی فوته وه .

مصراع

هر کرا شرم نیست ایمان نیست

دسړیو شرم ډیردی چه دبصیرت سترگې دچارنی شـی، وبه پو هیږی اما څه خوکښدل بویه . مورپلارته په خدمت په تواضع نه ودریدل ، ددیو پند نصیحت نه اخستل، ادب نه په ځایول،چه ودیو ته څوك آزار ورکوی ، هغه شر نه دفع کول ، په هـر کار کښې ددیو حکم نه په ځایول،که د یـو څوك ووژنی، انتقام نه اخستل، دابی شرمی ده ـ بلکه روایت دی چه دپلارانتقام وانه خلی هغه زوی حرامزاده ولد الزنادی . همسایه ازارول، دیارسره یاری ترسره نه رسول، دمله سره ملگری نه کول ، د استاد حق نه په ځایول صلهٔ

رحم نه نمنځل، ددیو نه ددنیامال ساتل،دیو وږی بر منډلیدل ، رحم پـرې نه کول ، ننگ پری نه خوړل ، دا هم بی شرمی سره شماره دی ـ دعورتی عبدالږ وجه یعنی بنده دعورتی،چه دا پرې زورروره وی، درست ددی په خوله وی یاددې سازی نا سازی تحمل کوی ،پـه کو ځو گر ځی ،په زیار تو نـو پخپل حکم گرزي یاددی آوازترحویلی لوړ څوك اروی ،یایی خندا اروی، بلکه دپایلو دځړې ترآوازپوری چه حدیث د ی ان الله یبغض صوت الخلخال کما یبغض الغنأ اویعاقب صاحبه کمایعاقبه الامرو لاتلبس خلخالاالا ملعونـة عذاب یی هومره دی . اما دښځی میړه چه په داراضی، هم عذاب، هم بی شرمی، هم دیوسی ـ هرچه په دا شرمونو محکم وی هغه به په هرشرم پو هیږی ـ کـه

www.sikaraam.com

واړه کښېم کتاب اوږ دیږی، اما یوه طمع اوله چاغوښتل، سوال داهم لویه نخښه د بی شرمۍ ، د بی حیایی‌ده۔ چه په پـلار په نیکه بی شرم وی‌په هغه‌کښې‌هم داکاروی۔که په‌پلارپه‌نیکه کښې‌یې دارذیلت نهٔ ، په ده‌کښې پیدا شی لاشك چه له بله ، پلاره به‌پیداوی .

پسر کـو نـدارد نشان پـدر تو بیگانه‌خوانش‌مخوانش‌ازپدر

خواست سوال په ډیر رنگه‌دی‌دپلار ، دزوی ، دعورتی ، د میړه ، د نوکـر ، د صاحـب ، داستـاد ،دشاگرد ، د پیر ، د مرید ، چه حق وبله ته لازم لری ، دا په خواست‌شمارلی نه دی ، دا موقوف په‌همت دی ، که زوی صاحب همت وی دپلارپه خواست هم زهیریږی .

بیت

آز بـگذار باد شاهی کن گـردن لا طمع بـلند بـود

بادشاهی خو هم داده چه طامع‌نه وی . که باد شاه وی چه حریص او طامع وی په گدای شمارلی دی .

بیت

هرکه نان از عمل خویش خورد منـت حاتـم طـائـی نه برد

بد بیشرم سړی هغه وی چه‌هیڅ حق ، بسره (۱) لازم نه لری او بی طمع به خواست کا ، بله‌نخښه‌د بی شرمۍ داده چه د بل په شرم نه پوهیږی ، په خپل شرم به خـه‌پوهیږی ۔ چه خپله خور لور ورتـه گرانه وی ، د بل به هم ورته گرانه‌وی . والسلام

شپږم خصلت د خلقت دی

یعنی خلق نیکو دالوی خصلت‌دی . که سړی ډیر خصلت نیکولری چه خلقت نه لری داواړه ابته کا ،په محمد رسول‌الله‌صلی‌الله علیه‌وسلم باندی آیت راغی چه منت لره‌دماچه‌ستا خلق می ښه کړ ، چه په ښه خلقت دې عالم خپل کړ ۔ ملوك لره‌بویه چه په دا خصلت دې مېـ کا ، څو په توره ، په خزانو کـیږی ،هومره لاترې تیر په خلقت کیږی .

---

(۱) کې مې نقل شو.

www.sikaraam.com

بیت

بشیرین زبانیو لطفو خوشی   توانی که فیلی به موئی کشی

خلق دې د هر چا سره ښه‌لری ، که دښمن یې وی هم دې په ښه یادوی ــ ابومسلم مروزی دتورې‌بی همتا تیر شوی دی ، مبارز ، مدبر ترده دپاسه بل یو تیر شوی‌نه دی ، بنی عباس دده په سعی ، په تر دد تر خلافت و رسیدل ،هرگز یی غلیم په بد نه یاداوه ، وې چه زه اودی خوسره په توره اخته‌ښه یو ، په ژبه به څه سره اخته کیږو . تواضع یی هسی وه چه که‌کوږی ، مرضی ورلره راغی ، ور به

پاڅید ترغاړه به ووت ، هرگز یی‌په‌مسخروهم څوك په بدنه یادول ، که چا به ورته بدوې ده به ورته‌خندل ، په مال په ځان یې صرفه نه‌وه ، په داد دخلقت او د همت په‌سبب بې‌زروبې خزانو خدای لښکر ورکړ ــ اول یی خراسان مسخر کړبیایی عراق ، بیا بغداد ، هسی‌درجه مرتبه یې وگټله ــ یعقوب لیث درودگرؤ قزاقی اختیار کړه ، عدل‌انصاف یې په لاس ونیوه ، قافله به یې‌وهله ، نیمایی به‌یې‌بیا وخاوندانوته

ورکړه ، نیمایې به یې په یارانوقسمت کړه . ابو مسلم مروزی پوښتنه یې کړه ، خلقت ، تواضع‌هرچه دده خوی‌ؤ ، هغه یې په لاس ونیوه ، درود گر غریب هم دسلطنت‌چه ددې خصلت څښتن‌شو . خراسان عراق یې مسخر کړل دری پښته‌یې‌بادشاهی وکړه. غرض چه‌ښه خلقت پردی‌خپلوی ، دښمن دوست کوی،بد خصلت خلقت خپل پر دی کوی،

دوست دښمن کوی ــ که په‌توره څوك ووهې پرهار پوی وکړې هغه به وهیرشی ، خو چه درد یې‌ورك شو روغ شو نور بس ــ اماچه په ژبه دې څوك **وپراتې** ، داپرهاردزړه ده ، دزړه پرهار نه رغیږی ، همیشه یادوی .

اگرچه په مذاقو په مسخروڅوك په بد په سپکوالی یاد شی هم نه وهیریږی ، قباحت فساد ترې‌تولدکا ، پاته لابل طور ــ یوه ملوك دبلخ

www.sikaraam.com

دخپل امرا سره په مجلس کښېـنې خسوری کـړه ، د هغه امرادعورتې نوم یی یاد کړ ، هم یی په دا باندې نزاع په زړه کښې ورته پریوتـه ، دده زوی یې په بدورته ولمساوه ، کار تر فساد تر خونریزی ورسیده ـ بویه چه خپله ژبه هر وخت ساتلې وی خندا ، مسخره هرگزنه بویه چه اور په مسخرو هم لگیږی .

اوم خصلت د مروت دی

دا هم ستوده خصلت دی ، داصالت پیدا کیږی ، چه شرم لری هم هغه به مروت لری . د بی شرم نه دکم ذات نه مروت نه پیدا کیږی ـ اول مروت له خویښانو ، د دوستانوسره دی ـ رسالت پناه فرمایلی دی اب من زوجك یعنی د عورتی پلارهم پلار دی .

بیت

خسر د سـړی پـلار دی اخښی وروڼه خوښینی خویندی

د خسـر عـورتـی واړه پـه حساب کښـې لکـه میندی

خویښی قربت د نسب ترقربته لا ډیر محـبت لـری . پـه شرع یې هم حق سره لازم دی . امادائ ای هرکار چه کیږی مروت باله شی . چه څوك په دا شرم ننـگ ونـه پوهیږی ، مروت به نلری . بل که د همسایه حق په ځای نه کا ، بی مروت به وی ، چه سبا بیگاه سره وینه ، یو ځای سره میشته ، په دردور سره شریك نه وی ، مروت نـه پاته کیږی .

فـرد

من به چندین آشنایی میخـورم خون جگر

آشنا راحال این است وای بر بیگانه ای

چه دا مروت ورڅخه نه وی بل به کوم وی . نور ملوك لره بویه که په عمر کښې څوك دده په کارشوی وی ، یایې د چاکره توري اوبه ښښلی وی ، هغه دې په یاد لری ، تلافـی دې یو په سله وکا ، چه مروت دادی چه دده په خدمت کښې ومری یادده د پلار دنیکه په خدمت کښې مړه وی

www.sikaraam.com

چه په اولاد کښې يې لايق وی هغه‌دې خپل اعتباری کا او که نه لايق نه وی نالايق کونډې رنډې پاته وی ،دهغو غمخوارګی ناز برداری دې کا، حق دې د خدمت نه وهيروی ـ بل‌څوك بنده خداوده لره التـجا پناه راوړی ، په ځان ، په مال ، په ملك‌دې په خسمانه ودريږی . بل د مخ روی دې د هرچا ګوری ، ددنيادمال‌د سود دپاره دې هرګز بی مروتـی نه کا ، که هلك ورته رويدار شو هم‌دې روی و منی .

مګر چه د ملك‌کاروی ـ دمال‌په کار وی منل بويه اما د ملك په کار چه بندو بست د ملك په هغـه‌وابسته وی، هغه روی منل نه بويه که په هسی کار چه ملکـی کاروی‌څوك روی دارشی، هغه غليم دی ، دوست نه دی ، هغه اختيار وچاورکړی نه بويه ـ هر کار چه وی پخپله د دولت خواهانو په مصلحت‌بويه ، اما په مالی معامله کښې روی منل بويه ـ که نه بې مروتی شی .

اتم خصلت دعفو دکرم

کرم عطا سخاوت ته هم وايی امااصل کرم هغه دی چه ګناه وی دی يې وبخښی . کريم هغه دی چه داخوی‌پکښې وی. حق تعالی دا خوی لری نوم يی کريم‌دی . (لاتقنطو امن رحمةالله)ملو کان سا يه د خدای د لطف دی‌بويه چه‌داخوی په دوی کښـې ډير وی . چه عـفو کـرم نه لـری هـغه دملوك شيم نه لری . عفوه کرم په دوه سببه دسړی دلاسه‌نه کيږی يوپه طول امل چه ګنه‌ډيربه‌پايم چه‌څـوك مخـالف‌دی واړه ورك کـړم بل‌ددنيا حرص پری غالب وی ، بل انانيت .دا دری واړه خصلته مـذ موم دی هيڅوك په دنيا تل نه وينه که مال اوملك ددنيا واړه په حرص خپل کا،په چابه هميش‌پاتې نه‌شی نه‌به‌انانيت‌خود پسندی‌ده لره سود و کا . فرعون

هامان څه شول؟ ملوك لره بايده‌دی‌چه‌دحقيقت سترګې رنـې کا ، ځان جهان وګوری چه عالم دده محتاج شو په دادې شاکر اوسی ـ که دی‌يې دعالم محتاج کړی وی هاله به‌يی څه‌کړل ـ په‌داشـکر بويـه چه‌د عفـوی دکرم کار له لاسه نه اچوی ، چه لاس يې په غليم برشی هم داسوبه‌دده ډيره ده نوردې عفوه کرم ورځنی‌دريغ‌نه لری چه تر عفوې نه بهترڅه نشته

www.sikaraam.com

لکه دعفوې لذت دی هسی د انتقام نه‌دی. سلطان‌سنجرماضی‌په یوه‌بادشاه باندې غالب شو ، ژوندی‌یې‌په‌جنګ کښی په لاس‌کښېووت ،هرچاګومان داوکړ چه وبه‌یې وژنی ـ سلطان دفتح مجلس وکړ، هغه غلیم‌یې هم پـه مجلس را وباله، طعام یې‌پرې‌وخوراوه ـ پس‌دطعام یې‌جواهر، خوانونه‌یې وغوښتل ، دهغه دوړاندی یی کښیښوول ، فی‌البدیهه هغه بادشاه دادوه بیته ووې :

مثنوی

بگرفت مرا، نکشت اندر صف کین   با آنکه بودم کشتنی ازروی‌یقین
وانگه بـه طبق‌میدهــدم در ثمین   بخشایش وبخششم چنین کرد ببین

رخصت یې کـړ ، هغه خپل‌مملکت‌چه د هغه ؤ هغه یې وا ړه ورکړ ـ همراهانو ورته ووې چه سلطان داڅه وکړل؟ داهسی غلیم په‌ډیر محنت په لاس کښیوتلی سلطان پریښ ـسلطان وې : په داشکرمی وباخښه چه دی می په لاس کښیووت ،زه‌یې‌په لاس کښېنوتم بل چه‌کرم‌می‌وعالم وته معلوم شی چه سنجر هسی‌عفوه،کرم لری . همراهانو ورته ووې : چه بیا به یاغی‌شی . سلطان وی :چه که یاغی‌شی‌بیابه‌سره جنګ‌وکړو، که نس خله دماپـه لاس دستګیـر کښیووزې‌دغه‌هسی به یې‌پخښنم. هغه بادشاه چه‌ژوندی‌ؤ ، دسلطان سنجرهسی لکـه بنده ـ اتسز نام امرا

دسلطان نو ډرو ډیر روریې ونیوه‌امرایانو سلطان وته ووې یاغی به شې سلطان را و باله ، دیاغـی ګیـری‌د ماغ یـی پکښې ولیده ، ژر یـی دخوارزم ولکه ورکړه رخصت یې کړ،چه شایې ورتـه شوه سلطان ورته کاته دې ته ، ویې خندل امرایانووته‌یې ووې : چه داهغه شاه دی‌چه‌بیابه مخ په دالوری نه کا . یعنی چه لاړنور به ولیده نه شی . امرایانو و ې : سلطان دې ووایی اوس‌به‌یې پاره، پاره‌کړو . سلطان ووې :چه‌دادکریمانو روش نه دې ، مروت‌نه‌دی. هرګاه‌چه‌هولته خوارزم لره لاړنوریاغی شو. سلطان یرې ورغی هزار اسپ یوکوټ دی په هغه کښی اتسز حصاری‌کړ، دسلطان دصدمې طاقت یې رانه‌ووړ،له کوټ و ووت ګریزیې وکړ. رشید وطواط شاعر د اتسز مداح ؤ چـه‌سلطان ته یې دابیت ویلې وو .

www.sikaraam.com

بیت

گر دشمنت شاه شود ای رستم‌گرد   یك خرز هزار اسپ نتواند برد
سلطان فرمایلی وو : که رشید په لاس کښبیوزی پاره، پاره یې کړئ .
نورشیدیې په لاس کښبیووت چه‌جلادولره راغې رشید ووې : چه یوعرض
دما وسلطان وته‌وکانې‌ء ! وژونووې‌کوم ؟ داچه زه حقیر جسد هلاك‌یم ،
سلطان می‌دې‌پاره پاره‌نه‌کا، هومره‌وجود می نشته خو دوه پاره می دې
کا سلطان وته‌چه عرض‌وشوسلطان‌خندل، رشید یې‌وباخښه سبحان‌الله
هغه هسی بادشاه عالیشان دبومیه‌اولس د لاسه چه‌غزان یې بولې‌دبخارا

په میدان مات شو، بند کښبیووت، مدت دترمذ په کوټ کښی محبوس
پروت ؤ . پس له مدت عیاران راغلل‌سلطان یې دتر مذله کوټه ویوست.
ملوك‌ؤ چه د بلخ په لاریې خراسان‌لره‌بیوه ، په ریګستان کښې فوت‌شو .
عفوه کرم د ملوکو لوی خصلت دی ،تعلق په جوهر ذاتې لری . اما دې
خصلت لره ښه‌مصاحبان ،صالحان‌هم‌په کار دی ، چه د ملوك صحبت
دعالمانو دحکیمانو ، ددانایانو،کریمانو سره‌وی ، هغه‌اثر پرې‌وکادعفوی
کرم صفت پرې غالب وی . که دلئیمانو، خسیسانو ، بد ذاتانو، جاهلانو،
مردودانو په صحبت وی هغه تاثیر پرې وشی .

ابیات :

گر نشیند فرشتهٔ با دیو   وحشت آموز در خیانت وریو
زنهار از قرین بد زنهار   وقنار بنا عذاب النار .

نهم صفت دتمیز دتأنی

که هرڅو نورقابلیت دملوك‌حاصل‌وی ، چه تمیزتأنی نه‌لری‌خپل‌کار
ویران کا ، ځان‌دخنداکا . اکثر عالم‌دی چه په خپل مطلب په خپله مدعا
خبرې کاندی وخپل مطلب دپاره سل دروغ رښتیا وایی . که ملوك‌تمیز
ونه کا دعالم‌په خوله‌شی ،خو چه څوك ورته څه ووایی دی تمیز په هغه
کارونه کا ، بې تأنی ژرترخوله څه‌وباسی ، کومه‌ملوکی‌پاتی شوه.داهسی
ملوك باله نه شی ، مفلوك باله شی‌ـ‌که هرڅو اعتباری وزیر ، امرافرزند

www.sikaraam.com

ورته دچا بد ووايي غوږ دې پرې نه باسي ـ چه دملوكانو دخبرې جارويستل گران دي. لكه حكم يې گران دى جاريوست نه شي، كه حكيم يې وجاروئي مسخره شي هسي چه بى تميزه ژرترخوله څه وباسي ، چه بى ځايه حكم و چلوى مسخرگى ده .دترمذ په ملك يو ملك ؤ ، ډير په يوه معشوقه مين ؤ په حالت دمستى يوه امرا عرض ورته وكړ په هغه زمان يې بې تأنى حكم وكړه دهغه امراء مرتبه منصب يې كم كړ ـ اخرچه تحقيق شول دهغه امرا تقصير نه ؤ . هغې معشوقې ذبن زى په خوله چغلى كړې وه . هغه ملوك

د هغې معشوقى نه آزرده شو ،مصلحت يې د نيكخوا هانو سره وكړ ، زه په دا ښځه ډير مين يم ،دفلانې امراء عرض يې راته وكړ ، مافكر اوتميز ونه كړ بې تأنې مې حكم وكړ د هغه امراء منصب مې لركړ، كه اوس يې منصب په ځايوم ، دده گناه خونشته اما د ماحكم سپكيږى. دا خو وشوه اما ددې په سبب داهسى كارونه كيږى . امرايانو ، مصاحبانو ورته ووې : « چه حكم يې نور مه منه . » وې دا هم نه شى زه پرې ډير مين يم .

هم په دا كښې يوه شپه په سيل د دريا ب په بيړى كښې كښيناست دايې هم ورسره بوتله ،په درياب كښې واچوله بيا يې پسى ژړل ، ورپسى زيړ رنځړى شو .وزيرانو ورته ووې : چه هرگاه چه هسى ورپسى مرې ولې دې و دريا ب ته واچوله . ده ځواب وركړ : چه زه خراب ورپسى ښه يم نه ملك دماخراب . دې د ما خبره خواره كړه، ما دا خواره كړه . ملوكانو لره بويه چه بې تميزه كار دى نه كا ، دملوكانو وزيرانو او ورونو لره بويه چه بې وخته و ديوته عرضونه ، نه كا .

بيت

باسلاطين چوگفته خواهى راز وقت آنرا بدان چو وقت نماز

ملوك چه بې تميزه شي دغمازو،دچغلو ، درشوت خورو بازار گرم شي . د ملوك نوم دده وى ، كاردنورو ، چه تميز نه وى ، عدل انصاف نه وې . ددى كار مصالح دوه توكه دى : يو ژرحكم د خولې نه ويستل . بل جاسوسان چه هره خبره د ملك ، د ښهر ، د سپاه ،

www.sikaraam.com

د هرکاله ، د وزیر ، د وکیل ، دفرزندانو و ده وته ورسیږی . هم تمیزلره هم نوروکارونو لره دا دوه‌کارونه په کار کیږی . که ځوك . دچادلوریـه وملوك وته شکـوه ،شکایت وکا . یا د خوی ، خصلت مذکور وی چه فلانی ښه دی . بایدهیڅوك تر خولې څه ویسته نه بویه. که هغه سړی هرڅو ښه وی ، چه‌ملوك ووایې چه بد، هغه دانور عالم واړه هغه سړی خللی کا ، دبدانوپه شمارشی . که بدوی چـه دیـو ووایې چه ښه دی نور ښه شی .

مصراع

هر عیب که‌سلطان بپسنددهنراست

پس دا هم بې تمیزې کیږی ، چـه‌دغرض ګویو په خوله ښه بدکیږی یابد ښه کیږی . دا هم بلکه ډیرښه‌هواخواهان سالها خدمتونه په‌راستی کړی .

اهل غرض په دا هسی خبروله‌کاره وباسی چه مذکور پـه مجلس کښې یا په ښکار په هر ځای دچـاکیږی . که هرڅو دچا دلوریه ځوك بد ، رد ووایې که هغه سړی هغسې‌وی لکه ورځنی وایې هم ملوك لره نه بویه ، چه په دا مذکور غوږ باسی،یاتر خوله څه‌وباسی۔ بلکه د ملوك صلابت دې هسې غالب وی چه داذکریې هرګز په خوله مله دوړاندې نه کیږی . یو ملوك ؤ ، دده دامراهجوه چا شاعر کړې وه ، چه یـې ورځنې غوښتل مدحه یې کړې وه‌د هغه امراء ، تکه دشاعر امیدؤ ،

هسی صله یې بیا نه مونده ، رکیکه‌هجوه یې وویله ، د ملوك په مجلس کښې هغه هجوه چا ولوستله ــ په‌هغه هجوې ده تشه خندا وکړه ــ نور هغه هجوه په هغه امر جایزه‌شوه ، هغه امراء آزرده شو ، دده نوکری یې ترك کړه ، بل بادشاه‌لره لاړ شو ، د عزت څښتنو لـره تشه خندا چه پورې وخاندې هومره‌آفت لری چه دکلو کلو نیکخواه ، بد خواه کا ، چه بده خبره په مسخره‌یا په هر طریق تر خولې وبـاسـی لاآفت لری . که نور زر خبرې کادچا پرې غوږ نه وی ، د ملوکانو په تشه خندا دعالم غوږوی . والسلام

www.sikaraam.com

لسم خصلت دعدل د انصاف دی

د ملك د آبادانۍ ، د خلق دآسایش مدار هم په دا کار دی ـ دا خصلت دی چه څه دی .

چو گردد شا عالم عدل پیشه   شود آسایش گه گه ، همیشه

که کافر وی چه عادل وی ، بهتر هغه مسلمانه چه د ملك په کار ظالم وی .

عدلو انصاف دان نه کفرنهدین   آنچه در حفظ ملك در کاراست
عدلو انصاف گر کند کافـر   بهتر از ظلم شاه دیندار است

نو شیروان چه کافر ؤ ، دعـدالـت د صفت کار یـې په لاس نیولی ؤ پیغمبر (ص) ستایلی دی .

ابیات

پیغمبر که در عهد نو شیروان   برخ گشت چشمو چراغ جهان
بگفتا که از ظلم زان ساده ام   که در عهد نو شیروان زاده ام

حدیث دنبوت پناه دی :

« العدل ساعة خیر من عبادتستین سنة قیام لیالیها و صیـام نهارها . » هر څوك دځپل کـالـهامیران دی ، بادشاه په ملك نیولی دی . ملك په کلی دکاله څښتن پـهځپل کاله ، عدل هرچا لره بویه .

قوله تعالی : « یا ایهاالذینآمنو اقوا انفسکم و اهلیکم نارا . »

الملك یبقی معالکفر ولایبقـیمعالظلم .

عدل درې حرفه دی : عین ، دال،لام . عین په عربی سترگوته وایـی. دال راهنما ، لام (زغره) . واحالی ،بادشاه ، ملك ، سلطان لره بویه چه سترگې دی په رعیت لری ، رهنمایدې وې ، ددیو ونبه کار ته لکه زغره چه حفظ د بدن ده ، دی دې همدرعیت حافظ وی ، ظلم دې ورنه پریږدی « الرعی لعباداللّٰه و الحامی لبلاداللّٰه ».په ده باندې درست شی .

ملك رانی لوی امر دی

بیت

رعیت نـوازیو سر لشکـری   نه کاریست بازیچهو سر سری

www.sikaraam.com

دولایت ملك رانی ، سیاست، خلافت ، دخدای تعالی دی . څه آسان کار نه دی . هرچه عدل کا خلیفه‌درحمن دی ، که جور وظلم وکا ، خلیفه د شیطان دی .

حدیث :

« الوالی اذا کان عادلا فهوخلیفةالرحمن و اذا کان ظالما فهو خلیفةالشیطان . »

حدیث دی چه هره‌ورځ وعادل‌والی ته هو مره ورکاوه شی چه دده د تمام رعیت هر نمونځ یې په‌اویا نمونځونو حساب دی . که مسلمان حاکم وی عادل نه وی ،ستمګار وی څوك ورته ووایی چه عادل دی ، بیم د کفر دی .

که کافر وی څوك یې وستایی‌چه عادل دی بیم دکفر نشته چه پیغمبر (ص) په نوشیروان مبا هات‌کړیؤ : « انا ولدت فی زمن‌الملك العادل . »

قال‌الله تعالی : « واقسطو ان‌الله‌یحب‌المقسطین . »

اول عدل او انصاف دادی : چه والی دې تر خپل رعیته ځان‌لوی نه ګڼی . دبدر په ورځ رسول‌علیه‌السلام تر سایه لاندې ناستؤ، اصحاب په لمر وو ، جبرئیل ورلره‌راغې ورته یې ووې : یارسول‌الله ته تر سایه ، اصحاب ستا یاران ترلمر.رسول (ص) زر ترلمر کښیناست . بل دا چه په ځان نه پسندی ، هغه‌دې‌په هیڅا نه پسندی .

چه یې نه پسندی په خپل ځان هغه مه پسنده په بل ځان
سلطان محمود په عدل کښېد یوې ښځی دپاره چه لاس یې ور

اچولی ؤ وی واژه . بویه چه‌دعدل‌په‌کار کښې زوی ورور ، بل غریب کم زور ورته یکسان وی . غرضمندفقیر ، درویش دې حقیر نه شماری، په انتظار کښې دې نه لری ، خبره‌دې ژرواروی ، مقصود دی ژر پوره کا ، واړه کار دې موافق په شرع‌کا.په خپل فراست ، په عرف ، په صلح په صلاح هرشان چه د خلق‌خیریت په کښې ، شر او فساد

www.sikaraam.com

خوریږی ، حق و حقدار ته رسیږی،هغسې دې کاندی . خود کام ، خود پسند ، خودرای ، غافل ، کاهل‌باریك مزاج دې نه شی . قانع ، متوکل ، ځوانمرد ، قلندر صفت دې‌اوسی .

صحبت ، مجلس دې دعالمانوله حکیمانو ، له صالحانو وی ، د بدانو ، دبد آموزو د بدګویو ، د بداندیشو دصحبت دې متنفر اوګریزان وی .

رباعي

پیشی طلبی زهیچکس پیش مباش چون مرهم‌و موم‌باش‌چون‌نیش‌مباش
خواهی که‌به تو زهیچکس بدنرسد بدگوی وبدآموز وبداندیش مباش

ددنیا مینه دې پـه زړه سره‌لری چه دواړو بدیو سر ، خوددنیا مینه ده :

حب‌الدنیا راس کل خطیئة .ډیر طالبان ددنیا په یوه لحظه کښې ددنیا په ارمان ددنیا نه تللی دی . په‌ارمان په ډیر تلاش ټوله وبل تـه پریږ دی بل یې تار په تار کا .

مصراع

الله ، الله که تلف کردو که اندوخته بود
به یك لحظه به یك ساعت به‌یکدم دیگر گون می شود احـوال عالم
پس‌له مرګه پښیمانی یې وی په دنیاکـښې
ګټنه دثـواب ، د نیکـی ، د نیکنامـی
په ځوان ، په زاړه نه ده ،مرګ په حلق ایښی چاړه ده .

بیت

ای جوان گرچه امید پیریت هستت‌بکوش
زانکـه‌گاهی پیر میماند جوان می بگذرد

سخ د هغه حاکم ، والی چه په‌ځوانی کښې به دعـدل کـار کا .
« احب‌التوبة الی‌الله توبة الشاب »

که تر ځلویښت کاله پـوري‌حاکم ، والی دعدل د انصاف په کار

www.sikaraam.com

کښې درست قایم نه شو سزاوارددوزخ دی .

الحدیث : « من بلغ اربعین‌سنة ولم یغلب خیره علی شره فلیتجهز الی النار . »

اگر چهل ساله را علم‌و ادب نیست به تحقیقش نشاید آدمی خواند

محمد رسول‌الله (ص) فرمایلی‌دی : « أنا حبیب‌الله والشاب‌التائب حبیب‌الله . » یعنی زه حبیب دخدای‌یم تایب ځوان هم حبیب د خدای‌دی.

الحدیث : « اناوالشاب‌التائب کهاتین فی‌الجنة و اشار بالسبابة والوسطی . » یعنی زه اوتایب ځوان‌په بهشت لره سم‌ځولکه دادوه‌گوتې.

الحدیث : « ان‌للشاب التائب‌عندالله جزاء عظیم . » هر حاکم‌والی چه په ځوانی کښې تایب وی ، کاردعدل او انصاف ، دطاعت د عبادت، دصلاحیت کا . حال به یې دغه‌وی‌لکه ظاهر شو . ډیرو عداو وعید په داباب شته هرچه دخدای تعالی‌پرې‌پیرزووی دا مرتبی به د هغو وی . ذالك فضل الله یؤتیه من‌یشاء .

یوولسم خصلت دتوکل دی

چه د ایمان قوت لری ، علم‌معرفت لری . توکل د هغه کار دی چه توکل کامل لری ، معرفت حاصل‌لری . اول به غم درزق نه کا چه په سبب په (۱) غیر درزق ضامن خدای‌دی .

قطعه

فراموشت نکرد ایزد دران حال که بودی نطفهٔ مدفون و مدهوش

کنون پنداری ای ناچیز همت که خواهد کردنت روزی فراموش

بل به نیکی بدی واړه له‌خدایه‌گنی ، له دوست له دښمنه به یې نه انگاری .

---

(۱) دغه کلمه ښه معنی نه ورکوی .

www.sikaraam.com

ابیات

گر گزندت رسد ز خلق مرنــج　　که نه راحت رسد ز خلق نه رنج
از خدا دان خلاف دشمن‌و دوست　　که دل هردو در تصرف اوِ است

که سړی سل هنره لری چــه‌توکل نه لری هغه واړه هیڅ .

مصراع

راه رو گر صد هنر دارد توکل‌بایدش

غواص چه توکل ونه کا ، تر ځان تیر نه شی ، قیمتی در به له دریاب راونه کاږی . عاشق چه توکل‌ونه کا ، د معشوقی په پالنګ به ونه خیژی . چه توکل لری دسپښو توروپه جهاګ هغه زغلی .

ابیات

څوبې نه دی لاس له خپل ځانه‌وللی　　څوك دتورو په جهاګ نه دی ختلی
اول روغ په توکل کا دځان ځلی　　بیا له پسه په باغی بیړی اخلی

دتوکل څوانانو میندی یا ویاړی‌یاژاړی . بلکه ژړلی لاهله وی ، چه

په ورنی کښې نغاړی . نور یې‌هرکله‌په توکل ویاړی ، ژوندون یې نــه غواړی حرمت او عزت یې غواړی .

رباعی

کښینه یوه شپه د څراغ دځنګه　　دغه یو خصلت خوزده کړه‌له‌پتنګه
چه په سوو دتوکل دمخه راشی　　ځان په بلو لمبو ولی بی درنګــه

توکلت علی‌الله په خوله ویــل‌آسان دی . اما په زړه ویل ګران دی .

په دا کار کښې یې چه دخولې‌قال دزړه حال سره یو وی مرد هغه دی .

www.sikaraam.com

مصراع

ای من غلام آنکه دلش بازبان‌یکیست

د هري دعوه برهان او شاهدبويه ، چه توکل په خدای لری ، ډار به يې بی له خدايه له نور چا نه وی.نقل دی چه يو واصل درگاه په وخت دغزا چه توري به وهل شوی،ده به په خر ، خوب کاوه . چاورته ووی : دا هسی وخت او دا هسی‌فراغت خواب . ځواب يې ورکړ :

بيت

مرد را گر نه بدل زنگ شکيست بستر خواب وصف جنگ‌يکيست

دولسم خصلت د تربيت اوشرم د خپل نوازش

ملوك لره بويه چه په دا کارکښې ډير دانش او دانايي په ځای راوړی . بد اصل ، بد طينت بدفطرت ، بد سرشت ، بد گهر ، بد ذات دې نه تربيت کوی چه په پلارپه نيکه ، په ذات ، په تبار لوی خاندان لری ، عاقلان ، هوښياران ،فاضلان دانايان وی ، تربيت دې دهغو کا .

بيت

دوتن پرور ، ای‌شاه کشور کشای يکی اهل رزم ديگر اهل رای

په دا کښې هم مبالغه چه دده دپلار د نيکه نمك يې خوړلی وی ، خدمتونه دولت خواهی يې کړی وی،پښت په پښت يې اعتبار ظاهر کړی وی ، هم هغه عالم دې تربيت کوی‌چه وفادار دی .

بيت

قديمان خود را بيفزای قدر که هرگز نيايد زپرورده عذر

چه ملوکانو لوی کړل ، هغه‌لوی شول . چه ملوکانو خوار هلك کړل ، هغه خوارهلك‌شول . داسړی‌واړه‌هسی دی لکه سره‌زر، سپين‌زر

www.sikaraam.com

سیس مس ، ددیو نمانځل هسی‌دی‌لکـه غمـی ، مهر وګوته که زروی. که سیس ، مدا ترې په غمی په مهردی د ګوتی زر که ډیروی خو توله دی وی ، قدر یې خو د معلوم دی.امایو غمی دلعل ، دیاقوت ، دالماس

دګو هرچه په ګوتی کښې کښیښن‌شی څو قدر قیمت لری زرګونه‌لکونه پرې ایږدی . بیا مهر چه دباد شاه‌نوم په کښې کښلی وی هغه څـو مرتبی‌لری. دملوکانومهرلکه‌مهرهسی‌دی. مرتبی، لوی منصبونه چه وچاته ورکوی هسی دی لکه د لعلو جواهروغمی داغمی که په زرو کښې کښیږ دی که په سیس په سر ویل کښې،په هغه غمی پورې هغه په قدر شی. که خپل مهر پکښې کښیږ دی هـم‌چلیږی . که ملوك خپل مهر ویـوه

کمین سفله ته ورکا ، وزیر ، وکیل‌یې کا ، واړه عالم به د هغه په حکم شی . څوك که وایې چه دا کارسره‌نه جوړیږی په دا څه شی . لکه ښه قیمتی مهر دبادشاه نوم پری کښلی‌ؤدالایق دسرو زروؤ ، ولی په مسو کښې کښیښن‌شو . که منصب، مرتبه‌وچاته ورکا هم دا هسی . اما که هغه غمی مهر دهغه نه واخیست‌شی‌خولکه مس چه ؤ ، هغسی خوار ،

ذلیل به پاتی شی . که په زرو کښې‌وی ورځنی یې واخلی ، باری دزرو لاخه قدر وی ؟ نه. هومره چه لکه‌غمی د لکونو پکښې‌ؤ سکه بویه چه ښه غمی دجواهر خو په زرو کښې‌جوړیږی نه مسو کښې ، ملوکان‌دی تربیت دښو سړیو کا لکه مذکورشول . غرض چه د ملوکانو نظرکیمیا دی . په کیمیا سره سیس هم زرکیږی . پری‌نه پوهیږی چه پوهیږی.

بیت

آنان که خاك را بنظر کیمیا کنند ، آیا بود که گوشهٔ چشمی بما‌کنند

هر چه ملوکان څوك لوی کا ،که ډیر عالم د هغو په کمی پاتـی، غوږ دې ورته نه باسی . که یې لوی‌کابیایې دچا په خوله کموی ، دخپل تربیت شرم یې نه پاتـی کیږی ،څوك به پرې باور نه کا .

www.sikaraam.com

بیت

چوب را آب فرو می نبرددانی چیست   شرم می آیدش از بردن پروردهٔ خویش

که اصل وی که کم ذات وی ،هیڅوك دې د ملوکانو په مهر ، په مینه غره او غلط نه شی . هروختچه لکه غمی ، مهر چه له ګوتی واخیست شی ګوته لکه وی هغسی پاتی شی . دیو به هم خو چه بادشاه خپل منصب ، مرتبه ورځنی رانیسیءهغه هسی په حال اصلی به پاتی شی .

بیت

پارهٔ سیم شود حلقهٔ فرج استر   پارهٔ دیگر ازان مهر سلیمان گردد

لکه حال د ملوك د نوازش دی،هسی دې ملوك په ځان هم وپوهیږی. مالك الملك ، ملك الملوك . حق تعالی ملوکان نمانځلی دی . دادی له دې غمی ده ورکړی دی . که یې ورځنی رانیسی په یوه لحظه ، لمحه طرفة العین به یې ورځنی را نیسی .دیو به هم هسی لکه دانور سړی هسی پاتی شی .

احوال د شاه جهان خو دادیچه معلوم دی والسلام والسلام .

دیار لسم خصلت د خوف درجا دی

خوف ورجا دې د ملوك ترهسیحده و ی، چه که څوك ډیره ګناه وکا ، ورځنی امید واروی چه ما به وبخښی او که لږه ګناه وکا ، هم ورځنی ملاحظه د سر لری .

نوشیروان عادل په طعام ناستؤ. **بقاول** طعام را ووړ ، داش کاسه یې راوړه ، کاسه کږه شوه څه خو آش ورځنی توی شو ، د نو شیروان لمن پری ککړه شوه ، هغه درسته کاسه دنوشیروان په سر تویه کړه ، درست یې ولاړه نوشیروان ورته ووی : چه دا دې ولی کړل چه درسته کاسه دې د آش را باندیواړوله ؟ بقاول وې : داوله چه لږ آش توی شو دماپه اختیار نهؤ ،ستالمن ککړه شوه ، تاراته بد نظر وکړ ، په داکاته په لږه ګناه هم ته قتل فرمایې . ما په زړه کښې

www.sikaraam.com

خپل مرګ ولیده ـ ماوې : زه خومرم ، ولی درسته کاسه دده په سر وانه ړوم چه ډېر ګناهګار شمګوندی می وبخښي ، که می ووژنی هم په ګناه به ومرم نه بې ګناه ـ نوشیروان وباخښه ـ د ملوکانو صلابت ، مهابت ، خوف دېترهسیحده وی، چه څوك د دوی په مجلس کښې دم وهلی نه شی . الاهغه چه‌وپوښتیده شی ، په ادب دی ځواب ورکا . چه په ملك کښې بدکار ، بدغرض ، غل ، رهزن ، مفسد وی ، دده د هیبته دې دهغه څوك همراهی‌او حمایت کړی نه شی . بلکه چه څوك یې روی ، شفاعت کا ، هغه‌دېتر هغو تیر شماره شی .

خوف په څو کاره د ملوك‌کمیږی ، عالم پرې زړور کیږی . یو په دا چه ډېر په انبوهه کښې‌کښینی،هرڅوك یې هرکله وینی . لکه‌زمری چه ډېر لیده شی ، هیبت یې کم‌وی. بل چه دهرچا سره ډېرې خبری‌کا. بل چه په روی په شفاعت بدان‌بخښی ـ بویه چه په ملکی کارکښې دې اختیار وهیچاته نه‌ورکوی . کـه‌مور ، خور ، کور ، زوی ، لور ، ورور ، شیخ ، ملا ، دا شفاعت کامنظور دې نه وی . دا خو دې په‌خپل فکر مصلحت یا چه تمام هوا خواه‌وی مستقل ، چه وران کار دده په قوت ساز شوی په استصواب یـې‌تمام اعتماد لری ، د هغه دخل دې وی اوکه نه په ملکی کار کښې دې‌دخل د هیچانه وی ـ چه په دا کار کښې به مخل کیږی . یا به ناپوه‌وی یابه منافق وی ، یا به نادولتخواه وی ، اما په مالی معامله کښې ، چه‌دمال سودو زیان وی ، شفاعت‌دهرچا منظور دی که د هلك په مخ زړګونه‌بخښی هم بهتر .

بل په دا خوف کمیږی چه دخپل مال و ملك پـه جمع خرڅ نه خبریږی مال یې په تقلب خوړشی،عالم پرې زړور شی .

ملوك لره بویه چه دخپل مال‌دجمع خرڅ هسی خبر داروی ، چه اوبه یې هم بی ځایه نه توئیږی .بخشش په خروار ، حساب په‌مثقال.

خانجهان لودی هسی نویسنده‌ؤ چه‌دکبوترخانی دانې یې هم په‌خپل وقوف خرڅیدی ، دستخط به یې‌پرې‌کاوه ، هرګاه چه سړی د خپلی خونی په حال خبر نه شی د ملك له‌حاله به څه خبریږی ، خوف و رجا به ورځنی دچاشی . والسلام .

www.sikaraam.com

څوار لسم خصلت د ملك د انتظام

دا لوی هنر دی ، اما پـهخصلتونو کښې دا درجه وابسته په خصايل دی . که د ملك قوام دی پهدادی که انتظام د ملك نه وی قوام هم نه وی .

د ملوکان خو ګروه رعايا لری چهواړه مصلح او اسباب د سياست درياست دی . ولايت متعديه نظـامو انتظام په دالری . کوورنه يعنی ازواج اولاد ، خدم ، حشم ، رعيت،ارباب پيشه ، تـجار ، داهـومـره اصناف خلك حقپه يوه وجود دملوكدی ، چه دده په ملك پهمملکت کښې وی .

که ټر عهده يې ونه وځی ،خسران ددين ددنيا دی . که داواړه کار په يوه ځان واخلی ، وچاوته بهرسيږی . پس معاون ، مددګار ورلره لازم شول ، چه سررشته د هرکاروتړی ، د هرکار ځواب لـه هغـه غواړی .

ترتيب دواړو ورکا ، چه پههغه نسق کار کيږی ، چه برهمدرهم په کښې واقع نه شی ـ ديوې خولیميرمن نه وی ، د ميرمنی وينځی نه وی ، مزدورې نه وی ، ميرمن که ښهنهوی ، سررشته دخونی دروزګار ونه تړلی شی ، ودانی دکور نه شیچه د ملك سررشته تړلی نـه وی ودانی له کومه ؟

پس اول بويه چه ملوك دیاولدخپل جانشين فکر وکا چه يوهخوله ساه ده په ساه څه ويسا ، که ودهړته واقعه ، حادثه ورسيده ، جـاه نشين دده تيار وی ـ چه په ملكکښې خلل ، فتور واقع شی ، په خلل ، فتور کښې د ملك د دولـتزوال دی ، خلك په کښې تلف او پايمال شی .

جانشين دې مشر زوی وی چهوليعهد ، وصی ، قايمقام دده په ځای وی . که نور زامن يې ډيروی لايقترمشر وی . هم حق د مشر دی . که زوی نه لری ورور ، وراره که دا همنه وی تره ، تربور . که داهم نهوی يوبل اصيل زاده په ځای د فرزندیلوی کړی ، چه داهم حسبی فرزند

www.sikaraam.com

باله شی . القصه هرچه ولیعهد کاوهغه ته دې ښه استقلال ورکا ، اعتبار دې په عالم کښې زیات کا .

علم ، هنر دولایت دسیاست‌دې ده وته ښایه شی . که نور اولاد یې ډېر وی واړه دده په اطاعت‌راغب‌کا ، چه دولیعهد د حکم ، د امرعدول بی امری ونه کا ، چه یو په کورکښې ښه لایق پیدا شی ، په کښې سند او اتفاق وی ، هغه واړه سره‌په عزت ، په دولت کښې عیش وعشرت کا .

که په بغض په حسد سره‌اخته شی واړه په نکبت گرفتار خوار زار شی .

چنگیزخان‌کافر ، خوګ خوږ.اتفاق یی په کام په قبیله په‌خیلخانه کښې‌و ، پلارېې د یوې ولکی څښتن‌ؤده په ربع مسکون حکم وچلاوه . واړه اولاد قوم یې د دولت څښتن‌شو .

بیت

حسنت به اتفاق ملاحت‌جهان‌گرفت آری به اتفاق جهان میتوان گرفت

په وخت د مرګ د چنگیزخان‌وصیت و اولادوته داؤ ، چه درسته یې راوغوښته یو غشی ددستې نهؤکیښی و یوه ته یې ورکړ چه دا مات کړه ، مات یې کړ – بل غشی یې‌دیوه سره مل کړ ، سره دوه شول ورته یې ووې : مات کړه هغه یې‌هم مات کړل . بیایې درې غشی ورکړل ، بیا څلور ، بیا پنځه چه پهلس په دولس ورسیده ماتولی نه شول – ورته یې ووې : که سره‌جداجدا شواستئ . هسی به مات شئ

لکه یو یا دوه درې غشی – که واړه‌سره یو ځای په یوه اتفاق واستئ څوك به مو مات نه کا لکه سره ډېرغشی . دېو واړو هغه نصیحت ومانه، تر اوسه پورې دده اولاد بادشاهی‌کا ، چغتی ددیو نوکران ؤ ، هم تر دولت ورسیدل – هرچه دی دولت‌عزت لره څو اتفاق دی . هم دچنگیز خان په‌احوال کښې په (روضةالصفاء)کښې مذکور دی چه لابادشاه نهؤ اولسیؤ ، اولس یې هسی حکم مانه‌چه که عورت میړه به یې وبله ته ویزاره ول ، چایې حکم نه نوراوه .

www.sikaraam.com

پس تر ولیعهد وزیر بویه .وزیر ته دې هسی استقلال ورکړ شی چه د هرچا رجوع په ده وی ــ عزت ، حرمت دې تر ولیعهده کوزنه وی .

بیا وکیل چه په خلا ، ملاورته‌عرض رسوی . بیا خانسامان چه‌دکور وسپاه‌دخرڅ نه خبریږی. بیاخزانچی‌بیا بخشیان ، عارضان چه دسپاه دلښکر په حال خبر دار بیداروی .دمواجب دعلو فی حقیقت په عرض رسوی بیانائبان په هر ملك تعیین‌کول ــ واقعه نویس ، فوځدار بیا د لښکر میر لښکر ، سپه سالار ،نور امیران په لس سواره په شل ، جماعت دار ، بوز باشی ، د ملك‌زمینداران ، ملکان ، دلارونګاهبانان څوکیدار ، قاضی ، مفتی ، محتسب،کوتوال ــ لکه ترتیب انتظام دی‌هسی دوجود دی .

زړه لکه بادشاه ، غوږ سترګی‌وزیر ، وکیل لاس وپښی ، کار کن نور اعضاء لښکر . ډیرې چارې دی‌چه په وجود متعلق دی ، دوجود کار پرې جوړیدلی دی مځکه آسمان ،عرش ، کرسی ، اوه ستوری ، لمر اوزمکه ، باد اوبه داواړه هم مثال‌دوجود لری ــ سنت الهی په داجاری دی څلور مقربی فرښتی ، جبرائیل،میکائیل ، اسرافیل ، عزرائیل چه‌په کروړونو بی حسابه فرښتی د دوی‌سره دی ــ که دا انتظام نه وی‌جهان به نه‌ؤ . والسلام .

پنځه لسم خصلت د همت دی

رسالت پناه لره نبوت ، همت‌دواړه سره جبرائیل رواړل په دواړو کښې مختار کړ ــ ده په کښې همت‌ونیوه ، نبوت هم ورغی . هر برکت چه دی په همت کښې ، لکه سرهومره یې درد سر ــ که همت نه‌وی دردسر به څوك وړی . واقعی حادثې‌په هرچا راځی ، په دولتمنو خو لا ډیره راځی . حادثی نور چیرته‌نه‌دی‌په خپل کور کښې دی .

ملك لری ، لښکر لری ،خزانی‌لری ، ډیری چاری‌لری‌داپه‌معنی کښې واړه حادثی دی که دا نه وی‌حادثی به له کومه وی ــ چه هیڅ نه‌لری ، غم هم نه لری .

www.sikaraam.com

بیت

دستار نداریم ، غم هیچ نداریم　　چون هیچ نداریم غم هیچ نداریم

دسوخته والپتهؤ کوکی په دربارد‌گلرنګی معشوقی دی . په غوشیو هیڅوك کار نــه لری ، پــه خپــل‌غوشایه تپی .

مصراع

چون روزگار بیش غم روزگار بیش

ډیر ملوکان په ډیر دولت‌کښېهسی په ځان ستړی ناست وی چه دځان خلاصی په دعا غواړی . امادانه بویه چه کم همتی کیږی .

بیت

شیر را سلسله درگردن داد همه‌شــب
فــــارغ‌البال بــر اطــلال دمن میگــردد

مزری دخپل کار نه جاروزی‌څه شو که زنځیرونه یې په غاړه‌کښې پراته وی . هم دغه زنځیرونه ددیولویې ده ــ ولی په ترووړیو ګیدړو څوك زنځیرونه نه اچوی .

بیت

گل‌فروش ما که خواهد گل به بازارآورد
بایداول تاب غــو غــای خریــدار آورد

چه لویې چارې غواړی دلویوغمونو پروادې نه کا .

بیت

هیچ شی نیست ز زیباو زشت　　کونه حکیم از پــی کار سرشت

هر څوك چه یې پیدا کړی دی‌دیوه کار دپاره دی ، دسړی په‌لاس هیڅ نشته .

www.sikaraam.com

مصراع

خاص کند بندهٔ مصلحت عام‌را

یوچه په ډیرو کښې و نمانځی،خاص یې کا ، دعامو د مصلحت‌دپاره وی ، چه په هغه‌کار دپرورد گاردلوریه‌مامور دی ، خو پرېدی په اختیار په همت دی . بویه چه په همت کښې ددوستی چاڼ چیڼ بی همتی دې نه‌کا ، که هر څو کار گران وړپیښ‌شی پرې دې همت وکا .

بیت

به هرکاریکه همت بسته گردد   اگر خاری بود گلدسته گردد

که ډیرې حادثی واقعی پـرې‌راشی ، زړه دې قوی لری ، واردې خطا نه کا .

بیت

کار اگر مشکل وگر آسانست   پیش الطاف خدا یکسان است

دده خو همت بویه مشکل به‌خدای آسانوی . که واړه ملك‌و مال یې په یوه ورځ دسیلاب په مخ‌ولاړشی‌زړه دې لرو برنه کا ، په زړه دې داوایې : چه هغه چه راکړی‌ؤ ، هغه‌یې را څخه راتیوه که یې راکوی بیا به یې راکا .

مصراع

با که وفا کرد که با ما کند

دنیا له چا سره وفاکړې ده چه‌له ما به یې کا . دا هومره ملوکان څه شول ؟ ددیوملك‌خزانې څه‌شوې؟خو وارؤ په هر چاتیر شو ، په ما به هم تیریده . دچا تملق چاپلوسی‌دې‌نه کا چه کم همت یادیږی ــ مرګ ښه دی نه په بی همتی کم ننګی کښې ژوندون ــ که تمام عالم همه دده په کمی شی ، پروادې د هیچانه‌کا ، خپل هوډ ، همت دې د لاسه نه اچوی .

www.sikaraam.com

ابیات

گر گزندت رسد ز خلق مرنج — که نه راحت رسد ز خلق نه‌رنج
از خدا دان خلاف دشمن‌و دوست — که دل هردو در تصرف اوست

له همت له تلاش دې په خپل‌کار کښې هیڅیری سستي ، کاهلی ونه‌کا . دسلیمان غوندې سړی هم‌گوته له لاسه لاړه وه بیا ورغله ــ که تنها پاتي وی ، اختیار دې تر جهان‌تیروی . څوئې سروی هومره دې شورو شر وی .

مثنوی

څو په تن د عاشق سرشته — په کښې هومره شور شرشته
سر چه وخندی ځوا نان — څه زمری څه یې ها تیا ن
سر گیا ورته بنکا ریږی — چه همت لری هو ډیان
سر دې ځی همت دې نه ځی — تل څوك نه وی په جهان
ځان ساته نه شی له مرگه — که هر څو ساتی خپل ځان

شپاړسم خصلت د حلم

عکس‌د حلم قهر ، غصه (والکاظمین الغیظ والعافین عن‌الناس .) که ډیر سړی وچا ورکا ، چه حلم‌نه لری په یوه قهر هغه واړه ورکړل ابته کا . په حلم په برداشت سره‌ړان کارونه سازیږی ــ په نه حلم ودان کارونه وران شی . حلم هغه‌دی چه هیڅیری خجالت ، پښیمانی په کښې نشته . که ډیره گناه ،خطا له چاولیده شی هم حلم کړی بویه . د ملوکانو لاس په هرڅه‌رسیږی که دچا سروهی هم قهر څو دې نه کا ، تر خوله دې رد ، بد نه‌وباسی ، هرگز دې د چا سره مجادله مباحثه نه کا . بلکه په بنکنځل په‌ناسزادې هم چه واروی د حلم دمخه دې غوږ نه باسی . یو ملك دخراسانؤ ، دده‌پلار وته‌چابنکنځل وکړل، ده ورته سر پای و باخښه ، یو څو نوروهم تتبع د هغه وکړه ، ورته یې بنکنځل وکړل ــ وهغوی‌هم سرپایونه‌ورکړل ــ ورته یې ووې : چه بابا

www.sikaraam.com

نور به نه زه سرپایونه درکړم ، مه‌تاسی را تــه ښکنځل کـانهی ــ چـه زه اوس ښه خبره په غوږ واروم ــ په‌هغو کښې یوه مطائبه ورسره وکړه چه‌موږ به‌هسی په‌زوره‌ناري ووهوچه‌ته یې واروې . هغه ملوك و خندل چه زه به په دغه لا رنه ځم هغو وې‌چه موږ به په دربار رادرومو ــ هغه ملوك ورته وې : چه سکه صلحه به‌وکړو ، هرچه تاسی غواړئ هغه به زه بی‌بدو ویلو وتاسی ته در کوم ،په دا شرط چه د ماعیب ووینئ راته یې ووایې ــ روزنه یې مقرر کړل‌همیشه به هغه سرتیر به‌ورته‌ولاړؤ ، دده عیبونه به یې ورته شمارل هرعیب به چه هغو دده لیدلیؤ یابه یې

ارویدلی ورته به یې وی ــ ده بــه‌د هغه رنځ علاج کاوه . هغه ملوك به شکر وکیښ چه د حلم د دولت ، داهومره عیبونه ظاهــر شول . ګنــه ماوته به چاوی . خپلو وزیرانو وته‌په غصه شو چه د ما یاران دوستان همدا دی چه دما عیبونه یې راښکارکړل ما یې علاج‌وکړ.تاسې داهومره عمر راته نه وی . ملوك چه حلیم وی‌د حلم په سبب هر څوك ورته ښــه ویلی شی او که قهار وی ، که هزارعیــبونــه یــې وی ، څــوك ورتــه ښه ویلی نه شی ، په هغــه رنــځ‌ګرفتاروی . بلکه د ملك د دولــت زوال هم په دا کښې دی چه قــهرجن وته څوك دم وهلی نه شی ــ یو دبلخ ملوکؤ ، قهار غالب ، غلیم‌پرې‌را روان شو ، هیڅا دډاره ورته‌ویلی نه‌شو چه غلیم دربانديې راځی ، ترهغه وخته پوری چه کوټ یې محاصره کړ . وخت د بهارؤ وزیر ورته ووې:څه عجب ښه بهار دی ، ملك رنګا رنګ ګلزار دی ، که پاسه دکوټ‌په برج و دریږې ښه تفرج و تماشا به وکړې ــ که دی راغــی پــه برج‌وخوت چه ګلزار به ګورم ، سرې ، زرغونې ، توری ، سپینی رنګارنګ‌خیمی ، خرګا ، بارګاه یې ولیدل .

وزیر وته یې وې دا څــه ؟ وې‌د فلانی غلیم لښکر دی موږ د ډاره عرض کاوه نه شو . ده وی چه‌عجب‌مردك دی ، چه په دا بهار راغــی ، هم یې ځان د ذوقه ویوست هم یې‌زه دایې ووې نور د کوټ د بــرجــه کوز شو ، د جنګ تیاری یې کړې‌نه وه ، په شپه لــه کــوټــه ووت ، وتښ ــ ملك دبلخ بل حریف ونیوه‌چه حلم نه لری حال‌یې داوی والسلام

www.sikaraam.com

اولسم خصلت د غیرت دی

غیرت په ډیر توکه کښېږي شته اول په دین په مذهب کښې ، بیا په ملك په مملکت کښې ، بیا د محـل دکورونو په محافظت کښې ، نور هم شته اما خلاصه دا درې قسمه دی .په درې واړو کښې څو غیرت ډیر لری هومره اعلی ـ اما بیا مرتبه دهرکار شته چه افراط تفریط په کښې مذموم دی . ددین د مذهب غیرت‌هسی بویه چه که څوك د قاضی ، دمفتی د اعلام انحراف وکا یادمحتسب سره څوك په شدت شی ، دا ځـای که سر ځی که مال ، که ملك صرفه نه بویه ـ که په دین کښې مبتدع پیدا شو، چه رخنه په دین کښیباسی،دا ځای لاغیرت بویه ـ بل د ملك د مملکت که دده په ملك باغی پیداشو ، دده رعیت آزار وی یایې مال په تاخت په تاراج وړی ، دا ځـای غیرت بایده دی چه دده درعیت یو زړی څوك یوړی نه شی ، په ملك کښې رعیت سوداګر ، غریب غربـه فراغت روزګار کا ، غـل ، رهـزن متمردی مزاحم نه شی .

بل چه دمحل دکورونو د ازدواج دوابسته وی غیرت. بل چه دازدواج دمحل د مستوراتو وی ، دا غیرت دې هسی وی چه مچ دچاپه وجودکښېنی هم دې پر غیرت شی . غیور دې ترهسی حده وی او په دا کښې دوه قسمه غیرت دی : یو غیرت دعاقلانو بل د جاهلانو . دجاهلانـو دا چـه بدګومانی کا ، جاسوسی کا ، په تش ګومان یا په تش اروېدلو خبره زیاتوی یا څوك وژنی یا څوك وهی،داغیرت نه دی دا جهل حماقت دی تر محمد رسول‌الله بل څوك غیورنه‌ؤ په افـك د بـی بـی (عایشی) چـه مشرکانو مخ تور کړیؤ ، څو حلم وتحمل سروروکړ تر هغه پورې چه باطل وبله روښن شول آیت نازل‌شو (الطیبات للطیبین والـخبیثات للخبیثین .) د عاقلانو غیرت دادی چه هرګز په خپلو مستوراتو بدګومانی نه بویه ، جاسوس جاسوسی نه‌بویه،غوږ داری وسواس نه بویـه ، دا کارونه څه هسی نه دی چه پټ پاتی کیږی .

بیت

خوشست ازبخر دان این‌نکته‌ګفتن　　که عشق و مشك را نتوان نهفتن

www.sikaraam.com

بيت

که پـه سل پردی یـې نـغاړي   پـیاز ښکـاره کـا خپلی غـاړی
هرچه خدای تعالی په ازل‌پاکې‌پیدا کړی دی ناپاکې به نه شی چه ناپاکی دی. اغما ض‌اولی، دفع‌کو لیې په هسی شان چه خلاف له شرع واقع نه شی . که فسادیې ذهن‌نشین‌شی تر نظر اچول ، ښورول هره‌ورخ مرګ دی او که نه په زهر قاتـل‌والسلام .

اته لسم خصلت د حزم د احتیاط

د ملوکانو دوستان که وایـې‌هیڅوک نشته تر فرزندانو پوری‌داچه څوک‌ورته خوش آمد وتملق‌تسلیمونه‌کا واړه دځان دپاره که دی په حیات صورت دځایه پاځی یاخلع‌شی‌دەسره‌بەهیڅوک وفاونه‌کا، واړه به هغه بل لره وزغلی . هر څوک د خپل غرض‌بنده دی . که یو خوار ذلیل سړی ملوک تربیت کا، ترلویه دولته ترمرتبی ورسوی چه یوه ورځ یې زړه بدشی هسی به نه وایې چه څه شو،ورځنی به پر خاش کا ، که ښکاره له ډاره نه وایې پټ به ورځنی بدوایې ـ بل د دولت دمعشوقې طالبان ډیر ـ که زوی وی چه څوان شی‌پلاریې لاهسی زوړنه وی ، رضایی داوی چه که دا پلار ومری زه یې په‌ځای کښینم . اکثر به دا هسی وی الا ماشأالله . پس ورونړه ، عزیزان‌خولابلا په داکار کښې ترد‌ښمنونـه له‌دوستانو چه خپل وی لاحزم‌احتیاط‌بویه .

بيت

د دوستانو په دوستی نشته امید   دد‌ښمنو پـه تملق څـه اعتمـیـد
دوستان ، دښمنان د احتیاط‌په کار کښې سره یکسان دی . اماله دښمنه چه دښمنی صریح ده هغه خوخود احتیاط لازم دی ، کیږی . هغه هم په دوه وجه دی یو دښمن ذاتـی‌بل عارضی اوعاریتی . ذاتی هغـه دښمن دی چه د ملك طالب دې وی،خرخشه دعوه سره په ملك وی ، لکه‌دوه بادشاهان . دامیرځی ذاتی‌ده.بل د مذهب لکه د هندو د مسلمان، دسنی درافضی دامیرځی ذاتی ده ،لکه د مرك د پیشو ، دسپی د غرڅه،

www.sikaraam.com

دهاتي د مزري دباز دتارو دا هرګزدتلو نه دي . عارضي لکه دوه هاتيان سره جنګ کا يا دوه مزري يا دوه‌بازونه يا دوه سپي يا دوه پيشو دا ذاتي غليمي نه ده عارضي په‌يوسبب‌سره‌وشوه .

د عارضي ميرځي اميد درغيدود آشتي د اصلاح شته اما د ذاتي امکان نه لري . هر څوك د ملوك‌دملك غليم دي يا د مذهب تربله‌غليم، احتياط تر هغه اولي ـ که په قول‌په عهد يې باور اعتبار وکا ضرر به بيا مومي ، که يې لاس رسيږي دديهسي غليم فکر دې بر اصل کا .

بل دوستان فرزندان ، ورونه،وريرونه تربرونه ، خيلخانه عزيزان، دصله رحم حق په روايت واجب‌دي.حديث د پيغمبر په دا باب وارد دي چه بدترين سړي هغه دي چه حق‌دصله رحم نه په ځايوي . بلکه پـه جهان کښې چه څه سر لښکر واهه‌شي دديو دپاره ، پس بايده دي چه

داعالم په اخلاص پـه اتـحاد کښې‌وازميل شي . اول آزمايش د مال چه دديو اتحاد دې په مال وګوري ـ که مال د سردار دريغ نه وي ، پـه ملك اړنه وي هسي به په سر هم‌اړنه وي . دادې خپل ځان کښې ، درسالت پناه سره هم ابو جهل ،ابولهب مخالف ؤ ، امير حمزه (رض) عباس (رض) ، علي (رض) ، طلحه(رض) ، زبير (رض) موافق‌ؤ .

تر دا به څه چه هم سره زړه‌خوش بوي ـ درد لکه خپل ورونه ، زوي ، ترونه ، تربرونه ، خيلخانه‌لري ، بل به يې چيري لري او که مخالف وي ، له تا غواړي خپل درځني‌ساتي ، ستا دبدخواه سره ناسته، پروت کا ، ستا په بدي يې زړه بښه‌کيږي ، له تا بدوايې بښيګڼه دې بده ورښکاريږي . دا ذاتي غليم دي ولي‌چه ملك شريك دي ، په دې باندې لحظه صرفه نه بويه . څولا روغ‌يې‌علاج‌يې ژرکړه .

بيت

سرچشمه شايد ګرفتن بـه ميل   چو پر شد نشايد ګذشتن به پيل

داهسي سړي به ناست وي‌واقعه طلب ، هرکله يې چه وارجوړ شو نيت به وهاري .

www.sikaraam.com

بیت

علاج واقعه پیش از وقوع بایدکرد — دریغ سودندارد چورفت کارازدست

قطعه

دزړه حال تر خولی ښکاره شی — چه له تانه بدګویي کاستا غلیم دی
چه د هسی غلیم کار دوخته وکا — دهغه ودانایی ته می تسلیم دی
په یوه بخری هم سیزی ښارونه — غره مهشه چه غلیم راته سقیم دی

نولسم خصلت دورع دطاعت د عبادت دی

د ملوکانو ورع خو فتوی ده .چه په فتوی ودریدل ځان دي هسی شماری لکه متقی مشایخ ، فتوی بهیي د تقوی تر دولت ورسوی . هم دغه تقوی ده چه فتوی ده .

بیت

پرهیز گار باش که دادار آسمان — فردوس جای مردم پرهیز گار کرد

اصل پرهیزګاری داده : چهپه ځان یي نه پسندی په بل دي نه پسندی .

درعیت د سپاه توابع خوبندی، لونه دي هسی شماری لکه خپلي خویندی ، لونه چه دده دربار امانتګاه ، صیانتګاه وی ، دهرچا ورته ورتله بی دیاره بی وسواس هورتهسبا ، بیګاهوی. مأکولات، مشروبات دي د حلالی وجهی وی . ملبوسات،پوشاك یي که دشبهی دمال‌وی‌شاید هرچه حرام مال وی هغه به خرڅ‌دعمارت ، دوسلي داسلحی وی . هرچه مسکرات مناهی وی له هغودي‌په بیارته اوسی . محبت‌دي له‌عالمانو له صالحانو کا ، پنځه وخته لمونځ‌دي په مسجد کښي په جماعت کا ، که مسجد ورته یي فرصت نه وی‌جماعت دي پــه کور وکا . حدیث دی درسالت پناه : چه پنځه وخته‌نمونځ ګذاری ، حلال حلال ګنی ، حرام ، حرام شماری ، ځای یي جنت‌دی .

www.sikaraam.com

د نمانځه ثواب له جماعته ډیردی . جمعه هم همیشه ګذارل قـوت دایمان دی .

څلور رکعته سنت د مازیګر ،دوه رکعته نفل د ماښام ، دوه رکعته دڅاښت ، که ډیر نه وی دا خو بویه.که نمونځ د تهجد ګذاری ، ددنیا په ملوکی کښې دآخرت ملوکی هم‌داده.

بیت

ګر توانی هـر سحر بیدار باش منتـظر از دولت دیـدار بـاش

مصراع

ګر دولت دین خواهی با صبح درآمیز

درعیت په کونډو ، په یتیمانودې نظر لری ، ظلم ، تعدی په رعیت روانه لری . ظالم ، ستمګـار دې‌وربـاندی حاکم نه کا ، موافق دشرعی په حکم ورسره کار کا . له عشری‌زمکی دې عشر اخلی ، له خراجی‌دې خراج اخلی . دهند ملك واړه‌خراجی‌دی . دکابل ملك د امیـرالمؤمنیـن عثمان بن عفان (رض) په خلافـت‌کښې فتحه شوی دی . د پیښـور ملك سلطان محمود فتحه کړی دی .ترلاهورپورې‌یې تسخیردملك کړیؤ. ډیلی سلطان‌معزالدین‌غوری فتح‌کړیؤنورورد ، وظیفه ، خیرات ، تصدقات دې‌دوست لری ، خپل لطف ، مکرمت‌دې له هیچا دریغ نه لری ، خیرخواه د خلایق دې وی .

بیت

خلایق را چو نیکخواه گـردد باجماع خـلایـق شاه گـردد

زړه دې مایل وښو چا رو ،وښوکارونو ته لری ، پاك اعتقاددې وی .

رباعی

هومره ذره چارده په هغه کښې‌چه‌لـر بر شـی
پـاك مـو من‌په شرع بیا په شرع کښې کافرشی
غرونه تر میان نه دی نه تر میان دی‌لوی‌سیندونه
زړه چـه چیرته کوږ کـړې و هغه لوری ته ورشی

www.sikaraam.com

ډار په هر نفس کښې له کفره‌بویه نه له ګناهه . که یوه ذره حرام وته حلال ځوك ووایـی نـور لاړ ـدانایی هم دا ځای بویه چه عقیده په ځای وی ، ګفتار ثابت بویه ـ چه څه‌ګټل ، بایلل په ژبه کښې دی . چه ژبې خوار کړل هغه خوار شول .فضیحت رسوایی دجهان زیان لری. زبان دشمن جان ، که سودیی هـم‌شته اما .

قطعه

په زبان کښـې دی کارونـه هم سودونه هـم زیـا نونـه
که له زیانه یی خـلا صیبږم زه یی مـه وینـم سودو نـه

ډېرې عو رتی نه بویه ـ عور ته‌چه له ښه خاندان وی ، په صورت ښایسته په سیرت آراسته د دنیابهشت ده .

مثنوی

ښه دلبره (۱) قـاصـرات الطـرف‌ای یاره
په خیرات(۲) حـسان جـوره ښـه دیـداره
په عرباً (۳) په اترابـاً (٤) سـره‌پسندلی
په حوراً(٥) او عیناً (٦) درست سره ګلزاره
خدای کـه دا هسی دلبـر و چـاته ورکا
ښایسته‌د جـنت حـوره شـه تـرې جاره
نه دا هسی رنګ یوه په کورکښې‌ناسته
نه بد رویی ، بـد خـصلتی صد هـزاره

---

(۱) قاصرات الطرف : یعنی‌چه‌نظرېې په خپل میړه وی ، بل سره نه وی .

(۲) خیرات حسان : یعنی نیك‌خوی ، نیك روی

(۳) عربا : یعنی دوستداره ، مینه په میړه ، پـه ډیره میـنه ، ښاشرت نه‌میړه کاچه کمال لذ تورځنی میړه حاصل کا.شهوت‌انګیزه.

(٤) اترابا : یعنی فرزنـدان‌راوړی .

(٥) حورا : یعنی سپین یـې‌دسترګو سپین ، توریې تور .

(٦) عینا : یعنی غټی سترګی.

www.sikaraam.com

که چیری ډیرې وی موافق دې په شرع ورسره سویه نګاه لری .
که چیری لږبرشی میاشت په میاشت دې ورځنی معافی غواړی . بلکه هفته په هفته ــ که یې سوریتی وی ، حق دې موافق په شرع په ځای لری .آسوده او خوشوقتی دې ساتی ، چه یې ورځنی اولادوی هغه دې لاعزیز مکرم ساتی والسلام .

شلم خصلت د استغفار

هیڅوک به نه وی چه له ګناه به خلاص وی . چه وجود و شو ، ورسره ګناه وشوه . چه جامه وشوه ورسره خیری وشو . دجامی خیری په سابون لری کیږی ، دګناه خیری په توبه په استغفار لری کیږی . استغفار هر چا لره بویه . بلا ددیوتر غاړی دی . حق تعالی په تائبانو هسی مین دی لکه په عابدانو . ګناه که په قصد وی که په نسیان په واړو کښې امید واړی د مغفرت شته .

(لاتقنتوامن رحمةالله) که اویا ځله بنده په ورځ ګناه وکا ، پرې توبه وکاږی حق تعالی به یې قبلوی .سړی چه ګناه وکا د کینی اوږې فرښته قلم واخلی چه کښم ، دښې اوږی فرښته ورته وایې چه ودریږه مه کښه ، ګوندې توبه کا . چه مؤمن توبه او استغفار و کا د ګناه په ځای ثواب وکښی .

دمؤمنانو دګناه حمال عزازیل دی ، اما ګناه سپکه کتلی نه بویه چه بیم د کفر نعو ذ بالله منها .که ذره ګناه وی در وند ګڼلی بویه ــ چه زر ګناه زر توبه ، دا هم دلالت په سپکوا لی د ګناه کا . دمرد تو به هسی بویه لکه مرد ،چه خویوه وینا وایی هوهو ، نه نه . استغفار په ډیره وجه وایه شی .ژبه له استغفاره روز و شب قراره کړی نه بویه .

استغفار د شیخ عبدالقادرجیلانی قدس الله تعالی دادی ــ وظیفه د مؤلف اسنادیې ډیر دی ، چه څوک یې وظیفه کا ، بی له ایمانه به له جهانه د حق په فضل لاړ نه شی .په وخت دسحر ویلی بویه چه اودس وشی ، دسنتو پخوا یا چه نفل دڅاښت ګذاری ترې پخوا ، یا هر وخت چه یې مقرر کا . هره ورځ دې دوست لری . البته دادی :

www.sikaraam.com

بسم‌الله الرحمن‌الرحیم

الهی اگر از من بیچاره گناهی یاخطایی یاکفر یاکلمه‌کفر یاشرکی یا ریایی یاگناه‌صغیره‌یاکبیره یا نمیمه‌زنای یا غیبتی یا طیبتی یا فحشی یا بهتانی یا دروغی یا لهوی یالغوی‌یا حسدی یا حرصی یا عجبی یاکفر یانفاقی یانا حقی یاتحریمهٔ‌یاتلجیه‌یا نغمهٔ یاترك‌امانتی‌یاترك‌صیانتی‌یاظلمی یا تعدای در حق آدمی یا جانوری یاترك رعایت در حق استاد و پیرو مادر و پدر هر یکی از ایشان را که‌به حکم فرمان خدای تعالی جل‌جلاله وعم نواله و خبر رسول‌الله صلی‌الله‌علیه وسلم می شاید یا فسقی یا فجوری یا بدعتی یا ناکردنی یاغفلتی‌یا تقصیری یا آنچه غیر فرمان‌خدای

تعالی جل جلاله و عم نواله و آنچه‌غیر فرمان شرعست عمداً یا به فراموشی کرده باشم یا در خاطر ماگذشته یا به زبان رفته باشد قولا و فعلا ، خاطراً و ناظرا ، ظاهرا وباطناً ، لیلا و نهاراً ، سرا و جهرا ، به دانستگی یا به نا دانستگی کرده‌باشم ازآن جمله گناها باز آمدم پشیمان و تایب شدم ، توبه نصوح‌از تو طلب میکنم که بار دیگر ازینها در وجود من نیابد آنچه که نا کردنی‌هاست نه کنم از سر تجدید مسلمان شدم و ایمان آوردم اقرار به‌وحدانیت‌ذات قدیم جل جلاله کردم به آنچه خدای تعالی فرموده است اقرار کردم‌بدانچیز و آنچه نه فرموده است بیزارم . به آنچیز ایمان آوردم‌بدانچه ایمان آورده است محمد رسول‌الله صلی‌الله علیه وسلم .بیزارم از آنچه محمد رسول‌الله

بیزار و دور بوده است به یقین وصدق دل می گویم : لااله الاالله محمد رسول‌الله . اشهد ا ن‌لااله‌الاالله‌وحده لاشریك له . و اشهد ان‌محمدا عبده ورسوله . سبحان‌الله والحمدلله‌لااله الاالله والله اکبر ولاحول ولا قوة الا بالله‌العلی العظیم . آمنت بالله‌کما هو باسمائه و صفاته و قبلت جمیع احکامه آمنت‌بالله و ملائکته وکتبه و رسوله والیوم‌الاخر ولقدر خیره وشره من‌الله تعالی والبعث‌بعدالموت .

الهی هم برین اقرار و تصدیق‌ابدالابد به لقای خود مشرف‌بگردانی و ثبات بخشی به حق حبیب خودمحمد مصطفی صلی‌الله علیه وسلم

www.sikaraam.com

وآله و اصحابه اجمعین . استغفرالله‌من جمیع ماکره الله قولا و فـعلا ، خاطرا و ناظرا و اقول : لااله الاالله‌محمدرسول‌الله .

خاتمه د کتاب

ذکر د جهالت د حــماقــت ، اختلاف د طبایع ، د مزاجونوتبدیل، داخلاقو ضمیمه په حمیده،دازده‌کړه‌چه داهومره کتابونه احتیاج د پیر د استاد ، د جهل دحماقت دپاره‌دی‌چه واړه ر زایــل لــه دیــو دو اړو نکو هیده وخویونو چه جهل حماقت‌دی پیدا کیږی . اجهل احمق‌هغه‌دی چه گرفتار په دواړه مرضه دی ،جاهل هغه وته‌وایی چه‌لار ترمقصود لوړوینی . احمق هغه چه عکس د مقصود،مقصود گنی.جاهل بیاپه‌خورنګه دی یو داچه دزده کولو په سود په‌زیان نه پوهیږی چه د انسان کمال په څه کښې دی ، پیدا کړی یې څه‌لره دی ؟ دا چه پوهیږی په دا اما استاد نه لری .

بل هغه دی چه خپله نه پوهه‌ورته پوهه وی ، له ځانه خوښ وی چه پوهه هم داده چه ما څخه ده ،اما پوهه نه وی دا تر هغو دواړو بددی . ودې وته جهل مرکب وایی.هغه دوه گروهه ممکن دی چه زده‌کا. اما داچه جهل مرکب لری دا پاتی‌دی .

تفاوت دطبایع د مزاج ، حکیمانچه منجم دی دستور ویونسبت‌اهل طبایع چه طبیبان دی ـ د غذا پـه‌سبب وایی اختلاف د مزاج کیږی تبدیل د اخلاقو په اتفاق ممکن دی.سړی په زده کولو سره قابل‌کیږی

نه نه زده کوی ، ناقابل پاتی شی .لکه دا ځینی صحرا نشین چه جوهر انسانی په خپل مقدار علی مرا تبهم‌په واړو سړیو کښې شته ، چه سړی دی په هغو کښې زده کول شته اکثرقابل دی ، صحرا نشین محروم دی. که لس ، شل صحرا نشین لا هلك‌په ښارونو کښې راشی بی تعلیمه به‌واړه‌ښاری‌شی . که‌معلم بیا مومی‌دانشمندان به شی ، مدار په زده‌کولو دی . بیا په دا کښې تفاوت ډیردی‌څوك په لږ اشارت داستاد چه ذکی مذهن وی دانش حاصل کا ، څوك‌په ډیر محنت څوك محروم پاتی‌شی.

www.sikaraam.com

کار جوهر ذاتی ، فطرت اصلی لره‌ورغی .
ځکه واړه سړی برابر نه دی.په سړیو کښې څه چه دا حال په حیواناتو کښې دیوی مور زوی ،دیوې اسپی نتاج دیوې ځالې مرغی دیوې چرګې چرګوړی د یوې سپی کوکوری – کار ، کردار ، رنګ ، ترکیب . بیل ، بیل – دا اختلاف د اووستورو یا دغذا په سبب وی . هرچه دی واړه په حکم د قادربرکمال دفاعل مختار دی څوک ددې فهم‌ادراک وته نه رسیږی .

مصراع

که کس نه کشود ونه کشاید این معمارا

له دې بابه ویل ډیر دی امـاکتاب طول وته ځی . بل حماقت‌دی له جهله سړی ګوندې په ډیر علم‌تربیت‌خلاص شی امکان ، امادحماقت نه ابوعلی غوندې سړی خلاص نه‌ؤ.له دې رزیلت څوک خلاص نه دی .
اما حماقت هم لکه ګنا هونـه‌چه اوس په کښې کبیره شماری نور صغیره دی په حماقت کښې هم‌ځینې کبیره دی ځینی صغیره دی . کبیره ډیر دی صغیره خو لابې حسابه‌دی.سړی جهد کا چه څو ممکن وی له دې‌بلا خلاصی مومی – که له صغیره‌حماقت خو دخلاص وی چه ځـان ایمان لره آفت دی . هرچه کبیره‌دی‌یو څو به وکښم : اول حماقت‌دادی چه څوک خپل خدای نه‌پیژنی وغیروته تکیه‌کا ، لکه بت پرستی ، آتش پرستی ، پرستش دونی داصنامو یاشنګې دسپی ، دګیدړ ، دکارګه ، ده‌رغی وغیره دالوی حماقت دی .
بل چه دمور د پلار حق نه په‌ځایوی . حق تعالی جنت د مور دپلار په رضا کښې ایښی دی .

بیت

جنت کـه رضای مادر آنست   میدان که رضای مادر آن‌است

د حقیقت خدای هغه دی چـه‌آفریدګار ، دمجازی خدای پلار دی او مور چه وجود دده ورځنی موجـودشوی دی چه دا حق نه پیژنی هغه به هم لوی احمق وی .

www.sikaraam.com

بله عورته چه دخپل میړه پــهکار په خدمت کښې لته ، کاهلهوی، ددین ددنیا مراد مقصود ددې دمیړهپه رضا مندۍ کښې ، ددې دژوندون برکت ، عزت واړه په میړه کښې .څو حقونه پیوندونه تر میانه چه په دانه پوهیږی عظیم حماقت دی . بلچاکرچه سالها د صاحب نمکخوری ناسپاس ناحق شناس شی ، دصاحبپهقهر په اعتراض جدایی وکا دا هم بدحماقت دی . بل شاګرد چهداستادوحقته شاکا ، ورسره پهبحثمجادله پاڅی . بل چه دزورور ، شکوه ،شکایت وایې . بل چه چا خبرهتمامه کړی نه وی دی تر منځ ګډ شی . بلچه په زوړ والی ځوانه جل په واده راوړی . بل چه دولت نه لری دیرېعورتی کا ، یوه عورته تیره تمامهده، دولتمند لره هم ، پاتی بی دولتلرههغه چه وایې :

بیت

زن نو کن ای دوست هر نوبهار   که تقویم پارینه نه آید به کـار

هغه غلطه ده د هرچا په ځایچون دی . تقویم پارینه مراد کونډه ده ، نوبهار جل ، یوه ښه محبوبهدځنو دوربل چــه ښه موافقــه وی دیره ښه وی ، دښځو دآسونو یــومثال دی که ډیر آسونه وی ځوان ، چه ساتنه یې نه وی په کار نهدی.که یو آس وی زوړ ، چه ښه ساته شی په هره سوارۍ په کار وی .تر پنځوسو کلو عورتینه په ځوانــه شمارلی ده ، تراویا کاله پورې مردکړلی نه دی . دادحکمت دکتابونقل دی . هغه چه وایې :

مصراع

زنرا حدچهارده تابیست سالگی   نظاره کن تمام که نظاره‌کرده‌است

داخبرې د هوسناکۍ دی ، دعلم د حکمت نه دی . بل هغه چه په رسم په عادت پیری ، مریدی کا .اول مرتبه دسلوك قطع عوایق دی . هر تعلق چه لری له ځان یې واچوی،په صفت د اصحاب صفه شی ، چه اول هدایت یې دادی نهایت یې خودمرید ، د پیر په تلقین په ارشادشی. تصفیه ، تزکیه لری لکه علم ظاهریزده کیږی ، هسې علم باطنی چــه سلوك وی زده کیږی . چه دارنګنه وی ، بازی تګی ده . احمق به هغه

www.sikaraam.com

ږي چه په باطل به نه پوهيږي . خيرخيرات په هرچا روغ دي چه مسلمان وي بلکه جاندار وي .

بيت

حورش ده ، به گنجشکك و کبك و حمام
که ناگـه بيفتـد همـای بـه دام

اما پيری مريدی دشوار امردی .که مـريد يی صا حب جذ بـه وی چه تر دنيا و ما فيها تير شوی وی،هاله د هرچا حديث بويه .

بيت

که در بند سگی بودن درين راه   به از حکيمی که راند نفس بدخواه
مريدی خو دقرآن بويه .

بيت

اول وآخر قرآن زچه (ب) آمدو سين   يعنی اندر ره دين رهبر توقرآن بس
بل هغه چه دا هسی گران مايه عمر په غفلت تيروی ، ورځ په ورځ څه نه زده کوی .

قطعه

هريك نفس ز عمر که ميرود گوهريست
کان راخـراج ملـك دو عـالـم بود بـها
مپسند کين خزانه رود رايگان بـه بـاد
وانگه روی بـه خـاك تهی دست بينـوا
بل هغه چه بد ورور عز يز ،څوك ورور عزيز گنهی .
برادر که دربند خويش است، نه برادر نه خويش است .

بيت

ورور چـه حـق شنـا س   نـه هغه چـه نا سپا س

www.sikaraam.com

بل هغه چه د ملوکانو په مهر،مینه مغرور شی . په دا طایفه هیڅ باور نشته .

گه به سلامی برنجند ، و گه به‌دشنامی خلعت بخشند .

هغه به احمق وی چه پرې گستاخ شی . المخلصون علی خطر عظیم .

بیت

نزدیکان را بیش بود حیرانی — کیشان ، کیشان سیاست سلطانی
مثال بادشاه چون آتش آمد — به طبع آتش همیشه سرکش آمد
اگر باز ور فیل و طبع شیری — مکن با آتش سوزان دلیری

بل هغه چه په ذاتی غلیم‌اعتبارکا . بل هغه چه اغلامی اولوطی وی. فاعل او مفعول دواړه سره دسودی.بل هغه چه د هلکانو په قهر ، قهر کا . بل هغه چه عا شق شی ،د معشوقې ناز نه وړی . بل هغه‌چه له یاره قرض غواړی . بل هغه چه‌سپینه ږیره په خضاب تور وی .

قطعه

ابلهی کو میکندریش سفید خودسیاه
از پی‌پیری جوانی را همی دارد امید
پیش دا نا یان که در بند شکاردولت اند
کی دهد زاغ سیاه را رونق باز سفید

بل هغه چه مځکه د باغ لری ،وربا ندی باغ نه کا – بل هغه چه زر دسودالری سوداگری نه کا .

بیت

شنیدم که اندر سزای سپنج — که زر ، زرکشد عاقبت گنج گنج

بل هغه چه د خپلی عورتې ویل‌وبل ته کا . بل هغه چه د طبیبا نو داروبی ویاره خوری .بل هغه چه‌په مجلس کښې ډیر خاندی . بل‌هغه چه د خمرو مستی لویی گڼی . بل‌هغه چه د دخول په کار کښې افراط کاندی . بل هغه چه جلق وهی . بل‌هغه چه علم یې نه وی ویل دشعرکا. بل هغه چه ملك په میراث غواړی .

www.sikaraam.com

بيت

ملك به ميراث نه گيرد كسى　　تا نزند تيغ دو دستى بسى

بل هغه چه دپلار دنيكه په نامپه لويي ، لويي غواړي هنريي نه‌وى.

بيت

گرد نام پدر ، چه ميگـردى　　پدر خويش شو اگـر مـردى

بل هغه چه ددنيا مال لرى په‌كښې عيش‌و عشرت نه كا . بل‌هغه چه لور لويه لرى ژريى واده نه‌كا . بل هغه چه د نن كار وگانده و ته پريږدى . بل هغه چه تربيت دكم‌ذات دكم اصل كا . بل هغه چه لاپى دخپلو وركړو ، دخپلې ميرانې كا . بل هغه چه حاصل يى لږ وى خرڅونه ډير كاندى .

بيت

بر احوال آنكس ببايد گريست　　كه دخلش بود نوزده‌و خرج‌بيست

بل هغه مشر ورور چه كشـرورورى قابل وى ، پرې خوښى‌نه‌كا. بل كشر ورور كه هر څو قابل وى‌مشر ورور به‌لكه پلارهسى نه‌شمارى ادب ، قاعده به يى په ځاى نه لرى. بل هغه پلار چه زوى به يى فاضل‌وى دى به ورځنى نه زده كوى . قال‌الله‌تعالى (يخرج‌الحى من‌الميت ويخرج الميت من‌الحى .) بزرگى به عقل‌است نه به سال ، توانگرى بدل‌است نه به مال .

بل هغه چه له نادانې معشوقې‌ناز غواړى ـ داومى ولې پوست نه خيژى . كه خوږه ميوه لرى خويى‌پخه لرى ـ هغـه دنـيازه نياز چـار ، د نشاط د انبساط كارونه لكه پخوازده‌ؤ اوپه خوب موليدلـى نه دى ـ دپخته تركاره نه رسيږى خام ، په‌داخبره بويه اختتام ـ بل هغه چه دزورورو غليم مخى لـره ورځى يـاورپسى زغلى . بل هغه چه غليم يې ستړى ستومانه په ملك پريـملى ،ورسره زر جنګ نه كا ، وغليم ته دمه وركا . بل هغه چه له بداصلى‌ښځې وفا غواړى ـ بل هـغه چـه خيښى له ناجنس كا .

www.sikaraam.com

بیت

کند هم جنس با هم جنس پرواز　کبوتر با کبوتر باز با باز

پښتون له پښتنه ، مغل له‌مغله، کفوله کفو ـ بل هغه چه توان یی رسیږی د محتاج مقصود نه کا .

بیت

کار درویش مستمند بر آر　که ترا نیز کار ها باشد

دا یو خو مهلك حماقته‌وشماره‌شول چه کبیره دی لانور ډیر دی چه په دا وپوهیږی په نورو به هم‌وپوهیږی . که نه په نورو به څه پوهیږی الله ولی‌التوفیق .

سوال له مطالعه کنندگانو داچه ځینی جامی په نقش ونگار کښبیده کړی اغوښتی ځینی ساده‌اغوښتی شی . به یی تر کښبیده کړی وی . کتابونه را څخه نه‌ؤ ، او که نه‌بښی‌تکیه می به په دا کتاب کړی وې ، نظم ، نثر ، عربی ، فارسی می به په‌اشتهاد په کښې ډیر راوړی وو . اما په عندیات په حافظه خو به داهومره څه کیده ، ادراك به هومره رسیده ـ هره‌خبره‌به‌له‌روایته بیرونه‌نه وی ، له حکمته به خارجه نه‌وی. واړه به هغه څه وی چه ددین د دنیافواید مقاصد په کښې وی . سراسر جمله دقابلیت په علم رساله ده ،عین مطلب می په دا حبس کښې‌دفهم دغلطیدوؤ ـ په دا حادثه کښې که‌محروم ؤ خو قلم‌ؤ . په دا التیام‌دقلم

حکم‌ؤ ، دی حکم ؤ ، چه اتمام التیام‌یې وشو ، تر عین مطلب چه ؤ ، دا فهم راته جلوه گر شو . چه‌دهغوفرزندانو ، برادرانو ، دوستانو ، یارانو چه تربیت په خاطرؤ ، تربیت‌وصیت به ورته په خاطر کیده . لکه فلك کج رفتار ، تقلب دلیل ونهار،دا تفرقه تر میان واچوله تا پاك به شمارکی ډیر شی . که دا سودا تردیو ورسیږی چه داگوری پرې ناظر وعامل وی ، داهم د عین مطلب سره‌شمارلی مطلب دی .

په‌حکم ددې خبرچه‌المکتوبا ت‌نصف الملا قات دامختصرپه‌داداعیه، لاحق تعالی دې توان توفیق ورکاتوفیق دې رفیق شی . که چیری‌سوی

www.sikaraam.com

خطاء په کښې واقـع وی نظـردې‌داصلاح پرې وکا . په اغماض دې ندنې وکا (خذ ما صفادع ماکدر)دانایان د طعن ژبه کوتاه لری ، چه عین مطلب خو د ظاهر ښه ګنه ـ په‌عدم استعداد و استطاعت دا داعیـه په خاطر نه وه بدایت یې په چهارشنبه شروع‌ؤ نهایت یې په اولسم دربیع‌الاول وشو .   داقطعه د تاریخ ده :

قطعه

دا کتاب چـه پـه پښتو خوشحال‌انشاء کړ
پـخـوانـه دی انشـاء کـړی پښتانـه
که تاریخ یـې د انشاء لـه مانـه‌غواړې
وایـم دابـس دی مـحنـت د بـیلتا نـه

به تاریخ پنجم جمادی‌الثانی ،سنه ۱۱۱۹ یکهزارو یکصدو نوزده ، در سر کار زبدهٔ خوانین بلند مکان،خان مکرمت نشان مرجـع حسنات حسنه ، منبع افاضات ذاتیه محمد افضل خان جیوادام‌الله ارشاده و ضاعف آثار اقباله ـ نسخهٔ معظمـهٔدستار نامه به خط احقر عبدالحلیم‌از حوصلهٔ قلم به منصهٔ تحریر در آمد.

www.sikaraam.com

دخوشحال خټک قبر چه په ۱۳۲۷ ش، هـ کال د پښتو ټولنې
له خوا د کابل د حجارۍ او نجارۍ په فابریکه کښې
جوړ شوی دی .

ACKU

www.sikaraam.com

لومړۍ برخه

د دستار نامې د ځينو لغاتو شرحه

ددوست محمد (کامل مومند) تحليل:

د الف رديف:

احب التوبة الخ: (د ځوانۍ توبه د خدای له ټولو زياته خوښه ده)

ارث: (ميراث).

اعتاق: (ازادول).

افضل الاعمال واجب الخ: (په اعمالو کښې ښه او خوښ د خدای په نزد په خدای ايمان دی بيا د خپلوۍ خيال، بيا د ښو نصيحت او تبليغ کول او له بدو منعه کول. او د خدای په نزد د ټولو نه بد او د هغه بدی شوی عملونه هغه سره شريك کول، بيا د خپلو ی خيال نه ساتل او بيا ترك کول د ښو د تبليغ او د بدو نه منعه کول دی.)

اقتلوا المشرکين کافه: (ټول مشرکان قتل کړی ځ).

اکرم الضيف الخ: (د ميلمه که کافر هم وی عزت کوی ځ).

الايام الخ: (ورځی د خدای ورځی او بنديان د خدای بنديان دی.)

التيام: (برهار ځ کيدل، جوړيدل، علاج، تدبير، بندوبست، کار.)

الجنة تحت الخ: (جنت د تورو د سيورو لاندی دی)

الراعی لعباد الله الخ: (د خدای د بندګانو شپون معنا فظ حاکم او د خدای د ملکونو حمايت کوونکی).

الرجال قوامون الخ: (سړو ته په ښځو فوقيت حاصل دی لکه چه الله تعالی ځينو له په ځينو فضيلت ورکړی دی.)

السعيد الخ: (نيکبخت او بدبخت د مور په ګيډه کښې وی.)

الشربات: (د ښښلو څيزونه)

الطيبات الخ: (پاکی د پاکو او پليتی د پليتو د پاره ده.)

ACKU

www.sikaraam.com

العدل ساعة الخ: (د یو ساعت عدل د شپیتو کلو د عبادت نه چه دشپې لمونځو نه او د ورځې روژې وی ښه دی.)

العلم علمان: (علمونه دوه دی: یو د بدن او بل د دین علم یعنی طب ډاکټری او دینیات دادوه دڅو لو نه اهم علمونه دي.)

آلپټه: (پریشان لیونی.)

الکریم اذا وعد وفا: (عزتمند سړی چه وعده وکړی نو پوره کوی یی.)

اللهم جنب الخ: (یعنی ای الله زما او بچی نه شیطان په ډډه کړی او ای الله زه تا نه سوال کوم دهغی دخیر او پناه غواړم د هغی له شره یعنی نه دی هغی ته بدرسی او نه دی دهغی په سبب ما ته بدرسی.)

الملك یبقی الخ: (پادشاه د کفر سره پاتی کیدی شی خو نه دظلمه سره)

الوالی اذا کان الخ: (والی، حاکم، پادشاه چه انصاف کوونکی وی نو درحمن خلیفه وی او چه ظالم وی نو دشیطان خلیفه وی)

انا حبیب الله الخ: (زه د خدای حبیب یم او ځوان تو به ګار دخدای حبیب دی .)

ان الله یبغض الخ: (دالله تعالی د پایلو اواز بدی شی لکه چه یی موسیقی بدی شی، پایله یی له ملعونی بل څوك نه اچوی یعنی د رقص او سرود د پاره یی اچول بد دی)

ان للشاب الخ: (ځوان تو به ګار د پاره د خدای له طرفه لوی اجر دی.)

انانیت: (خودی، غرور، دځپل ځان په شان بل څوك نه لیدل.)

اوتاك: (اطاق، کمره، کوټه)

اناولدت فی زمن الملك العادل: (زه دعادل بادشاه په زمانه کښی زیږیدلی یم)

نوشیروان د ایران یو عادل بادشاه ؤ، او د حضور رسول اکرم (ص) ولادت باسعادت دهغه په زمانه کښی شوی ؤ خو چه څه پوری ددی حدیث او ددی قسم دنورو حدیثو نو تعلق دی بالکل ضعیف دی او هغه اشعار هم چه خان په دستارنامه کښی دفارسی ادب نه نقل کړیدی او له دي نه

www.sikaraam.com

ځو مېږي تاسې لوستې دي او دغه نور اشعار هم هيڅ اصل او بنياد نه لري (۱)

اولکه: (ملك، علاقه.)

ايغر: (سانړه)

اسد: (امرداد) د جولايي ۲٤-اګست ۲۳

د «ب» رديف:

بهذا يمدد کم الخ: «الايه»: (ستاسې رب ستاسې مدد کړي په پنځو زرو نښاندارو فرښتو سره.)

اى معميين الخ: تفسير (ترجمه دايت: نښاندار. کوونکي دي بټکي خپل په داشان چه څوړند کړي يې دي شملې د دې بټکو په منځ د خپلو اوږدو.)

بهله دوزي: (بهله ګنډل، بهله د څرمنې هغه دستانې ته وايي چه ښکار يان «ښکاري مرغان ساتونکي» يې اچوي)

برګستان: (برګستران) لاندې لفظ وګورئ: کيجم (يا کجين) زغري چه د جنګ په ورځ آس ته اچوي چه برګستان ورته هم وايي.)

بهايم: (څلور پښي)

بندګر: (تخم لرونکي، اچوونکي، زميندار ، باغوان)

بطناً في البطن: (پښت په پښت.)

د «پ» رديف:

پاره: (څه قدري).

پيخال: (د مرغانو غل)

پختن: (پخول.)

په مبالغه واقع شويدي: (مبالغه په عربي کښې هغه معنى نه لري چه کومه په فارسي، اردو، پښتو وغيره کښې لري په دې ژبو کښې په بيان کښې د حقيقت خلاف ورزي ته وايي. (۲)

---

(۱) داخبره مبالغه ده د دستار نامې زيات پارسي اشعار د پارسي ادب په کتابونو کښې شته او بې بنياده نه دي.

(۲) عربي کښې د يو څيز کثرت بيانولو او په کلام کښې زور اچولو ته مبالغه وايي د لته د مبالغې لفظ په همدې معنو کښې استعمال شوی دی چه کوم څيز ته مونږ مبالغه وايو په عربي کښې به ورته اغراق ويلی شي.

www.sikaraam.com

د «ت» ردیف:

تیرصود یا رلس: (د ی سوه دیار لس.)

تکلم الناس الخ: (خلکو سره په اندازه د هغوی د پوهی خبری کوی)

تزکیه: (پاکول.)

تصفیه: (صفا کول.)

تریناک: (زوړ.)

تله: (میزان.)

تملق: (خوشامند، چاپلوسی)

تزوجوا الخ: (د دواړو حدیثو نو مطلب دا دی چه عیسا یانو درهبانانو (تارك الدنیا ملایانو) په شان مه کیږی ښځی کوی او اولاد پیدا کوی چه د قیامت په ورځ زه د خپل امت په ډیروالی فخر کوم لکه چه په پښتو کښی هم مطلب بیان شو.)

تذهیب : (سرو زرو کار، نقش)

تصدیع : (سرخوږول، تکلیف)

تحت الثری : (دمزکی و یخ، تل)

تأنی: (تأمل.)

د «ث» ردیف :

ثور : (اردی بهشت) د اپریل ۲۱ – د می ۲۱

د «ج» ردیف :

جرده : (تور)

جوزا : (خور داد) ۲۲ می – ۲۲ جون

جدی : (دی) ۲۳ دسمبر ۲۰ جنوری

جبلی : (په خټه اښخلی.)

جعفری : (ډیر زیات خالص زیږ.)

www.sikaraam.com

د « چ » ردیف :

چه رواج پری کیږی : (چه ترقی پری کیږی .)

چوز : (حوان .)

د « غ » ردیف :

غبلمه : (پوتربلمه ، مخلوط ، گډ ، ملاو .)

د «ح» ردیف:

حشم : (دبدبه او شوکت)

حبه : (بشری ، دانه، دیر لږ مقدار)

حلوان : (دچیلی یاګډې بچی ، ورغمی یاوری)

حمل : (فروردین) ۲۱ - ۲۲ مارچ ۲۰ اپریل

حوت : (اسفندارمذ) ۲۰ فروری ۲۰-۲۱ مارچ

حنات : (. .)

حب الدنیا رأس کل خطیئة : (ددنیا مینه دټولو بدوسردی.)

د«خ» ردیف :

خصلت دخاموشه : (خاموشی)

خدم: (نوکر ، چاکر)

خمسوری: (بی حیایی، سپکوالی)

خذما صفا ،دع ما کدر : (ښه واخلی او بدپریږدی)

د«د» ردیف:

دیار (ملك ،مملکت.)

دخپل نوازش شرم : (ددی خبری خیال ساتل چه مهربانی بی ځا په ولاړه نه شی)

درسته : دخان په کلام نظم او نثر کښی دا اکثر راغلی تر کش (دغشو تیکی) ته وایی ځینی قبیلی یې دټولیك او مطلقی اصلحی په معنو هم استعمالوی .

دروډگر : (ترکاڼ.)

ACKU

www.sikaraam.com

دلو : (بهمن) ۲۱ جنوری ۱۹ فروری

دریځ : (اوچت ځای دودربدو لکه دوکانچه وغیره ، منبر ته هم وایی) .

دوبه: (دهوبی ، د هو بئه)

د«ذ» ردیف :

ذره: (بخری ، دانه ډیرلږ مقدار)

ذالك فضل الله یوتیه من یشاء (آیة) (دا د خدای تعالی فضل دی چه چاته یې خوښه وی و رکوی یې)

د « ر» ردیف :

رشد : (هدایت)

رودی : (کولمی ، احشاء هغه څه چه سینه او خیټه کښې دی لکه زړه ، ځیګر ،معده کولمی وغیره .)

ایمیا : (هغه علم دی چه د هغه په زور په یوه لحظه کښې سړی یو ځای ته ورسی .)

ربوبیت: (صفت،شان، درب)

رښتن : (وریشل)

رباط :(سرای)

رکیکه : (سپکه ، بی عزته، له حیاتشه)

د« ز » ردیف :

زادا وراحله: (زاد دسفر خرڅ اوخوراك ، راحله دسورلی ځلور بول)

زریات: (اولاد)

د « س » ردیف :

سمك : (کب،مهی هغه کب چه(زمکی په و یخ کښې دی او زمکه برې حصاره ده)

www.sikaraam.com

سیمیا: (جادو طلسم دجادو به زور موهوم څیز ونه چه وجود نه لری ښکاره کول.)

ستوده ، ناستوده: (قابل تعریف ناقابل تعریف)

سهم: (غشی ، نیر)

سنبله: (شهریور) ۲٤ اگست ۲۲ سنبله

سویت: (برابری)

سباع: (درندگان لکه مزری پړانګ لیوه)

سفره: (دستر خوان)

سوبه: (فتح ، کامیابی)

سواحنه: (سوی)

سویه نګاه: (بد نظر)

د «ش» ردیف:

شیوه او نمائی: (نمود ، نمایش ، نیل ، ډیل ، ډول)

شریری: (ښوریوی ، خوزی ، حرکت کوی ، ګرځی)

شرنګ: (سور)

شوزه: (ډیر خطرناک) له غصی نه ډک مزری ، پړانګ

شمول: (دالفظ شمال ښکاری یعنی هغه بوټخکی چه ونی دمیوی دحفاظت دپاره اچوی.)

شمول: (هغه شرابوته هم وایی چه به بادشمال یخ شوی وی)

شلق: (شلاق) پهسر بهلاس وهل دلرګی ګذار سرزنش

د «ښ» ردیف:

ښاغلی: (مرد ، بهادر ، باهمت)

د«ص» ردیف:

صیانت: (نګامیانی ، حفاظت)

صلابت: (کلکوالی مضبوطوالی)

www.sikaraam.com

د «ط» ردیف :
طرفة العین : (د سترگو رپ ، څنبل)
طماغه : (د باز توپی ، د سرخول)

د «ع» ردیف :
عنا : (رنځ ، مشقت ، درد ، تکلیف)
علم لدنی : (هغه علم چه بې زده کړې دخدای تعالی له طرفه عطا شوی وی)
عاطل : (بی کار)
عبدالزوجه : (د ښځی غلام ، زن مرید)
عقیمه : (شنډه)
علوفه : (تنخواه ، مزدوری، گزاره)
عقرب : (ابان) ۲٤ اکتوبر ۲۲ نومبر

د «غ» ردیف :
غوولی : (نامرد ، بزدل ، پست همت)
غندنه : (مذمت او ملامت کول)
غلات : (غلی ، دانی)

د «ف» ردیف :
فراقنامه : د خان علیین مکان دحمیدو حبسیاتو (دقید دزمانی د نظمونو) مجموعه چه غزلی او مثنوی لری .
فواکهات : (میوی)
فتوت : (ځوانمردی ، مروت ښه ځوانتوب)

د «ق» : ردیف
قوام : د ټینګوالی
قوس : (آزر) ۲۳ نومبر ۲۲دسمبر

د «ك» ردیف
کولکونه : (کویلك) قمیص (پرری)
کیمیا : (د سروزرو دجوړولو علم او هنر او قلعی؛ومس په زرو او سپینو کښی بدلول)

ACKU

www.sikaraam.com

کل حزب الخ (آیة): هر یوه ډله په خپلو څیزونو سره خوښه ده.

کفتار: (کوم چه دشر مخ غوندې پوړ دنده دی)

کل شیء یرجع الخ: (هر یو څیز خپل اصل و ته رجوع کوی.)

کجیم یا کجین: (زغری چه د جنګ په ورځ آس ته اچوی چه برګستوان ورته هم وایي)

کرمنا بنی آدم الخ (ایة): (مونږ بنیادم معزز کړل، تحقیق الله تعالی برګزیده کړ ادم (ع) او نوح (ع) او آل ابراهیم (ع) او آل د عمران ا، عالمینو یعنی په عالمینو کښې ئې منتخب کړل او برې فضیلت ور کړه.)

کتمان: (پټول)

کلکم راع الخ: (تاسو کښې هر څوک شپون دی او هر څوک د خپل رعیت په باب جواب ده دی)

کاله کهاله: (خاندان، کورنی)

د «ل» ردیف:

لیس منا الخ: (هغه له مونږ نه دی چه مشابهت یې وکړ و زمونږ نه غیرو خلکو سره)

لکه ستر ګی دچادسوادوشی: (لکه چه د چا ستر ګی تورو (لفاظو) سره اشنا شی.)

لوث: (آلودګی، پلیتی.)

لابد: (ضرور، لازمی)

لونه: (رنګه، قسمه)

لاتقنطوا من رحمة الله (ایة:) (د خدای تعالی د فضل نه نا امیده کیږی مه.)

د «م» ردیف:

موجزه: (مختصره، لنډه، وجیزه)

متحلی: (حیله کړی شوی، زیوراچولی شوی اراسته.)

ACKU

www.sikaraam.com

مضغه: (دغوښی ټوکړه یی ، بلې.)
مبرم: (محکم ، استوار.)
مظنه: (شک ، گومان.)
مزرعه: دځای دزراعت ، کر، پټی.)
مباهات: (فخر)
مقنع: (.)
مبتته: (استو گڼه،رهایش.)
ماکولات: (دخوراك څیزونه)
ملبوسات: (بدن داچولو څیز ونه جامی وغیره)
مسکنات: (کور ، ځای، ځایگی)
مشود یامبنود: (کو ښیش)
مطائبه: (ټوکه ټکاله)
مغلوك: (فلك وهلی.)
من بلغ اربعین الخ: (څوك چه څلویښتو کلو ته ورسی اودهغه ښه
بدو غالب نه وی نواوردوزخ ته به ځی)
مالك الملك ملك الملوك: (دملك څښتن دباد شاهانو باد شاه دی)
مهابت: (هیبت ، دبدبه ، رعب.)
مبتدع: (بدعتی ، دین کښی نوی کار او خلل اچو ونکی.)
متمرد: (سرکش بغاوت)
میزان: (مهر) ۲۳ ستمبر ۲۳ اکتوبر.
د «ن» :ردیف .
نتاج: (زیږ بدلی ، زوزاد)
نفاس: (نه سهری ، نه بنیادم)
نکبت: (رنځ ، تکلیف، مصیبت)
نیران: (اور جمع د نار.)
نسأ کم حرث لکم: (آیه) (ښځی ستاسو پټی دی)

www.sikaraam.com

نفقه : (خرڅ خوراك)
نشوز : (دښځې او خاوند ناچاقي.)
نسق : (ترتیب ، انتظام)
د«و» : ردیف .
وبله : (یو تر بله)
والسلام علی الخ : (سلام دې وي په هغه چه د هدایت پیروي وکړه)
وماعلمناه الخ : (الله تعالی د رسول اکرم (ص) په شان کښې وایي چه مونږ هغه ته شعر نه دی ښودلی او نه دا د هغه د شان سره ښایي)
ورچاني : (بهر)
وابتغ بين ذلك سبيلا الخ : (په دې کښې منځنی لاره خوښه کړی.)
وپیری : (په بیعه واخلی)
ونمانځی : (نما نځل عزت کول لوته او درجې او مرتبې زیاتول ته وایي . نوری معناوی هم لری . لکه لویي او ثنا بیا نول او د عفو اعتراف کول خو هغه معنی د نته تعلق نه لری.)
ووانات : (ځاندار)
وصی : (چه د چا په حق کښې وصیت شوی وی)
والکاظمین الخ (ایة) : (قهر زغمونکی (ضبط کوونکی) او خلك معاف کوونکی.)
د«ی» : ردیف .
یوز : (پړانګ)
یمن (برکت) .
یا یها الذین امنوا الخ «ایة» : (ای هغه کسانو چه ایمان مو راوړی دی خپل ځانونه او بال بچ له اور نه وساتی .)
یخرج الحی : (له ژوندو مړی و باسی او له مړو ژوندی و باسی یعنی ژوندی مړی کوی او مړی ژوندی کوی)

www.sikaraam.com

دوهمه برخه

دلغاتو د شانګې پلټنه

دالف ردیف

ایغر : (ساتی، مست)
الپته: (وارخطا، پرېشان)
اشاړی بادام: (ځنګلی بادام)
اوتاك: (اطاق، خونه)
اغلامی: (. .)
اهوری: (اوری)

د «ب» ردیف

بادخوری: (د آس دبوی ناروغی نوم دی)
بد پشمی : (. . .)
بیهرندی: (تلوار کوونکی)
بقاول: (بخاول)
بدفتین: (. . .)
بودری خور: (خطر لیدونکی)
بیسره: (یوښکاری مرغه دی)
باری: (د باښې له کوره یو قسم ښکاری مرغه)
بهیری: (دمړزیوقسم)
باولی: (د باز د آموخته کولو مرغی چه وزرونه یې و یستل شوی وی)
بزه کاری: (ګناهکاری شرمندګی)
بادله خیره : (. . .)
بلیرېدی. (نغاړی، تاوی)

www.sikaraam.com

د «پ» ردیف

پاسو : (کمینه، بداصل، کم ذات)

پترماری : (. . . . . .)

پرکوټ : (وزدیری کمړی مرغه)

پیخال : (دمرغانو گندگی)

پرمهر : (دښکاری مرغانو خاص خوراك)

پیشنگ : (. . . . .)

پریملی : (. . . . .)

د(ت) ردیف :

ترو : (تو)

ترمتی : (یوښکاری مرغه)

تروړ"یه : (گیدړه)

توری والی : (تورخوړنه)

تیغون : (سپین باز)

د (ج، چ، ځ) ردیف

جوړ"یدلی : (تیار شوی)

جهاگك : (زگك)

جره باز : (دبازیو قسم تهوابی)

جرده‌اس : (تورداس .)

جیبه : (. . . . .)

چوټ : (زخم).

چرغ : (یوښکاری مرغه‌دی)

چاکل : (. . . . .)

چهی : (. . . . .)

ځروی : (. . . . .)

www.sikaraam.com

د(خ ـ ځ) ردیف

خر پشی: - (....)

خنګګ: (سپین اسپ)

ځاړی: - (یو مرغی دی)

د(د) ردیف

درسته: (دغشو تیکی)

درستن: - (ښیګڼه، نیکی)

دلبه: (دښکاری مرغانو د آموختنه کولو غوښه)

دګی: (هغه غو نډ او غټ لرګی چه غوښه قصابان پری میده کوی)

دومی: (دمرغانو یو مرض ـ سیاره)

دمهوډ ی: (....)

درودګر: (آهنګر، ترکان، نجار)

د(ر)- ردیف

رنځړی: (رنځور غاړی)

راتب خور: «....»

د(س) ر دیف:

سرویل: (کم قیمته فلزات)

سوایی خور: (سود خور)

سند: (اتفاق)

سرنګګ: (سرنج، نغاره، دول یا سوی قلمی او سرب)

سرخنګګ: (....)

سوریته: (وینځه)

سنجاب: (یو حیوان چه قیمتی څرمن لری)

سرپای: (....)

سیخ پای: (...)

www.sikaraam.com

سیسۍ: (د زرکې په شان مرغه دی)
سیس: (بې ارزښته فلز دی)
سهل: (ژغمل)
د «ښ» ردیف:
ښګتا: (....)
د (ش) ردیف:
شولان: (کمند)
شیکره: (یو ښکاري مرغه)
شنقار: (د شینه له کورنۍ یو ښکاري مرغه)
شنګړ: (....)
شولې: (.....)
د (ع) ردیف:
عزازیل: (ابلیس)
د (ق) ردیف:
قدید: «ع» (وچه غوښه)
قزاقي: «ت» (ډاکه اچول داړه اچول)
د (ک، ګ) ردیف:
کربښنه: (دره لار).
کوړی: (د بم مریض).
کانا: (کوږ سترګی)
کیجم: (....)
کنجغری: (....)
ګور ګوره: (د غره یوه میوه ده).
ګاوز: (غرنی حیوان)

ACKU

www.sikaraam.com

PROPERTY OF ACKU 00033263

د (ل) ردیف :

لګړ : (پوښکاري مرغه دی)

لنګړۍ : (د ښیري ویستلو لوښی)

لام : (زغره)

د (م، ن) ردیف :

مختورګی : (مختوری)

ملغولی : (د خوراك پوښی دی)

موتره : (. . . .)

ناغه : (قضا)

نهمت : (ع) آرزو او حرص)

نرکوهلی : (. . . . . .)

د (و) ردیف :

ویار : (عیب، نقص)

وهاری : (. . . .)

وپراڼی : (. . . . .)

وهندی : (وهونکی)

د (ه) ردیف :

هنګوناس : (. . . . . .)

هلم : (د تره تیزك تخم).

هارون : (. . . .)

هرت پرت : (خوشی)

هنګی : (د خره آواز).

د (ی) ردیف :

یوز : (پړانګ).

www.sikaraam.com

فهرست

شمیر	مضمون	مخ
۱ ـ	لومړنی خبرې .	الف
۲ ـ	فصل اول د دستار به حقیقت .	۲
۳ ـ	دویم فصل د قابلیت او استعداد .	٦
٤ ـ	باب اول مشتمل په شل هنره .	۸
٥ ـ	باب دویم د خصلتو نو دی .	«
٦ ـ	اول هنر د ځان د پېژندګلی .	۹
۷ ـ	دویم هنر د علم چه کسب کمال باله شی .	۱۲
۸ ـ	دریم هنر د خطچه داخل د کسب کمال وی .	۱۸
۹ ـ	څلورم هنر د شعر د نظم .	۲۲
۱۰ ـ	پنځم هنر د تیراندازۍ دی .	۲٥
۱۱ ـ	شپږم هنر د آب بازۍ .	۲٦
۱۲ ـ	اوم هنر د اسپ تازۍ دی .	۲٦
۱۳ ـ	اتم هنر د ښکار حلال کسب دی .	۲۹
۱٤ ـ	نهم هنر د شجاعت .	۳٥
۱٥ ـ	لسم هنر د سخاوت ورکول ، ښخول .	٥۰
۱٦ ـ	یولسم هنر معاشرت .	٥٤
۱۷ ـ	دولسم هنر د اولاد د تربیت دی .	٦٥
۱۸ ـ	دیارلسم هنر تا د یب د خدم .	۷۳
۱۹ ـ	څورلسم هنر د اسباب د معشیت .	۷٥
۲۰ ـ	پنځلسم هنر د زراعت .	۷۹
۲۱ ـ	شپاړسم هنر د سوداګرۍ د تجارت	۸۱
۲۲ ـ	اولسم هنر د تحقیق نسب .	۸۳

ACKU

www.sikaraam.com

شمیر	مضمون	مخ
۲۳ -	اتلسم هنر د علم موسیقی .	۸۸
۲٤ -	نونسم هنر د نرد د شطرنج دی	۸۹
۲٥ -	شلم هنر د نقاشی د تصویر دی .	۹۱
۲٦ -	باب دویم د خصلتونو .	۹۲
۲۷ -	اول خصلت د مشورت دی .	۹۳
۲۸ -	دویم خصلت د عزم .	۹٤
۲۹ -	دریم خصلت د خاموشی دی .	۹٥
۳۰ -	څلورم خصلت د راستی .	۹٦
۳۱ -	پنځم خصلت د شرم د حیا دی .	۹٦
۳۲ -	شپږم خصلت د خلقت دی .	۹۹
۳۳ -	اوم خصلت د مروت دی .	۱۰۱
۳٤ -	اتم خصلت د عفو د کرم .	۱۰۲
۳٥ -	نهم خصلت د تمیز د تانی .	۱۰٤
۳٦ -	لسم خصلت د عدل د انصاف دی .	۱۰۷
۳۷ -	یولسم خصلت د توکل دی .	۱۱۰
۳۸ -	دولسم خصلت د تربیت .	۱۱۲
۳۹ -	دیارلسم خصلت د خوف د رجا دی .	۱۱٤
٤۰ -	څورلسم خصلت د ملك د انتظام .	۱۱٦
٤۱ -	پنځلسم خصلت همت دی .	۱۱۸
٤۲ -	شپاړسم خصلت د حلم .	۱۲۱
٤۳ -	اولسم خصلت د غیرت دی .	۱۲۳
٤٤ -	اتلسم خصلت د حزم د احتیاط .	۱۲٤
٤٥ -	نونسم خصلت د ورع د طاعت .	۱۲٦
۲٤ -	شلم خصلت د استغفار .	۱۲۹
۷٤ -	خاتمه د کتاب .	۱۳۱

www.sikaraam.com

DESTAAR NAAMA

DE

KHOSHHAAL KHAN KHATAK

PASHTO TOLANA

1966

دولتی مطبعه

www.sikaraam.com